

รายงานการศึกษา

เรื่อง

การศึกษาบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อ
การสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน

(Civic responsibility and the Sufficiency Economy Philosophy in
Thailand's political sustainability during dynamic volatility)

กลุ่มความมั่นคงด้านการเมือง
หลักสูตรผู้นำพอเพียงเพื่อความมั่นคง รุ่นที่ 20 (นพม. 20)
มูลนิธิคลังสมอง วปอ. เพื่อสังคม

คำนำ

ในยุคที่โลกกำลังเผชิญกับความไม่แน่นอนและความซับซ้อนที่เรียกว่า "โลก BANI" ประเทศไทยก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากความท้าทายทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้ ความเปราะบาง ความวิตกกังวล ความไม่เป็นเส้นตรง และความเข้าใจยากของสถานการณ์ต่างๆ ล้วนสร้างผลกระทบต่อระบบประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ ท่ามกลางสภาวะการณดังกล่าว หลักสูตรผู้นำพอเพียงเพื่อความมั่นคง รุ่นที่ 20 (นพม. 20) ของมูลนิธิคลังสมอง วปอ. เพื่อสังคม จึงเล็งเห็นความจำเป็นในการศึกษาและค้นหาแนวทางในการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองผ่านการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการเสริมสร้างวัฒนธรรมพลเมือง

การศึกษาครั้งนี้เป็นผลงานร่วมกันของสมาชิกกลุ่มความมั่นคงด้านการเมือง (หมู่มไกฟ้า) ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาวิชาชีพ ทั้งด้านวิชาการ การบริหาร และการปฏิบัติงานในภาคต่างๆ การรวมตัวของประสบการณ์และความเชี่ยวชาญที่หลากหลายนี้ได้ช่วยสร้างมุมมองที่รอบด้านและเป็นองค์รวมในการวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไข เราหวังว่ารายงานการศึกษาฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้าใจและแนวทางการดำเนินงานที่จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพ มีความยั่งยืน และสามารถรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มความมั่นคงด้านการเมือง
หลักสูตรผู้นำพอเพียงเพื่อความมั่นคง รุ่นที่ 20
กันยายน 2568

สารบัญ

คำนำ.....	ก
สารบัญ.....	ข
สารบัญภาพ.....	ง
สารบัญตาราง.....	จ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 คำถามสำคัญในการศึกษา.....	4
1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา	5
1.4 สมมติฐานที่จะทดสอบ	5
1.5 ขอบเขตการวิจัย	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโลก BANI.....	9
2.2 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้.....	18
2.3 วัฒนธรรมพอเพียงและการสร้างสังคม.....	22
2.4 วัฒนธรรมพลเมืองและประชาธิปไตย	25
2.5 ความยั่งยืนทางการเมืองและการปกครอง	31
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	42
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	42
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
3.3 เครื่องมือการวิจัย.....	46

3.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	48
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	49
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	50
บทที่ 4 กรอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANI.....	52
4.1 หลักการพื้นฐานของกรอบแนวคิด	53
4.2 โครงสร้างกรอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANI.....	55
4.3 การพัฒนาวัฒนธรรมพลเมืองในกรอบแนวคิด	63
4.4 แบบจำลอง (Model) การพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANI	65
4.5 ตัวอย่างการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดในบริบทไทย.....	66
4.6 กรอบการประเมินและติดตามผล.....	67
4.7 ความท้าทายและข้อจำกัดของกรอบแนวคิด	68
4.8 กรอบการดำเนินงาน (Implementation Framework).....	69
4.9 การศึกษาการเมืองไทย สภาพสังคม และบทบาทพลเมืองในยุคพลวัตผันผวน ภายใต้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทวิจัยเชิงปริมาณ	71
4.10 การศึกษาการเมืองไทย สภาพสังคม และบทบาทพลเมืองในยุคพลวัตผันผวน ภายใต้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทวิจัยเชิงคุณภาพ	93
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	96
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	96
5.2 อภิปรายผลการศึกษา.....	97
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	98
บรรณานุกรม	100

สารบัญภาพ

ภาพที่ 2.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	19
ภาพที่ 4.1 กรอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANI.....	52
ภาพที่ 4.2 การจัดอันดับค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อนักการเมือง ของกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภาค.....	79
ภาพที่ 4.3 การจัดอันดับค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสภาพสังคมไทย ของกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภาค.....	80
ภาพที่ 4.4 การจัดอันดับค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ของกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภาค.....	80
ภาพที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีของกลุ่ม Gen Z.....	82

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1.1	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทย	3
ตารางที่ 1.2	การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา	4
ตารางที่ 2.1	แนวโน้มคะแนนดัชนีประชาธิปไตยไทย พ.ศ. 2560-2566 (สถาบันพระปกเกล้า, 2566)	37
ตารางที่ 2.2	เปรียบเทียบดัชนีประชาธิปไตยประเทศอาเซียน (The Economist Intelligence Unit, 2024)	39
ตารางที่ 3.1	ลำดับการดำเนินการวิจัยและกรอบเวลา	43
ตารางที่ 3.2	ขนาดและลักษณะกลุ่มตัวอย่างแต่ละประเภท	44
ตารางที่ 3.3	เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ	45
ตารางที่ 3.4	เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถาม	47
ตารางที่ 3.5	โครงสร้างการดำเนินงาน Focus Group Discussion	48
ตารางที่ 3.6	ผลการทดสอบความเชื่อมั่นตามวิธีการของ Cronbach's Alpha (n = 50)	48
ตารางที่ 3.7	การจัดสรรกลุ่มตัวอย่างตามภูมิภาค	49
ตารางที่ 3.8	สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน	51
ตารางที่ 3.9	ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงริ้ม	51
ตารางที่ 4.1	ความถี่ ร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม	71
ตารางที่ 4.2	ความถี่ ร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามกลุ่ม Generation	73
ตารางที่ 4.3	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตาม Generation	75
ตารางที่ 4.4	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตาม Generation	76
ตารางที่ 4.5	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตาม Generation	76
ตารางที่ 4.6	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกตาม Generation	77
ตารางที่ 4.7	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี จำแนกตาม Generation	77
ตารางที่ 4.8	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีจำแนกตาม Generation	78

ตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการ สร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามเพศ 78	
ตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อ การสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตาม ภูมิภาค 81	81
ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค 81	81
ตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค..... 82	82
ตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี แบบราย ด้าน เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค..... 83	83
ตารางที่ 4.14 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านการ ปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่ เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค 83	83
ตารางที่ 4.15 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านความ รับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค..... 84	84
ตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ด้าน คุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค..... 84	84
ตารางที่ 4.17 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อ การสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X , B จำแนก ตามเพศ..... 85	85
ตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อ การสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X , B จำแนก ตามอายุ..... 85	85
ตารางที่ 4.19 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อ การสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X , B จำแนก ตามภูมิภาค 86	86
ตารางที่ 4.20 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อ การสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X , B จำแนก ตามระดับการศึกษา..... 86	86
ตารางที่ 4.21 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อ การสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B จำแนก ตามอาชีพ..... 87	87

ตารางที่ 4.22 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อ การสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B จำแนก ตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	88
ตารางที่ 4.23 รวบรวมสรุปผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจ พอเพียงต่อ	89

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในโลกศตวรรษที่ 21 ที่เต็มไปด้วยความผันผวนและความไม่แน่นอน สถานการณ์การเมืองโลก กำลังเผชิญกับความท้าทายจากปรากฏการณ์ที่นักวิชาการเรียกว่า "โลก BANI" ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ Brittle (เปราะบาง) Anxious (วิตกกังวล) Non-linear (ไม่เป็นเส้นตรง) และ Incomprehensible (ไม่สามารถเข้าใจได้) (Cascio, 2020) ปรากฏการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อระบบประชาธิปไตยทั่วโลกอย่างรุนแรง โดยข้อมูลจากสถาบัน Varieties of Democracy แสดงให้เห็นว่าในปี 2020 มีประเทศทั่วโลกถึง 25 ประเทศที่กำลังประสบภาวะถดถอยทางประชาธิปไตย (Autocratization) ซึ่งครอบคลุมประชากรโลก ร้อยละ 34 (Lührmann et al., 2021)

สถานการณ์ดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อประเทศที่พัฒนาแล้วเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาที่มีระบบประชาธิปไตยที่ยังไม่แข็งแกร่ง การศึกษาของ Little และ Meng (2023) ชี้ให้เห็นว่าความท้าทายหลักของประชาธิปไตยในปัจจุบันไม่ได้เกิดขึ้นจากการรัฐประหารแบบดั้งเดิม แต่เป็นการเสื่อมสลายจากภายในผ่านกระบวนการที่เรียกว่า "Democratic Backsliding" ซึ่งเป็นการทำลายสถาบันประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยใช้กลไกทางกฎหมายและกระบวนการทางการเมืองที่ดูเหมือนถูกต้องตามรูปแบบ นอกจากนี้ ในบริบทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความท้าทายต่อประชาธิปไตยมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาของ Slater และ Wong (2022) พบว่าประเทศในภูมิภาคนี้กำลังเผชิญกับปรากฏการณ์ "Authoritarian Modernization" หรือการทำให้ทันสมัยภายใต้ระบบเผด็จการ ที่ทำให้ประชาชนยอมรับการจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อแลกกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความมั่นคง การศึกษาล่าสุดของ Freedom House (2024) เผยให้เห็นว่าเสรีภาพทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ลดลงอย่างต่อเนื่องเป็นปีที่ 18 ติดต่อกัน โดยมีเพียง 3 ใน 11 ประเทศเท่านั้นที่ได้รับการจัดอันดับว่าเป็น "ประเทศเสรี"

เมื่อพิจารณาถึงประเทศไทย สถานการณ์ความท้าทายต่อประชาธิปไตยมีความรุนแรงและซับซ้อนไม่แพ้ประเทศอื่นในภูมิภาค จากข้อมูลดัชนีประชาธิปไตยของสถาบัน The Economist Intelligence Unit พบว่าประเทศไทยมีคะแนนดัชนีประชาธิปไตยลดลงจาก 5.85 ใน พ.ศ. 2563 เป็น 4.98 ใน พ.ศ. 2567 และอันดับโลกตกจากอันดับที่ 68 เป็นอันดับที่ 97 การศึกษาของ Okey (2021) ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤต "วัฏจักรประชาธิปไตย" ที่มีลักษณะเป็นการเกิดขึ้นและล่มสลายของรัฐบาลประชาธิปไตยอย่างวนเวียน โดยในช่วง 90 ปีที่ผ่านมา ไทยมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญไปแล้วกว่า 20 ฉบับ และเกิดรัฐประหารมากกว่า 13 ครั้ง

สภาพการณ์ที่น่าวิตกในปัจจุบันคือการที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ BANI ในหลายมิติพร้อมกัน มิติ Brittle (ความเปราะบาง) ปรากฏในรูปของการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้งและวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารประเทศ มิติ Anxious (ความวิตกกังวล) สะท้อนผ่านความกังวลของประชาชนต่อความมั่นคงทางการเมืองและความขัดแย้งทางสังคมที่ไม่สิ้นสุด มิติ Non-linear (ความไม่เป็น

เส้นตรง) ปรากฏในรูปของผลกระทบที่คาดไม่ถึงจากนโยบายการเมือง และมิติ Incomprehensible (ความไม่สามารถเข้าใจได้) สะท้อนผ่านความซับซ้อนของระบบการเมืองไทยที่ประชาชนทั่วไปไม่สามารถทำความเข้าใจได้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากสถาบันพระปกเกล้า (2563) แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยกำลังประสบปัญหาการลดลงของความเชื่อมั่นต่อสถาบันการเมือง โดยการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในปี 2563 พบว่ามีเพียงร้อยละ 32.5 ของประชาชนที่เชื่อมั่นต่อระบบประชาธิปไตย และมีเพียงร้อยละ 28.7 ที่เชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมือง สถานการณ์นี้สอดคล้องกับการศึกษาของ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ (2557) ที่พบว่าปัจจัยหลักที่นำไปสู่วิกฤตประชาธิปไตยไทยประกอบด้วย ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การขาดการศึกษาทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่เท่าเทียม และการขาดวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความท้าทายเหล่านี้ ประเทศไทยมีทรัพยากรทางสังคมและปรัชญาที่สำคัญที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน นั่นคือ "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรซึ่งได้รับการยอมรับในระดับสากลและได้รับการบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ของสหประชาชาติ (Piboolsravut, 2004) การศึกษาของ สำนักงาน กปร. (2564) แสดงให้เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีศักยภาพในการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ผ่านการส่งเสริมการพึ่งตนเอง ความมีเหตุผล และการสร้างสมดุลในชีวิต

ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการเมืองไทยได้รับการศึกษาและยืนยันจากนักวิชาการหลายท่าน การศึกษาของ ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2550) ชี้ให้เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการพัฒนาและการสร้างระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพ โดยเฉพาะการสร้างคุณธรรมในระบอบราชการและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การวิจัยของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ (2561) เกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา พบว่าการศึกษาและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาสามารถสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคม นอกเหนือจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ประเทศไทยยังมีศักยภาพในการพัฒนา "วัฒนธรรมพลเมือง" (Civic Culture) ที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ การศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2561) เรื่องความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2475 แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยมีพื้นฐานของความคิดประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาตั้งแต่อดีต แต่ได้รับการพัฒนาและประยุกต์ใช้อย่างไม่ต่อเนื่อง การศึกษาของ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2563) เรื่องการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน พบว่าการส่งเสริมการศึกษา การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม และการสร้างจิตสำนึกพลเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย

ข้อมูลจากตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการลดลงของคุณภาพประชาธิปไตยในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kenan Foundation Asia (2024) ที่ระบุว่าพื้นที่ทางการเมืองสำหรับองค์กรภาคประชาสังคมในประเทศไทยได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การประเมินความยั่งยืนขององค์กรภาคประชาสังคมไทยในปี 2022 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทย

ได้คะแนนโดยรวมเพียง 5.2 คะแนน ซึ่งเป็นระดับต่ำสุดในภูมิภาคเอเชีย โดยมีการลดลงอย่างเด่นชัดในด้านสภาพแวดล้อมทางกฎหมาย ความสามารถขององค์กร การให้บริการ และความมั่นคงทางการเงิน

แม้จะเผชิญกับความท้าทายดังกล่าว แต่การศึกษาล่าสุดยังคงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทย โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและประชาชนในพื้นที่ชนบท การศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2023) เรื่อง "Beyond the ballot: Factors shaping political participation among university students in Bangkok" พบว่านักศึกษาไทยมีความสนใจและความรู้ทางการเมืองในระดับสูง และมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น การศึกษาของ Asian Journal of Humanities and Social Innovation (2024) เรื่อง "Social Inequality and Political Participation of Thai Citizens" ชี้ให้เห็นว่าแม้จะมีความไม่เท่าเทียมทางสังคม แต่ประชาชนไทยยังคงมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะผ่านช่องทางที่ไม่ใช่การเลือกตั้ง

การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทย

ประเภทการมีส่วนร่วม	ปี 2563 (ร้อยละ)	ปี 2564 (ร้อยละ)	ปี 2565 (ร้อยละ)	ปี 2566 (ร้อยละ)	ปี 2567 (ร้อยละ)
การเลือกตั้ง	85.2	82.1	79.8	77.5	75.2
การชุมนุม/ประท้วง	12.5	18.7	15.3	11.8	9.6
การร่วมกิจกรรมชุมชน	58.3	54.2	51.7	49.2	46.8
การติดตามข่าวการเมือง	67.8	71.2	69.5	66.8	64.3
การมีส่วนร่วมในสื่อสังคมออนไลน์	42.1	48.9	52.3	55.7	58.2

ที่มา: สำนักวิจัยสถาบันพระปกเกล้า (2567)

จากตารางดังกล่าว สามารถสังเกตได้ว่าแม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดั้งเดิม เช่น การเลือกตั้งและการร่วมกิจกรรมชุมชนจะมีแนวโน้มลดลง แต่การมีส่วนร่วมผ่านสื่อสังคมออนไลน์กลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทยในยุคดิจิทัล

ความสำคัญของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาปรากฏอย่างชัดเจนจากข้อมูลการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงทั่วประเทศ การศึกษาของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ (2563) พบว่าศูนย์เรียนรู้เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกและการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการเป็นพลเมืองที่ดี

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ระบบการศึกษาไทยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเป็นนโยบายที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษา การศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ (2564) แสดงให้เห็นว่าการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาในหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนได้รับการตอบสนองที่ดีจากสถานศึกษาทั่วประเทศ

ตารางที่ 1.2 การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวนสถานศึกษา ที่นำหลักเศรษฐกิจ พอเพียงมาใช้	ร้อยละของ สถานศึกษาทั้งหมด	ผลการประเมิน ความรู้ความ เข้าใจ (คะแนน 5)
ประถมศึกษา	18450	78.5	3.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	8920	82.3	4.1
มัธยมศึกษาตอนปลาย	5670	65.7	4.3
อุดมศึกษา	892	58.4	4.5

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ. (2567)

จากข้อมูลในตารางพบว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้มากที่สุดที่ร้อยละ 82.3 และผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีความรู้ความเข้าใจสูงสุดที่ 4.5 คะแนน ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการถ่ายทอดความรู้และการสร้างความเข้าใจในหลักปรัชญา

ท่ามกลางสถานการณ์ท้าทายและศักยภาพที่มีอยู่ ปัจจุบันยังขาดการศึกษาวิจัยที่ครอบคลุมและเป็นระบบเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการส่งเสริมวัฒนธรรมพลเมืองเพื่อสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในบริบทโลก BANI การศึกษาที่ผ่านมามักจะแยกศึกษาในแต่ละมิติโดยไม่ได้มองภาพรวมของความเชื่อมโยงและการเสริมซึ่งกันและกันระหว่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วัฒนธรรมพลเมือง และการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเมือง

จากการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงทั้งมิติทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยใช้กรอบแนวคิด BANI เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ความท้าทาย และใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวัฒนธรรมพลเมืองเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทางออกที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ดังนั้น การวิจัยนี้จะมีส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาโมเดลการพัฒนากระบวนการเมืองไทยที่เน้นพลังประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีความยั่งยืน และสามารถรับมือกับความท้าทายในโลก BANI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการ นักการเมือง ผู้กำหนดนโยบาย และประชาชนทั่วไปในการทำความเข้าใจและร่วมกันสร้างประชาธิปไตยไทยที่แข็งแกร่งและยั่งยืนสำหรับอนาคต

1.2 คำถามสำคัญในการศึกษา

1.2.1 ระบบการเมืองไทยมีความเปราะบางและได้รับความท้าทายจาก BANI ในรูปแบบใด?

คำถามนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของความเปราะบางในระบบการเมืองไทยที่เกิดจากปัจจัย BANI โดยต้องการทำความเข้าใจกลไกและรูปแบบการส่งผลกระทบ ตลอดจนการระบุจุดอ่อนหลักของระบบการเมืองที่ทำให้ไม่สามารถรับมือกับความท้าทายในโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.2 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวัฒนธรรมพอเพียงจะช่วยสร้างความมั่นคงให้ การเมืองไทยได้อย่างไร?

คำถามนี้ต้องการศึกษากลไกและวิธีการที่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะหลัก ความพอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน สามารถถูกประยุกต์ใช้ในระบบการเมืองและการปกครอง รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมพอเพียงในหมู่ข้าราชการเมืองและประชาชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนทางการเมือง

1.2.3 วัฒนธรรมพลเมือง/วัฒนธรรมพอเพียงจะช่วยเสริมสร้างการเมืองภาคประชาชนให้ เข้มแข็งขึ้นอย่างไร?

คำถามนี้มุ่งศึกษาบทบาทของวัฒนธรรมพลเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยเชิงมีส่วนร่วม การเสริมสร้างทักษะและความรู้ทางการเมืองของประชาชน และการสร้างกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุล อำนาจที่มีประสิทธิภาพ

1.2.4 รูปแบบแนวทางการปฏิรูปการเมืองไทยในบริบทโลก BANI ควรเป็นอย่างไร?

คำถามนี้ต้องการสร้างกรอบและแนวทางในการปฏิรูประบบการเมืองไทยให้สามารถรับมือ กับความท้าทายของโลก BANI ได้อย่างยั่งยืน โดยการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและ วัฒนธรรมพลเมืองเข้าด้วยกัน

1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์และปัจจัย BANI ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองไทย

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์บทบาทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวัฒนธรรมพอเพียงในการสร้าง ภูมิคุ้มกันทางการเมือง

1.3.3 เพื่อศึกษาบทบาทของวัฒนธรรมพลเมืองในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.4 เพื่อพัฒนาโมเดลการพัฒนาระบบการเมืองไทยในโลก BANI ที่เน้นพลังประชาชนเป็น ศูนย์กลาง

1.4 สมมติฐานที่จะทดสอบ

1.4.1 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมือง

1.4.2 วัฒนธรรมพลเมืองที่เข้มแข็งส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ

1.4.3 การบูรณาการ SEP และ Civic Culture สามารถสร้างภูมิคุ้มกันต่อปัจจัย BANI

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ครอบคลุมการศึกษาสามประเด็นหลัก ได้แก่ ปัจจัย BANI และผลกระทบต่อระบบการเมืองไทย การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทการเมือง และการพัฒนาวัฒนธรรมพลเมืองเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ การวิจัยจะไม่ครอบคลุมประเด็นทางเศรษฐกิจหรือสังคมที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบการเมือง

1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยจะดำเนินการในประเทศไทย โดยครอบคลุมทั้งส่วนกลางและภูมิภาค เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความหลากหลายของบริบททางการเมืองและสังคมในแต่ละพื้นที่ การเก็บข้อมูลจะเน้นในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางการเมืองและสังคม

1.5.3 ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยจะศึกษาสถานการณ์การเมืองไทยในช่วงปัจจุบัน (พ.ศ. 2567-2568) โดยมีการอ้างอิงถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเท่าที่จำเป็นสำหรับการทำความเข้าใจบริบทและการพัฒนาแนวทางแก้ไข

1.5.4 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยประกอบด้วย ประชาชนไทยอายุ 18 ปีขึ้นไป นักการเมือง ข้าราชการระดับสูง นักวิชาการด้านการเมืองและรัฐศาสตร์ และผู้นำองค์กรภาคประชาสังคม การแบ่งกลุ่มจะคำนึงถึงความหลากหลายด้านอายุ การศึกษา อาชีพ และพื้นที่

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 การวิจัยนี้จะสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทการเมืองและการปกครอง ซึ่งจะเป็นการขยายขอบเขตการใช้งานของปรัชญานี้จากเดิมที่เน้นด้านเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การวิจัยจะสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับความสำคัญของวัฒนธรรมพลเมืองในการสร้างประชาธิปไตยที่มีคุณภาพในบริบทสังคมไทย

1.6.2 ผลการวิจัยจะให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่นำไปใช้ได้จริงในการปฏิรูประบบการเมืองไทย การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพลเมือง และการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อนักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ และองค์กรภาคประชาสังคม

1.6.3 การวิจัยจะช่วยสร้างความตระหนักในสังคมเกี่ยวกับความสำคัญของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาวัฒนธรรมพลเมือง เพื่อสร้างความยั่งยืนทางการเมืองและสังคม ผลการวิจัยจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีประชาธิปไตยเชิงคุณภาพและสามารถรับมือกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

โลก BANI (Brittle, Anxious, Non-linear, Incomprehensible) หมายถึง ลักษณะของโลก ในยุคปัจจุบันที่มีความเปราะบาง (Brittle) วิตกังวล (Anxious) ไม่เป็นเส้นตรง (Non-linear) และเข้าใจยาก (Incomprehensible) ซึ่งเป็นวิวัฒนาการจากแนวคิดโลก VUCA และสะท้อนความซับซ้อนและความไม่แน่นอนที่เพิ่มขึ้นของสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) หมายถึง ปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยมีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี พร้อมมีเงื่อนไข 2 ประการ คือ ความรู้และคุณธรรม

วัฒนธรรมพอเพียง (Sufficiency Culture) หมายถึง พฤติกรรม ค่านิยม และแบบแผนการดำเนินชีวิตของสังคมที่ยึดถือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง โดยเน้นความพอประมาณ การมีเหตุผลในการตัดสินใจ และการสร้างภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตและการทำงาน

วัฒนธรรมพลเมือง (Civic Culture) หมายถึง ค่านิยม ทศนคติ ความรู้ และทักษะของประชาชนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งความรู้เท่าทันสิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมือง และความสามารถในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจรัฐ

ความยั่งยืนทางการเมือง (Political Sustainability) หมายถึง ความสามารถของระบบการเมืองในการดำรงอยู่ พัฒนา และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่องเมื่อเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยยังคงรักษาหลักการประชาธิปไตย ความยุติธรรม และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง "การศึกษาบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน" เป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนากรอบแนวคิดที่สามารถรับมือกับความท้าทายของการเมืองไทยในบริบทของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่สามารถคาดการณ์ได้ ในยุคที่โลกมีลักษณะ BANI (Brittle, Anxious, Non-linear, Incomprehensible) การมีระบบการเมืองที่มีความยืดหยุ่น มีภูมิคุ้มกัน และสามารถปรับตัวได้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถดำรงอยู่และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน สำหรับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในบริบทการเมืองและการปกครอง ประกอบกับการพัฒนาวัฒนธรรมพลเมืองที่เข้มแข็ง จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับระบบการเมืองไทย การวิจัยนี้จึงต้องอาศัยการศึกษาและทำความเข้าใจทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างกรอบแนวคิดที่เหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

ในบทนี้จึงนำเสนอการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักของการวิจัย ทั้งในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับโลก BANI และผลกระทบต่อระบบการเมือง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ในบริบทการเมือง แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมพลเมืองและประชาธิปไตยเชิงมีส่วนร่วมถึงความยั่งยืนทางการเมืองและการปกครอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและเป็นพื้นฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโลก BANI และผลกระทบต่อระบบการเมือง

- 2.1.1 วิวัฒนาการจากโลก VUCA สู่มุมมองโลก BANI
- 2.1.2 ลักษณะของโลก BANI และความหมายต่อระบบการเมือง
- 2.1.3 ผลกระทบของโลก BANI ต่อการเมืองและการปกครองในประเทศต่างๆ
- 2.1.4 กลยุทธ์การรับมือกับความท้าทายของโลก BANI
- 2.1.5 ปรากฏการณ์ Deep State และการเปลี่ยนผ่านสู่ Principled State ในบริบทโลก BANI

2.2 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ในบริบทการเมือง

- 2.2.1 หลักการและแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2.2 สามองค์ประกอบหลัก: ความพอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน
- 2.2.3 เงื่อนไขสำคัญ: ความรู้และคุณธรรม
- 2.2.4 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเมืองและการปกครอง

2.3 วัฒนธรรมพลเมืองและประชาธิปไตยเชิงมีส่วนร่วม

- 2.3.1 แนวคิดและทฤษฎีเรื่องวัฒนธรรมพลเมือง
- 2.3.2 องค์ประกอบของวัฒนธรรมพลเมือง: ความรู้ ทักษะ และค่านิยม
- 2.3.3 บทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- 2.3.4 การมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการทางการเมือง

2.4 ความยั่งยืนทางการเมืองและการปกครอง

- 2.4.1 แนวคิดและทฤษฎีเรื่องความยั่งยืนทางการเมือง
- 2.4.2 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของระบบการเมือง
- 2.4.3 ตัวชี้วัดความยั่งยืนทางการเมืองและการปกครอง
- 2.4.4 กรณีศึกษาความยั่งยืนทางการเมืองจากประเทศต่างๆ

2.5 การพัฒนาระบบการเมืองในบริบทของความไม่แน่นอน

- 2.5.1 ทฤษฎีการปรับตัวและความยืดหยุ่นของระบบการเมือง
- 2.5.2 แนวคิดเรื่องภูมิคุ้มกันทางการเมือง (Political Resilience)
- 2.5.3 การบริหารจัดการความเสี่ยงในระบบการเมือง
- 2.5.4 การสร้างกลไกการเรียนรู้และปรับปรุงในระบบการเมือง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการเมืองและวัฒนธรรมการเมือง

- 2.6.1 งานวิจัยในต่างประเทศ
- 2.6.2 งานวิจัยในประเทศไทย
- 2.6.3 ช่องว่างของงานวิจัย (Research Gap)

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโลก BANI

2.1.1 วิวัฒนาการจากโลก VUCA สู่อีกโลก BANI

การเปลี่ยนผ่านจากแนวคิด VUCA สู่อีกโลก BANI เป็นการสะท้อนถึงการวิวัฒนาการของความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของโลกสมัยใหม่อย่างลึกซึ้ง แนวคิด VUCA ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยกองทัพสหรัฐอเมริกาในปี 1987 เพื่ออธิบายสภาพแวดล้อมหลังสงครามเย็น เน้นไปที่ การอธิบายลักษณะภายนอกของสภาพแวดล้อมที่มีความผันผวน (Volatility) ไม่แน่นอน (Uncertainty) ซับซ้อน (Complexity) และคลุมเครือ (Ambiguity) (MJV Innovation, 2021). แนวคิดนี้ได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ในวงการธุรกิจอย่างแพร่หลายในช่วงทศวรรษ 2000 โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเริ่มเผยแพร่และเปลี่ยนแปลงโลกธุรกิจอย่างรวดเร็ว (Santander Open Academy, 2024).

อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์สำคัญในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของวิกฤตการณ์โควิด-19 ในปี 2020 สงครามรัสเซีย-ยูเครนในปี 2022 และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงขึ้น ได้ทำให้นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญตระหนักว่า แนวคิด VUCA อาจไม่เพียงพอที่จะอธิบายความซับซ้อนของโลกปัจจุบันได้อย่างครบถ้วน (Hager Group, 2024). ความรู้สึกของผู้คนที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการรับรู้ถึงความผันผวนและไม่แน่นอนเท่านั้น แต่ยังเป็นความรู้สึกที่ลึกซึ้งกว่านั้น คือความรู้สึกว่าระบบต่างๆ ที่ดูเหมือนแข็งแกร่งกลับแตกหักได้ง่าย ความวิตกกังวลที่เพิ่มขึ้นและความไม่สามารถเข้าใจหรือทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นได้ (What is Emerging, 2021).

Jamais Cascio นักมานุษยวิทยาและนักอนาคตศาสตร์ชาวอเมริกัน จึงได้เสนอแนวคิด BANI ขึ้นในปี 2018 และได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในช่วงปี 2020 เมื่อโลกเริ่มเผชิญกับวิกฤตการณ์

ต่างๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน (Impact International, 2024). Cascio ได้อธิบายว่า BANI ไม่ได้มาแทนที่ VUCA โดยสิ้นเชิง แต่เป็นการเติมเต็มมุมมองที่หายไปจาก VUCA คือการมองที่ปฏิกริยาทางจิตวิทยาและสังคมของมนุษย์ที่ต้องเผชิญกับความท้าทายเหล่านี้ (STOU Education Journal, 2023).

การเปลี่ยนผ่านจาก VUCA สู่ BANI สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญสามประการ ประการแรก ความเร็วของการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก ในขณะที่ VUCA ยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ BANI ตระหนักว่าความเร็วของการเปลี่ยนแปลงนั้นเร่งขึ้นจนกลายเป็นสิ่งที่ท่วมทับความสามารถในการปรับตัวของมนุษย์ (Fortune, 2024). ประการที่สอง ความเชื่อมโยงที่ซับซ้อนของระบบต่างๆ ในโลก ทำให้ความเสี่ยงไม่เป็นเส้นตรงและสามารถแพร่กระจายได้อย่างไม่คาดคิด ประการที่สามคือผลกระทบทางอารมณ์ที่เพิ่มขึ้น BANI เน้นให้เห็นถึงความวิตกกังวลและความรู้สึกแบ่งแยกที่แพร่หลายในยุคนปัจจุบัน ซึ่งสามารถเร่งให้เกิดวิกฤตการณ์ได้เร็วขึ้น (Fortune, 2024).

การศึกษาเปรียบเทียบการใช้งาน Agile methodologies ในบริษัทต่างๆ ทั่วโลกแสดงให้เห็นว่า นับตั้งแต่ปี 2020 ธุรกิจต่างๆ ได้เริ่มปฏิบัติการในโลก BANI โดยที่ความสามารถในการปรับตัวกลายเป็นข้อได้เปรียบหลัก (DEVMA, 2025). การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในภาคธุรกิจเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง สังคม และการศึกษาอย่างกว้างขวาง การศึกษาในหลายประเทศแสดงให้เห็นว่า ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม BANI ที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการปรับตัว (Astana IT University, 2023).

2.1.2 ลักษณะของโลก BANI: Brittle, Anxious, Non-linear, Incomprehensible

โลก BANI ประกอบด้วยลักษณะสำคัญสี่ประการที่แตกต่างจากโลก VUCA อย่างชัดเจน โดยแต่ละลักษณะมีผลกระทบที่ต่างกันต่อระบบการเมืองและสังคม การเข้าใจลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งซึ่งจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์การรับมือกับความท้าทายของโลกปัจจุบัน

Brittle (ความเปราะบาง) เป็นลักษณะแรกที่แทนที่ Volatility ใน VUCA ความเปราะบางในที่นี้หมายถึงระบบที่ดูเหมือนแข็งแกร่งและมั่นคงจากภายนอก แต่กลับสามารถแตกหักหรือล่มสลายได้อย่างกะทันหันและไม่คาดคิด (Digital Leadership, 2024). ความเปราะบางนี้เกิดจากสองปัจจัยหลัก ปัจจัยแรกคือการมุ่งเน้นการทำการใดและเพิ่มประสิทธิภาพเป็นหลัก โดยละเลยปัจจัยสำคัญอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์ของพนักงานและสวัสดิภาพ ทำให้องค์กรขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะและมีแรงจูงใจ ซึ่งเป็นการสร้างความเปราะบางจากภายใน ปัจจัยที่สองคือการละเลยหรือไม่ยอมรับจุดอ่อนของระบบ ความไม่เต็มใจที่จะเผชิญหน้าและแก้ไขปัญหามีอยู่ภายในองค์กรอาจส่งผลให้เกิดช่องโหว่ระยะยาวที่ขัดขวางความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว (Digital Leadership, 2024).

ตัวอย่างที่ชัดเจนของความเปราะบางในระบบการเมืองคือการล่มสลายของธนาคาร Silicon Valley Bank (SVB) ในเดือนมีนาคม 2023 ที่สามารถพังทลายลงในเวลาเพียง 48 ชั่วโมง แม้จะเป็นสถาบันการเงินที่ดูมั่นคงมาหลายทศวรรษ (ghSMART, 2025) เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงความเปราะบางของระบบที่เชื่อมต่อกัน ซึ่งการล้มเหลวของสถาบันหนึ่งสามารถส่งผลกระทบแบบลูกโซ่ไปยังระบบอื่นๆ ได้อย่างรวดเร็วและไม่คาดคิด การศึกษาพบว่าความเปราะบางส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองถึง 85% และต่อสังคมถึง 89% โดยมีความยากในการปรับตัวอยู่ในระดับสูงมาก

Anxious (ความวิตกกังวล) เป็นลักษณะที่สะท้อนถึงความรู้สึกของผู้คนในโลก BANI ที่เต็มไปด้วยความกลัวและความไม่แน่นอนเกี่ยวกับอนาคต ความวิตกกังวลนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในระดับบุคคล แต่แพร่กระจายไปสู่ระดับสังคมและองค์กร (Thinking About Museums, 2025). โลก BANI ทุกทางเลือกดูเหมือนจะมีผลลัพธ์ที่อาจนำไปสู่ภาวะวิกฤตได้ ทำให้ผู้คนรู้สึกหมดหนทางและไร้อำนาจ ความวิตกกังวลสามารถนำไปสู่การเป็นอัมพาต เนื่องจากไม่สามารถตัดสินใจได้ หรืออาจนำไปสู่ความสิ้นหวังเมื่อตระหนักว่าพลาดโอกาสสำคัญในการตัดสินใจไปแล้ว (Thinking About Museums, 2025).

การศึกษาของ Pierce, Rogers และ Snyder (2016) เกี่ยวกับผลกระทบทางจิตวิทยาของการเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกาปี 2012 แสดงให้เห็นถึงขนาดของความวิตกกังวลทางการเมือง พบว่าความสุขของผู้สนับสนุนพรรคที่แพ้การเลือกตั้งลดลงอย่างมากในวันหลังการเลือกตั้ง โดยการลดลงของความสุขนั้นมากกว่าสองเท่าของผลกระทบที่ผู้อยู่อาศัยในบอสตันได้รับจากเหตุการณ์ระเบิดในการมาราธอนบอสตัน (Motu, 2017). ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าความวิตกกังวลส่งผลกระทบต่อสังคมสูงถึง 95% ซึ่งเป็นระดับที่สูงที่สุดในบรรดาลักษณะทั้งสิ้นของ BANI

Nonlinear (ไม่เป็นเส้นตรง) เป็นลักษณะที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่ไม่เป็นไปตามหลักการเดิมที่เคยใช้ ในโลก BANI เหตุการณ์เล็กๆ สามารถส่งผลกระทบใหญ่และไม่คาดคิดได้ ในขณะที่ความพยายามครั้งใหญ่อาจไม่ให้ผลอะไรเลย (Asymmetric, 2025). ความไม่เป็นเส้นตรงนี้ทำให้การวิเคราะห์แบบดั้งเดิมที่อาศัยหลักเหตุและผลกลายเป็นสิ่งที่ใช้การไม่ได้หรือมีข้อจำกัดมาก การตัดสินใจโดยใช้โครงสร้างที่ตายตัวและการตัดสินใจเชิงข้อเท็จจริงอย่างเดียวมักจะนำไปสู่ทางตัน จึงจำเป็นต้องมีการรับข้อมูลย้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ (Schulmeister, 2023).

ตัวอย่างของความไม่เป็นเส้นตรงในระบบการเมืองสามารถเห็นได้จากการศึกษาของ Hurrell และ MacAuslan เกี่ยวกับโครงการโอบนเงินสดในเคนยา พบว่าผลลัพธ์ของโครงการมีความไม่คาดคิดและบางครั้งก็ผกผันจากมุมมองการสร้างรัฐ โดยมักเป็นผู้บริจาคและ NGO ไม่ใช่รัฐบาลที่ได้รับความน่าเชื่อถือจากการให้บริการ และโครงการดังกล่าวมักสนับสนุนให้เกิดความต้องการแบบอุปถัมภ์มากกว่าความต้องการแบบรวมหมู่ (World Bank, 2015). ข้อมูลแสดงว่าความไม่เป็นเส้นตรงส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองสูงถึง 92% ซึ่งเป็นระดับที่สูงที่สุดในกลุ่ม

Incomprehensible (ไม่สามารถเข้าใจได้) เป็นลักษณะสุดท้ายที่อธิบายถึงความรู้สึกสับสนเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น แม้จะมีข้อมูลและเครื่องมือมากมายที่พร้อมใช้งาน แต่ผู้คนกลับรู้สึกท้อแท้และไม่เข้าใจโลกรอบตัว (Forbes, 2022). ความไม่สามารถเข้าใจนี้ไม่ได้เกิดจากการขาดข้อมูล แต่เกิดจากปริมาณข้อมูลที่มากเกินไปจนไม่สามารถประมวลผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามรายงานของ Digital Economy Compass การสร้างเนื้อหาจะเกิน 2,142 เซตตะไบต์ภายในปี 2035 ปริมาณข้อมูลที่มหาศาลนี้ทำให้การหาสาระสำคัญจากข้อมูลกลายเป็นสิ่งที่ยากขึ้นกว่าที่เคยเป็น (Santander Open Academy, 2024).

ความไม่สามารถเข้าใจนี้ยังเกิดจากความขัดแย้งและความเป็นปรปักษ์ที่เพิ่มขึ้นในสังคม Forbes (2022) อธิบายว่า BANI ทำลายภาพลวงสี่อย่าง คือ ภาพลวงแห่งความแข็งแกร่ง ภาพลวงแห่งการควบคุม ภาพลวงแห่งการคาดการณ์ได้ และภาพลวงแห่งความรู้ ความไม่สามารถเข้าใจจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่

เป็นการตื่นตัวของมนุษย์ที่เริ่มตระหนักว่าโลกนั้นซับซ้อนและลึกซึ้งมากกว่าที่เคยคิด (Forbes, 2022). ข้อมูลแสดงว่าความไม่สามารถเข้าใจส่งผลกระทบต่อสังคม 88% และต่อระบบการเมือง 74%

2.1.3 ผลกระทบของโลก BANI ต่อระบบการเมืองและสังคม

ผลกระทบของโลก BANI ต่อระบบการเมืองและสังคมเป็นสิ่งที่ครอบคลุมและซับซ้อน โดยส่งผลกระทบในหลายระดับตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน ประเทศ จนถึงระดับโลก การเข้าใจผลกระทบเหล่านี้ อย่างลึกซึ้งจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการกับความท้าทายของโลกปัจจุบัน

ในด้านระบบการเมือง โลก BANI ได้ส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมและความน่าเชื่อถือของสถาบันการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษาของ Hurrell และ MacAuslan แสดงให้เห็นว่าในหลายกรณี ผู้บริจาคและองค์กรพัฒนาเอกชนมักได้รับความชอบธรรมมากกว่ารัฐบาลจากการให้บริการสาธารณะ ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชนอ่อนแอลง (World Bank, 2015). ปรากฏการณ์นี้สะท้อนถึงความเปราะบางของระบบการเมืองดั้งเดิมที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับความท้าทายของโลก BANI ได้อย่างเพียงพอ

ความวิตกกังวลทางการเมืองที่เพิ่มขึ้นในโลก BANI ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่น่าสนใจหลายอย่าง การศึกษาข้าม 34 ประเทศในยุโรปพบว่าความอนารักษ์นิยมทางการเมืองและทัศนคติอนารักษ์นิยมต่อประเด็นชีวิตและความตายมีความสัมพันธ์กัน โดยความสัมพันธ์นี้ได้รับการควบคุมโดยค่านิยมแบบวัตถุนิยม/หลังวัตถุนิยม ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ และความไม่เท่าเทียมทางสังคม (Frontiers in Political Science, 2024). การค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าในสภาพแวดล้อม BANI ที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ผู้คนมักจะหันไปหาความมั่นคงและการควบคุมที่ค่านิยมอนารักษ์นิยมมอบให้

ผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองก็เป็นอีกประเด็นสำคัญ การศึกษาในมองโกเลียแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งมีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในระดับการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญ โดยตั้งแต่ปี 1992 ถึงปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของสตรีในสภานิติบัญญัติได้เปลี่ยนแปลงไปตามระบบการเลือกตั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของระบบการเมืองในการกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Mongolia Journal, 2024). ในโลก BANI ที่ระบบต่างๆ เปราะบางและไม่เป็นเส้นตรง การออกแบบสถาบันการเมืองจึงมีความสำคัญมากขึ้น

ในด้านสังคม ผลกระทบของโลก BANI มีความซับซ้อนและหลากหลาย การศึกษาในยูเครนเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นความปลอดภัยพบว่า 40% ของผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมทางเศรษฐกิจแบบระมัดระวัง 38% แสดงพฤติกรรมเชิงรุก และ 22% แสดงพฤติกรรมเชิงรับ (Public SCN, 2023). การแบ่งแยกพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม BANI ซึ่งแตกต่างจากโลก VUCA ที่การตอบสนองมีแนวโน้มที่เป็นแบบแผนมากกว่า

ความไม่เท่าเทียมทางสังคมก็เป็นอีกผลกระทบสำคัญของโลก BANI การศึกษาในจีนเกี่ยวกับผลกระทบของสภาพแวดล้อมทางสังคมต่อการรับรู้และพฤติกรรมด้านสุขภาพพบว่า เหตุผลพื้นฐานที่ทำให้ผู้คนติดอยู่ในผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่ไม่ดีคือความไม่เท่าเทียมด้านสุขภาพที่เกิดจากการแบ่งชั้นทางสังคม และแรงกระแทกภายนอกของความไม่แน่นอนในยุค VUCA (Frontiers in Public Health, 2024). การค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าในโลก BANI ความไม่เท่าเทียมทางสังคมมีแนวโน้มที่จะรุนแรงขึ้น เนื่องจากความเปราะบางและความวิตกกังวลส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงทางสังคมเศรษฐกิจต่ำมากกว่า

อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีใหม่ในโลก BANI ก็มีความสำคัญไม่น้อย การศึกษาเปรียบเทียบผลกระทบของการควบคุมสื่อสังคมต่อการบริโภคข่าวในช่วงโควิด-19 ระหว่าง Twitter และ Gab พบว่า การมีการควบคุมเนื้อหาของ Twitter ส่งผลให้เกิดการลดลงของเนื้อหาที่น่าสงสัย ในขณะที่การขาดการควบคุมที่ชัดเจนใน Gab ส่งผลให้ผู้ใช้มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมกับเนื้อหาทั้งสองประเภท โดยแสดงความชอบเล็กน้อยต่อเนื้อหาที่น่าสงสัย (IEEE, 2023). การค้นพบนี้แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของการจัดการข้อมูลข่าวสารในโลก BANI ที่ความจริงและความเท็จสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและไม่สามารถควบคุมได้ง่าย

2.1.4 กลยุทธ์การรับมือกับความท้าทายของโลก BANI

การพัฒนากลยุทธ์การรับมือกับความท้าทายของโลก BANI เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองและสังคม ซึ่งแตกต่างจากกลยุทธ์ที่ใช้ในโลก VUCA ที่เน้นไปที่ Vision Understanding Clarity และ Agility กลยุทธ์สำหรับโลก BANI ต้องเน้นไปที่การสร้าง Resilience (ความยืดหยุ่น) Empathy (ความเห็นอกเห็นใจ) Adaptability (การปรับตัว) และ Transparency (ความโปร่งใส) (Mad Devs, 2023)

1) การสร้างความยืดหยุ่น (Building Resilience) เป็นกลยุทธ์หลักในการรับมือกับลักษณะ Brittle ของโลก BANI การศึกษาแสดงให้เห็นว่าการสร้างความยืดหยุ่นมีอัตราความสำเร็จ 76% และมีระดับความยากในการดำเนินการอยู่ในระดับสูง สิ่งที่เป็นคือการสร้าง Capacity ในองค์กรและ Resilience ในการนำ (Power of I, 2023). การสร้างแผน B ที่แข็งแกร่ง การมีทางเลือกที่เหมาะสม แม้แต่สิ่งที่ดูเหมือนจะทำงานได้ดี การบริหารความเสี่ยงที่แข็งแกร่งช่วยให้สามารถระบุดูแลที่อาจเกิดขึ้นและดำเนินการมาตรการป้องกันล่วงหน้าได้ (Power of I, 2023)

ตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความยืดหยุ่นคือการเปลี่ยนแปลงของ General Electric (GE) ภายใต้การนำของ Larry Culp หลังจากเผชิญกับความท้าทายที่มีอยู่มาช้านาน บริษัทได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่นำโดยคณะกรรมการ โดยมีการเลือกซีอีโอจากภายนอกที่มีประสบการณ์และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่กล้าหาญ รวมถึงการปรับโครงสร้างเพิ่มผลงานอย่างมีนัยสำคัญและการมุ่งเน้นความเป็นเลิศในการดำเนินงานอีกครั้ง (Directors and Boards, 2025).

2) การพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ (Developing Empathy) เป็นกลยุทธ์สำคัญในการรับมือกับลักษณะ Anxious ของโลก BANI ซึ่งมีอัตราความสำเร็จสูงถึง 82% และมีระดับความยากในการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ทักษะการฟังและการจัดการอารมณ์มีความสำคัญมากขึ้นในโลกธุรกิจ การแพร่ระบาดได้เพิ่มความสำคัญของความเห็นอกเห็นใจ โดยเฉพาะสำหรับผู้หน้าที่จำเป็นต้องเชื่อมต่อกับความท้าทายของพนักงาน การส่งเสริมความรู้สึกเป็นเอกภาพแทนที่จะเป็นทัศนคติ "เรา" กับ "พวกเขา" เป็นสิ่งสำคัญ (Mad Devs, 2023).

การศึกษาในภาคการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเห็นอกเห็นใจในการจัดการกับความวิตกกังวล โดยการรวมหลักการของ VUCA และ BANI ทำให้ผู้นำสามารถสร้างแบบจำลองการนำที่มีความคล่องตัว รองรับการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ความยืดหยุ่น และสุขภาวะทางจิตใจ (RSIS International, 2024). การศึกษานี้เน้นความจำเป็นของการนำที่มีความสามารถในการปรับตัว การสร้าง

นวัตกรรม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความไว้วางใจของสถาบัน ความฉลาดทางอารมณ์ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

3) การเพิ่มความสามารถในการปรับตัว (Enhancing Adaptability) เป็นกลยุทธ์สำหรับการรับมือกับลักษณะ Nonlinear ของโลก BANI แม้จะมีอัตราความสำเร็จเพียง 69% และมีระดับความยากในการดำเนินการอยู่ในระดับสูงมาก แต่เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน การนำที่มีความคล่องตัวเป็นสิ่งจำเป็น การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ยั่งยืน และผู้นำต้องถามว่า "เราจะปรับตัวให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างไร?" หรือ "เราจะรวมการเปลี่ยนแปลงเข้าไปในธุรกิจของเราเพื่อหลีกเลี่ยงการตกต่ำได้อย่างไร?" (Mad Devs, 2023)

การใช้ Agile methodologies เป็นตัวอย่างที่ดีของการเพิ่มความสามารถในการปรับตัว การศึกษาแสดงให้เห็นว่าตั้งแต่ปี 2020 ธุรกิจต่างๆ ได้เริ่มปฏิบัติการในโลก BANI โดยที่ความสามารถในการปรับตัวกลายเป็นข้อได้เปรียบหลัก บริษัทชั้นนำสิบบริษัทที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีความสำเร็จที่สำคัญในการสร้างนวัตกรรมและความพึงพอใจของลูกค้าในระดับสูง ได้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการใช้แนวทาง Agile (DEVMA, 2025)

4) การส่งเสริมความโปร่งใส (Promoting Transparency) เป็นกลยุทธ์สำคัญในการรับมือกับลักษณะ Incomprehensible ของโลก BANI ซึ่งมีอัตราความสำเร็จ 71% และมีระดับความยากในการดำเนินการอยู่ในระดับสูง สิ่งสำคัญคือการเอาชนะความกลัวในการสื่อสารปัญหาและความท้าทาย การจัดการแบบโปร่งใสเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการรับมือกับความท้าทาย ช่วยให้ผู้นำสามารถเสี่ยงอย่างมีการคำนวณและไว้วางใจสัญชาตญาณของตนเอง เมื่อความโปร่งใสเป็นรากฐานของการนำ ผู้นำจะมั่นใจในการตัดสินใจโดยอาศัยการตัดสินใจของตนเอง (Mad Devs, 2023)

การค้นพบสำคัญคือ ความไม่สามารถเข้าใจเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในทีมไม่ทราบสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว ซึ่งจะทำให้ปัญหาแยกหากผู้นำไม่เปิดเผยข้อมูลให้พวกเขา การสร้างความโปร่งใสจึงไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูล แต่รวมถึงการอธิบายเหตุผลเบื้องหลังการตัดสินใจ การให้ข้อมูลอัปเดตอย่างสม่ำเสมอและตรงไปตรงมาแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ไม่แน่นอน และการยอมรับความผิดพลาดอย่างโปร่งใส อธิบายการเปลี่ยนแปลงทิศทาง และแบ่งปันภูมิทัศน์ความเสี่ยงที่พัฒนาไป (Directors and Boards, 2025)

กลยุทธ์เหล่านี้ไม่สามารถดำเนินการแยกกันได้ แต่ต้องทำงานร่วมกันเป็นระบบเดียวกัน การศึกษาแสดงให้เห็นว่าองค์กรที่ประสบความสำเร็จในโลก BANI คือองค์กรที่สามารถผสมผสานกลยุทธ์ทั้งสี่เข้าด้วยกันได้อย่างลงตัว โดยการสร้างความยืดหยุ่นเป็นฐานรากที่แข็งแกร่ง การพัฒนาความเห็นอกเห็นใจเป็นกลไกในการเชื่อมต่อกับผู้คน การเพิ่มความสามารถในการปรับตัวเป็นเครื่องมือในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และการส่งเสริมความโปร่งใสเป็นวิธีการในการสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ ความสำเร็จในการนำกลยุทธ์เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้จะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองและสังคมในยุคของโลก BANI

2.1.5 ปรากฏการณ์ Deep State และการเปลี่ยนผ่านสู่ Principled State ในบริบทโลก BANI

แนวคิดและความหมายของ Deep State (สุวิทย์ เมษินทรีย์, ม.ป.ป)

Deep State หรือ "รัฐลึก" เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงเครือข่ายอำนาจนอกระบบที่ฝังรากลึกอยู่ในโครงสร้างของรัฐและสังคม โดยไม่ปรากฏในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอย่างเป็นทางการ แต่มีอำนาจจริงในการควบคุมและกำหนดทิศทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในบริบทของโลก BANI ที่เต็มไปด้วยความเปราะบาง ความวิตกกังวล ความไม่เป็นเส้นตรง และความไม่สามารถเข้าใจได้ Deep State กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ขัดขวางการปรับตัวและการพัฒนาของประเทศในการรับมือกับความท้าทายสมัยใหม่

Deep State ไม่ได้ใช้อำนาจแบบเผด็จการหรือการควบคุมโดยตรง แต่ใช้การผสมผสานระหว่างโครงสร้างทางสังคม วาทกรรมทางการเมือง อำนาจทางเศรษฐกิจ และระบบอุปถัมภ์เพื่อรักษาสถานะเดิมและต้านทานการเปลี่ยนแปลง ลักษณะสำคัญของ Deep State คือความสามารถในการทำให้โครงสร้างทั้งระบบหยุดนิ่ง ล้าหลัง และถดถอย พร้อมทั้งบั่นทอนบุคคลากรที่มีคุณภาพให้ต้องถอยหนีจากสนามแห่งการเปลี่ยนแปลง

องค์ประกอบหลักของ Deep State

องค์ประกอบของ Deep State ที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถของรัฐในการรับมือกับโลก BANI ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบหลัก ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีบทบาทในการขัดขวางการปรับตัวและการพัฒนาของประเทศ

1) **วัฒนธรรมแห่งอภิสิทธิ์ชน (Culture of Elitism/Privilege)** เป็นรากฐานของระบบที่ปลูกฝังความเชื่อว่าคนบางกลุ่มอยู่เหนือกฎหมายและมีสิทธิพิเศษในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาส วัฒนธรรมนี้ขัดขวางระบบคุณธรรม (Meritocracy) และตัดโอกาสของคนรุ่นใหม่จำนวนมากจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ในโลก BANI ที่ต้องการความยืดหยุ่นและการปรับตัวอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมอภิสิทธิ์ชนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการนำศักยภาพของประชาชนมาใช้อย่างเต็มที่

2) **ทุนนิยมพวกพ้อง (Crony Capitalism)** เป็นระบบเศรษฐกิจที่ทุนผูกขาดเติบโตจากการอิงอำนาจการเมืองมากกว่าการแข่งขันเสรีและนวัตกรรม ระบบนี้ทำให้เศรษฐกิจขาดพลวัตและความสามารถในการปรับตัว คนตัวเล็กถูกบีบคั้น ในขณะที่คนตัวใหญ่ไม่ต้องแข่งขันหรือพัฒนาศักยภาพ การปฏิรูปเศรษฐกิจจึงมักสะดุดเพราะชนชั้นทุนผูกขาดไม่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงที่อาจทำให้พวกเขาเสียผลประโยชน์

3) **เศรษฐกิจสีเทา-ใต้ดิน (Grey & Underground Economy)** ประกอบด้วยเครือข่ายธุรกิจผิดกฎหมายที่เชื่อมโยงกับเจ้าหน้าที่รัฐและอำนาจท้องถิ่น เช่น การพนัน ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ ยาเสพติด การค้ำมนุษย์ และเงินกู้เถื่อน ระบบนี้สร้างรายได้มหาศาลแต่กัดกินสังคมและสร้าง "เจ้าพ่อ" แทนที่จะมี "เจ้าหน้าที่รัฐ" ที่มีประสิทธิภาพ

4) **ธนาริปไตย (Money Politics)** คือระบบการเมืองที่อำนาจไม่ได้มาจากเสียงของประชาชนอย่างแท้จริง แต่มาจากเงินและการซื้อขาย การซื้อเสียง การแจกผลประโยชน์ การประมูลตำแหน่ง และการแจกเงินหัวคะแนนทำให้ประชาธิปไตยกลายเป็นฟันทัน นักการเมืองที่ใช้อำนาจย่อมต้องถอนทุนคืนด้วยนโยบายที่ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติและประชาชน

5) **อิทธิพลท้องถิ่น (Local Godfathers)** เป็นระบบที่การเมืองท้องถิ่นบางพื้นที่กลายเป็นระบบมาเฟียผู้มีอิทธิพลแบบนุมนวล ที่ผูกขาดทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และอำนาจปกครอง โดยใช้อุปถัมภ์แทนนโยบายและใช้ความกลัวแทนกฎหมาย

6) **ระบบราชการฝังลึก (Bureaucratic Entrenchment)** เป็นระบบราชการที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงแม้รัฐบาลจะเปลี่ยน มีลักษณะรวมศูนย์ ด้านการตรวจสอบ และมีการแต่งตั้งแบบมีเส้นสาย บทบาทของกองทัพที่ไม่ใช่เพียงความมั่นคงภายนอก แต่กลายเป็นผู้เล่นทางการเมือง ทำให้กลายเป็นปรากฏการณ์ด้านทานการพัฒนาระบบราชการไทยและการบริหารสมัยใหม่

7) **การยึดกฎหมายเป็นเครื่องมือ (Legal Capture)** เป็นสถานการณ์ที่องค์กรอิสระไม่อิสระอย่างแท้จริง และถูกมองว่าเป็นตัวแทนของอำนาจมากกว่าความยุติธรรม ระบบกฎหมายสองมาตรฐานที่ใช้กฎหมายกับฝ่ายตรงข้าม แต่ไม่ใช้กับฝ่ายตนเอง หรือใช้การตีความเพื่อรักษาโครงสร้างเดิม ส่งผลให้สังคมหมดศรัทธาต่อหลักนิติธรรมและความยุติธรรม

8) **วัฒนธรรมจารีตนิยมแบบบิดเบี้ยว (Distorted Traditionalism)** เป็นมายาคติที่บิดเบือนธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิม เช่น "ผู้น้อยอย่าคิดกับผู้ใหญ่" หรือ "คนดีต้องไม่ขัดขึ้น" หลอหลอมคนไทยให้ไม่กล้าวิพากษ์ ไม่กล้าคิด และไม่กล้าเปลี่ยนแปลง Deep State ซ่อนตัวในวัฒนธรรมที่ปลูกฝังความกลัวมากกว่าความกล้าหาญ

9) **การควบคุมสื่อและข้อมูล (Information Control)** เป็นอำนาจเบื้องหลังที่ควบคุมทิศทางข่าวสารและข้อมูล ทำให้คนไม่เห็นปัญหาที่แท้จริง ไม่เข้าใจรากของความเหลื่อมล้ำ เมื่อสังคมเข้าใจผิดหรือไม่มีข้อมูลที่ถูกต้อง ก็จะไม่เรียกร้องการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็น

10) **โครงสร้างประชาธิปไตยเทียม (Pseudo-Democracy Infrastructure)** เป็นระบบที่มีรัฐธรรมนูญที่ออกแบบให้ผู้มีอำนาจสืบทอดตัวเอง มีพรรคการเมืองที่ไม่ได้เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง และมีกลไกเลือกตั้งที่ดูเหมือนเป็นกลาง แต่มีผลลัพธ์ที่ไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลย

ผลกระทบของ Deep State ต่อภูมิยุทธศาสตร์ในโลก BANI

Deep State ส่งผลกระทบต่อภูมิยุทธศาสตร์ของประเทศในเวทีโลกอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในโลก BANI ที่ต้องการความสามารถในการปรับตัวอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ผลกระทบสำคัญประกอบด้วยหลายมิติ ดังนี้

1) **การขาดจุดยืนระหว่างมหาอำนาจ** Deep State มักยึดแนวคิด "รักษาอำนาจ" มากกว่า "ใช้เวทีโลกเพื่อยกระดับประเทศ" ทำให้เกิดความกลัวการเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยเสรี จึงไม่กล้าทำให้พันธมิตรตะวันตก ในขณะที่เดียวกันก็กลัวการเสียดำนาจภายใน จึงเปิดช่องต่อรองกับจีนหรือรัสเซียแบบไม่มีหลักการ ผลลัพธ์คือประเทศไม่สามารถมียุทธศาสตร์อิสระได้จริง แต่กลายเป็นรัฐที่ต้องพึ่งพาหรือประนีประนอมแบบไร้ศักดิ์ศรี

2) **การทำลายความน่าเชื่อถือในฐานะผู้นำภูมิภาค** ภูมิภาคต้องการผู้นำที่มีความชอบธรรม โปร่งใส และน่าเชื่อถือ แต่รัฐที่อยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจลึกลับมักมีวิสัยทัศน์จำกัดและมุ่งรักษาสถานะเดิม ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนความร่วมมือระดับภูมิภาคหรือเป็นสะพานเชื่อมระหว่างโลกได้อย่างมีน้ำหนัก

3) การปิดกั้นการทูตเชิงคุณค่า (Value-Based Diplomacy) โลกยุคใหม่ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน ธรรมาภิบาล และความโปร่งใส รัฐที่ Deep State ครอบงำไม่สามารถเล่นบทนี้ได้อย่างน่าเชื่อถือ ทำให้เสียโอกาสในการเข้าร่วมแนวร่วมโลกเสรีประชาธิปไตยและความร่วมมือสำคัญต่างๆ

4) การลดทอน Soft Power และภาพลักษณ์ในเวทีโลก Deep State ทำให้เกิดภาพลักษณ์รัฐอำนาจนิยม มีคดึละเมิดสิทธิและเสรีภาพ นานาประเทศมองว่า "ถอยหลัง" และ "คาดเดาไม่ได้" ส่งผลให้ขาดการสนับสนุนทางการเมือง การลงทุนระหว่างประเทศ และการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมระดับโลก

5) การขาดยุทธศาสตร์ชาติที่แท้จริง Deep State สนใจเพียง "ความมั่นคงของกลุ่มตนเอง" มากกว่า "ยุทธศาสตร์ชาติ" จึงไม่สามารถสร้างยุทธศาสตร์ที่ยึดประโยชน์ชาติเป็นหลักหรือภูมิยุทธศาสตร์บนฐานคุณธรรม ทำให้ประเทศกลายเป็นผู้ตามในภูมิภาคมากกว่าจะเป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์ของตนเอง

แนวคิด Principled State เป็นทางออกสำหรับโลก BANI

Principled State หรือ "รัฐบนฐานคุณธรรม" เป็นแนวคิดที่ตอบโต้โดยตรงต่อปัญหาของ Deep State ในบริบทโลก BANI Principled State คือรัฐที่มีความชอบธรรม (Legitimacy) จากประชาชน บริหารด้วยหลักการ (Principle) ไม่ใช่ด้วยเครือข่ายพวกพ้อง ยึดหลักนิติธรรม ความรับผิดชอบ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความยั่งยืน รวมทั้งใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่ใช่เพื่อการควบคุมหรือการสอดส่อง โดยตัวอย่างของ Principled State ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการกับความท้าทายของโลก BANI ได้แก่ เกาหลีใต้ที่เคยติดกับดัก Deep State แต่สามารถปฏิรูปได้ด้วยพลังภาคประชาชน ได้หันมาใช้เทคโนโลยีพลเมืองและนวัตกรรมทางการเมืองสร้างรัฐบาลแบบมีส่วนร่วม ฟินแลนด์และสวีเดนที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีรัฐสวัสดิการครอบคลุม และไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย นิวซีแลนด์ที่มีนโยบายเปิดเผย ระบบการเมืองสะอาด ปราศจากทุนผูกขาดหรืออิทธิพลใต้โต๊ะ และสวิตเซอร์แลนด์ที่มีระบบประชาธิปไตยทางตรงที่ตรวจสอบได้และเคารพฉันทมติของประชาชน

ประโยชน์ของการเปลี่ยนผ่านสู่ Principled State ในโลก BANI

การเปลี่ยนผ่านจาก Deep State สู่ Principled State จะสร้างประโยชน์หลายมิติที่สำคัญต่อการรับมือกับโลก BANI ดังนี้

1) การฟื้นคืนอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง (Sovereignty with Integrity) รัฐที่หลุดพ้นจากการครอบงำของเครือข่ายทุน-ทหาร-ราชการจะสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ต่างประเทศได้อย่างมั่นคงและอิสระ ไม่ตกเป็นเครื่องมือหรือสมรภูมิของการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจ สามารถยืนหยัดบนผลประโยชน์ประชาชนแทนผลประโยชน์กลุ่ม และกลายเป็นประเทศนำในนโยบายความร่วมมือระดับภูมิภาคอย่างชาญฉลาด

2) การเปลี่ยนจากภูมิรัฐศาสตร์แบบตั้งรับเป็นเชิงรุก การปลดล็อกกลไกรัฐพันลึกจะเปิดทางให้ประเทศเป็นผู้นำระดับภูมิภาคในประเด็นใหม่ เช่น การทูตเทคโนโลยี-จริยธรรม มาตรฐานปัญญาประดิษฐ์ที่มีจริยธรรม ห่วงโซ่อุปทานสีเขียว และความยุติธรรมดิจิทัล รวมทั้งพลังหนุ่มที่ไม่ใช่แค่ความบันเทิง แต่เป็นพลังแห่งคุณธรรม

3) การลดความเปราะบางจากความขัดแย้งในภูมิภาค กรณีพิพาทกับเพื่อนบ้านมักมีรากมาจากเครือข่ายอำนาจลับที่แสวงประโยชน์จากสัมปทาน การค้าเถื่อน และทรัพยากร การรื้อถอนโครงสร้างลับเหล่านี้จะทำให้สามารถเจรจาโดยใช้ธรรมาภิบาลไม่ใช่อิทธิพล เกิดความร่วมมือแบบมีหลักการในพื้นที่ชายแดน และสกัดกั้นการเติบโตของขบวนการใต้ดินที่ใช้ช่องโหว่รัฐเป็นที่พึ่ง

4) การดึงดูดทุน เทคโนโลยี และนวัตกรรมระดับโลก นักลงทุนและพันธมิตรระหว่างประเทศมองหาประเทศที่มีหลักนิติธรรมแข็งแกร่ง ไม่ถูกครอบงำโดยทุนผูกขาด มีรัฐบาลที่ไม่เปลี่ยนทิศทางตามผลประโยชน์กลุ่ม และมีระบบนิเวศนวัตกรรมที่มีจริยธรรมและมั่นคงในระยะยาว การเปลี่ยนผ่านสู่ Principled State จะส่งสัญญาณชัดเจนว่าประเทศเป็นที่ลงทุนได้ เป็นศูนย์กลางของนวัตกรรมเทคโนโลยี-จริยธรรม และเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระยะยาว

5) การปลดล็อกศักยภาพของประชาชน เมื่อการเมืองแบบอภิสิทธิ์ชนถูกรื้อถอน จะเกิดคลื่นผู้นำรุ่นใหม่ในทุกระดับ ราชการจะมีนักปฏิรูปจริง ธุรกิจจะมีผู้ประกอบการที่ไม่ต้องพึ่งสิทธิพิเศษ และคนรุ่นใหม่จะมีเวทีผ่านธุรกิจเริ่มต้น เทคโนโลยีพลเมือง องค์กรสังคม และการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนผ่านสู่ Principled State ในบริบทโลก BANI จึงไม่ใช่เพียงการปฏิรูปภายในประเทศ แต่เป็นการยกระดับศักยภาพของประเทศในการรับมือกับความท้าทายสากลและการสร้างบทบาทใหม่ในเวทีโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่สามารถคาดการณ์ได้

2.2 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้

2.2.1 หลักการและแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานเป็นแนวทางการดำรงชีวิตของประชาชนในทุกๆระดับ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้เท่าทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ (ประเวศ วะสี, 2547) นักวิชาการมองว่าปรัชญานี้ไม่ได้เน้นเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียว แต่เป็นวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง เป็นเศรษฐกิจจริยธรรม เป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรม และเป็นวิถีชีวิตที่มีศีลธรรม อันนำไปสู่สุขภาวะ ความสมดุลเป็นธรรม และความร่มเย็นเป็นสุข

การศึกษาของสุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2550) ระบุว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศสู่สังคมฐานปัญญา ซึ่งหมายถึงการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของคน ให้รู้จักใช้ปัญญาที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย และมีคุณธรรมจริยธรรม ปรัชญานี้มีรากฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2551)

งานวิจัยของทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2559) เสนอการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนด้วยรูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนทุกภาคส่วนของสังคมสามารถประยุกต์ใช้รูปแบบความรับผิดชอบต่อสังคมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติ เพื่อให้การพัฒนาชุมชนคำนึงถึงการสร้างความยั่งยืนให้แก่เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยใช้ทางสายกลาง ค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อน ไม่เร่งรัดเพื่อให้เกิดผลสำเร็จโดยเร็ว

งานวิจัยพบว่า Information Analysis and Evaluation Model (IAEM) ของความยั่งยืน เศรษฐกิจไทยแสดงให้เห็นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) อย่างมีนัยสำคัญที่ 89.60% ($R^2 = 0.896$, $p < 0.001$) ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของปรัชญานี้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (Wongkumchai & Kiattisin, 2021)

2.2.2 สามองค์ประกอบ: ความพอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการในทุกระดับ (จिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2551)

ที่มา: <https://www.sdgmovement.com/wp-content/uploads/2019/09/Screen-Shot-2562-09-27-at-16.33.31.png>

ความพอประมาณ หมายถึงความพอดีที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่พอประมาณ ญัตติกฎพจน์ ท่องภักดี (2548) อธิบายว่าความพอประมาณไม่ได้หมายถึงการดำรงชีวิตแบบยากจน แต่เป็นการดำรงชีวิตที่สมดุล มีความเป็นอยู่ในลักษณะที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ได้รับการเติมเต็มความต้องการขั้นพื้นฐาน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี และมีความพอเพียงในการดำเนินชีวิต

ความมีเหตุผล หมายถึงการใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ การศึกษาของชวลิต ศุภศักดิ์อึ้ง (2561) พบว่าความมีเหตุผลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการธุรกิจและการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน โดยต้องอาศัยการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบและการพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก โดยต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง และมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อความก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน (ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง, 2548)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยของนิสรา ใจซื่อ (2557) เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าทั้งสามองค์ประกอบนี้ต้องทำงานร่วมกันเป็นระบบเดียวกัน โดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพื่อให้เกิดความสมดุลและเสถียรภาพในการพัฒนา ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 226 คน แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ

2.2.3 เจื่อนใจ: ความรู้ คุณธรรม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีเจื่อนใจสำคัญสองประการที่เป็นพื้นฐานในการนำไปปฏิบัติ ได้แก่ เจื่อนใจความรู้ และเจื่อนใจคุณธรรม ซึ่งทั้งสองเจื่อนใจนี้มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักปรัชญาอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

เจื่อนใจความรู้ หมายถึงความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ที่ต้องใช้ในการนำวิชาการต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการวางแผน การตัดสินใจ และการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น (ดุจเดือน พันธุนาวิน & ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2548) การศึกษาของชวลิต ศุภศักดิ์ธำรง (2561) ระบุว่าความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต และความเข้าใจในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม

เจื่อนใจคุณธรรม หมายถึง การมีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร มีสติมีปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (ณัฐฐา วินิจนัยภาค, 2548) การศึกษาของณัฐฐา วินิจนัยภาค เกี่ยวกับการพัฒนาเจื่อนใจคุณธรรมของข้าราชการเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าคุณธรรมเป็นเจื่อนใจที่ทำให้การบริหารมีความพอเพียง

ผลการวิจัยของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านเจื่อนใจคุณธรรม รองลงมาคือด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความพอประมาณ (2563) นอกจากนี้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสาขาวิชากับระดับความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการจัดการธุรกิจ จากการศึกษาของชวลิต ศุภศักดิ์ธำรง (2561) กับนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ 186 คน พบว่าทั้งสองเจื่อนใจมีความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้ในการจัดการธุรกิจและการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการบูรณาการระหว่างความรู้ทางทฤษฎีกับคุณธรรมในการปฏิบัติงาน

2.2.4 การประยุกต์ใช้ SEP ในภาคการเมืองและการปกครอง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเมืองและการปกครองของประเทศไทย เป็นแนวทางสำคัญที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้เป็นหลักการพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยเฉพาะการนำมาใช้เป็นปรัชญานำทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี (2550) ได้ชี้แจงแนวทางการพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า รัฐบาลได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาของประเทศ ซึ่งเป็นแนวทางที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ไปถึงประเทศ และได้วางแผนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศระยะยาว โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" หรือคติพจน์ประจำชาติ "มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้น้อมนำหลัก "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบายและการปกครองมีลักษณะเฉพาะหลายประการ ประการแรก การใช้หลักความพอประมาณในการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรของรัฐ โดยคำนึงถึงความจำเป็นและความเหมาะสมของแต่ละโครงการ ประการที่สอง การใช้หลักความมีเหตุผลในการตัดสินใจนโยบาย โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์ผลกระทบอย่างรอบคอบ ประการที่สาม การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศต่อวิกฤตการณ์และความผันผวนจากปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและสังคม

รายงานการพัฒนามนุษย์ของประเทศไทย พ.ศ. 2550 เรื่อง "เศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนามนุษย์" ระบุว่า การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารประเทศมีผลต่อการปรับปรุงมาตรฐานการกำกับดูแลในการบริหารราชการแผ่นดิน และการเสริมสร้างหลักการบริหารจัดการที่ดี (General Surayud Chulanont, 2007) โดยเฉพาะในด้านความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ การศึกษาของ Wongkumchai และ Kiattisin (2021) เกี่ยวกับโมเดลการวิเคราะห์และประเมินสารสนเทศ (IAEM) ของความยั่งยืนเศรษฐกิจไทยตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่าการประยุกต์ใช้ในภาคการเมืองสามารถประเมินได้ใน 6 กลุ่มหลัก ได้แก่ ทรัพยากรน้ำ (WAT) ชีตความสามารถและศักยภาพของมนุษย์ (HUM) เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (ECO) ชุมชนสุขภาพดี (HEA) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (CLI) และภาคเกษตรกรรม (AGR)

2.3 วัฒนธรรมพอเพียงและการสร้างสังคม

2.3.1 แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมพอเพียง

วัฒนธรรมพอเพียงเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับสังคมและชุมชน โดยเน้นการสร้างวิถีคิด วิถีปฏิบัติ และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักการของความพอเพียง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางสังคมและวัฒนธรรม แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของสังคมไทยที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต แต่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่

การศึกษาของวิจัยเรื่องวัฒนธรรมชุมชนกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระบุว่า การเกิดวัฒนธรรมชุมชนได้มี 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ระยะที่ 2 ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-2500 ระยะที่ 3 ยุคการก่อรูปของแนวคิดวัฒนธรรม และระยะที่ 4 ยุคปัจจุบันที่มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (2022)

วัฒนธรรมพอเพียงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม โดยเน้นการใช้ชีวิตแบบ "พอมิ พอกิน" การพึ่งตนเองใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านจิตใจ ต้องมีจิตสำนึกที่ดี มีความเอื้ออาทรเผื่อแผ่ (2) ด้านสังคม มีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ (3) ด้านเศรษฐกิจ อยู่อย่างพอดี พอมิ พอกิน (4) ด้านสิ่งแวดล้อม มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (2549)

การวิเคราะห์แนวคิดวัฒนธรรมพอเพียงของ อุทิศ นิกม สิทธิชาตินิพนธ์ และ สิริธาดา ตามลำदान (2550) ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมพอเพียงไม่ได้หมายถึงการใช้ชีวิตแบบยากจนหรือล้าหลัง แต่เป็นการสร้างสมดุลระหว่างความต้องการและความสามารถ ระหว่างการรับและการให้ ระหว่างการบริโภคและการผลิต โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การศึกษาเชิงคุณภาพเรื่อง "Sufficiency Economy: Demission of Social Capital Development to the Pace of Change in the 21st Century of Thailand" พบว่าวัฒนธรรมพอเพียงมีบทบาทสำคัญในการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมพอเพียงช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนและสังคม ทำให้สามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2017)

2.3.2 กระบวนการสร้างวัฒนธรรมพอเพียงในสังคม

กระบวนการสร้างวัฒนธรรมพอเพียงในสังคมเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องใช้เวลา เนื่องจากเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด ทักษะคติ และพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไป

การศึกษาของสุธินี อัครถาวร และคณะ (2562) เกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้านในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า กระบวนการสร้างวัฒนธรรมพอเพียงประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก

ขั้นตอนที่ 1: การสร้างความเข้าใจและความตระหนัก เป็นการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีการศึกษาดูงาน การอบรมและสัมมนา การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และการใช้สื่อต่างๆ เพื่อให้คนในสังคมเข้าใจถึงประโยชน์และความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา

ขั้นตอนที่ 2: การปฏิบัติเบื้องต้นและการทดลอง เป็นการนำความรู้ที่ได้รับไปทดลองปฏิบัติในชีวิตประจำวันและการทำงาน โดยเริ่มจากโครงการขนาดเล็กและขยายผลไปยังกิจกรรมที่ใหญ่ขึ้น การขั้นตอนนี้จำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาวิธีการให้เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3: การสร้างเครือข่ายและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่างๆ ที่มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และแนวทางปฏิบัติที่ดี การสร้างเครือข่ายช่วยให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน ตลอดจนการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนที่ 4: การสถาปนาเป็นวัฒนธรรมและการสืบทอด เป็นการทำให้แนวคิดและการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคม โดยผ่านการสอนและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การสร้างสถาบันและกลไกที่สนับสนุน และการบูรณาการเข้ากับระบบการศึกษาและการพัฒนาของประเทศ

งานวิจัยของ Barua และ Tejavaddhana (2019) ที่ทำการทบทวนระบบและวิเคราะห์อภิมาน (Meta-analysis) จากการศึกษา 20 งาน พบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีผลกระทบเชิงบวกต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนไทยใน 6 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ เกษตรกรรม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ โดยมีค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมาตรฐานรวม (pooled standardized mean difference) ของคะแนนความเป็นอยู่ที่ดี เท่ากับ 0.545 [95% CI, 0.178 to 0.912] จากกลุ่มตัวอย่าง 5,579 คน

การศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการรับมือและฟื้นตัวจากการระบาดของ COVID-19 ในประเทศไทย จากการสนทนากลุ่ม 19 กลุ่ม กับผู้เข้าร่วม 161 คน ที่มาจากพื้นที่หลากหลายทั้งเพศ อาชีพ การศึกษา และภูมิภาค (เมือง/ชนบท) และระดับผลกระทบที่แตกต่างกันจากการระบาด พบว่าผู้เข้าร่วมให้ความสำคัญกับความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความรอบคอบ เป็นประเด็นหลักที่ช่วยให้สามารถรับมือและฟื้นตัวจากวิกฤตได้ (2025)

2.3.3 บทบาทของวัฒนธรรมพอเพียงต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัฒนธรรมพอเพียงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในหลายมิติ โดยทำหน้าที่เป็นทั้งกลไกขับเคลื่อนและเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ผ่านการสร้างสมดุลระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การศึกษาของ Szabo และคณะ (2021) เกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร แรงงานเกษตรที่มีอายุมาก การเกษตรยั่งยืน และความเป็นอยู่ที่ดี จากข้อมูลการสำรวจครัวเรือนในภาคกลางของประเทศไทย พบว่าวัฒนธรรมพอเพียงมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการเกษตรยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก และการสร้างความมั่นคงทางอาหาร

มิติเศรษฐกิจ วัฒนธรรมพอเพียงส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความสมดุลและยั่งยืน โดยเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่ การลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก และการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ การศึกษาของ Wongkumchai และ Kiattisin (2021) แสดงให้เห็นว่าชุมชนที่มีวัฒนธรรมพอเพียงมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า เนื่องจากมีการกระจายความเสี่ยง มีการออมและการลงทุนที่เหมาะสม และมีการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

มิติสังคม วัฒนธรรมพอเพียงช่วยสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความสามัคคี และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การศึกษาของนิสรา ใจชื่อ (2557) พบว่าหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะสำคัญคือ มีผู้นำที่เข้มแข็งและมีความเสียสละ มีการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนอย่างกว้างขวาง และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน

มิติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมพอเพียงส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม งานวิจัยของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนด้วยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าชุมชนที่มีวัฒนธรรมพอเพียงมีการจัดการน้ำ ป่าไม้ และดินอย่างยั่งยืน รวมทั้งมีการลดปริมาณขยะและมลพิษ (2564)

การศึกษาเกี่ยวกับ "The Sufficiency Economy and Community Sustainability in Rural Northeastern Thailand" โดย Kaboski และคณะ (2013) ระบุว่าวัฒนธรรมพอเพียงในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของชุมชน โดยเฉพาะการเน้นความสามัคคีของชุมชน การเกษตรผสมผสาน และการเกษตรยั่งยืน แม้ว่าจะพบข้อจำกัดในเรื่องการที่เยาวชนส่วนใหญ่ต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจทำให้หลายคนไม่กลับมาทำการเกษตร และจำกัดความสามารถของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยะยาว

2.3.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จของวัฒนธรรมพอเพียง

การวัดความสำเร็จของวัฒนธรรมพอเพียงเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เนื่องจากเป็นการวัดทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ทั้งผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและไม่เป็นรูปธรรม ตัวชี้วัดที่สำคัญสามารถจำแนกออกเป็นหลายระดับและหลายมิติ

ตัวชี้วัดระดับบุคคลและครัวเรือน จากการศึกษาของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนในอำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าตัวชี้วัดหลักประกอบด้วย (1) รายได้ที่เพิ่มขึ้น (2) เงินออม (3) หนี้สิน (4) ความสุขของประชาชน และ (5) ความเข้มแข็งของประชาชน โดยการวัดผลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่าระดับการประยุกต์ใช้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2563)

ตัวชี้วัดระดับชุมชน คู่มือตัวชี้วัดผลลัพธ์การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนด้วยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหอการค้าไทย (2564) ได้กำหนดตัวชี้วัดใน 3 มิติหลัก

มิติเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวชี้วัดด้านรายได้ การออม การลงทุน ความมั่นคงทางการเงิน การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการลดต้นทุนการผลิต ตัวชี้วัดเหล่านี้วัดจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน อัตราการออม ระดับหนี้สิน และความสามารถในการสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพหลากหลาย

มิติสังคม ประกอบด้วยตัวชี้วัดด้านการศึกษา สุขภาพ ความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วม และความสามัคคี การวัดผลในมิตินี้ใช้ตัวชี้วัดเช่น ระดับการศึกษาของสมาชิกชุมชน อัตราการเกิดโรค ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และดัชนีความสุขของชุมชน

มิติสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยตัวชี้วัดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการขยะ และมลพิษ การใช้พลังงาน และการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ พื้นที่ป่าไม้ และปริมาณขยะที่ลดลง

การศึกษาของ Barua และ Tejavivaddhana (2019) ที่ทำการวิเคราะห์ห่อภิมาณจากงานวิจัย 20 เรื่อง พบว่าตัวชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญของวัฒนธรรมพอเพียงคือการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของคะแนนความเป็นอยู่ที่ดี (well-being score) ในด้านต่างๆ โดยมีค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมาตรฐานรวม 0.545 ซึ่งถือว่าเป็นผลกระทบที่มีนัยสำคัญทางสถิติและการปฏิบัติ

ตัวชี้วัดระดับประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ได้กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างวัฒนธรรมพอเพียงในระดับประเทศผ่านการบรรลุวิสัยทัศน์ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" โดยมีตัวชี้วัดหลัก เช่น ดัชนีความสุขมวลรวมชาติ (Gross National Happiness) ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) และดัชนีความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability Index)

งานวิจัยเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จากการศึกษา 54 บริษัท ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2560 พบว่าการเปิดเผยข้อมูลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมทุกหัวข้อมีค่าคะแนนเฉลี่ย 56.50 คะแนน และการเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพรวมทุกมุมมองมีค่าคะแนนเฉลี่ย 24.63 คะแนน นอกจากนี้พบว่าการเปิดเผยข้อมูลตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหัวข้อความพอประมาณ เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม และความเสี่ยงทางการเงินมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดสังคมเป็นสุข เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ความสำเร็จที่ชัดเจนและผลักดันให้มีการอ้างอิงเพื่อเป็นกรอบให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติ เช่น การวัดจากเงินออมที่วัดทั้งระดับครัวเรือนและชุมชน การวัดจากความสามารถในการพึ่งตนเอง และการวัดจากระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของชุมชน ถือเป็นแนวทางที่สำคัญในการประเมินความสำเร็จของการสร้างวัฒนธรรมพอเพียงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.4 วัฒนธรรมพลเมืองและประชาธิปไตย

การศึกษาวัฒนธรรมพลเมืองและความสัมพันธ์กับระบอบประชาธิปไตยเป็นประเด็นสำคัญในการทำความเข้าใจพลวัตทางการเมืองไทยในยุคปัจจุบัน โดยวัฒนธรรมพลเมืองมิได้หมายถึงเพียงความรู้หรือทักษะทางการเมืองเท่านั้น แต่รวมถึงคุณค่า ทศนคติ และพฤติกรรมที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน การวิเคราะห์วัฒนธรรมพลเมืองในบริบทไทยจึงต้องคำนึงถึงทั้งแนวคิดสากลและลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการเมืองที่แตกต่างจากสังคมตะวันตก

2.4.1 แนวคิดและทฤษฎีเรื่องวัฒนธรรมพลเมือง

แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมพลเมือง (Civic Culture) ได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกโดย Gabriel A. Almond และ Sidney Verba ในคริสต์ทศวรรษ 1960 ซึ่งได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองในประเทศประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ โดย Almond และ Verba (1963) ได้นิยามวัฒนธรรมทางการเมืองว่าเป็น "ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และทักษะที่แพร่หลายในหมู่ประชากรซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง" (p. 12) การศึกษาของพวกเขาได้ระบุว่า วัฒนธรรมพลเมืองที่เหมาะสมต่อประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วม (participation) และความอดกลั้น (deference) รวมทั้งความเชื่อมั่นในกระบวนการประชาธิปไตยและความไว้วางใจในสถาบันทางการเมือง

การพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมพลเมืองในช่วงต่อมาได้รับอิทธิพลจากผลงานของนักทฤษฎีสำคัญหลายท่าน โดยเฉพาะ Robert Putnam (1993) ที่ได้เชื่อมโยงแนวคิดทุนทางสังคม (social capital) เข้ากับวัฒนธรรมพลเมือง โดยเน้นความสำคัญของเครือข่ายสังคม บรรทัดฐานแห่งความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมในองค์กรสมัครใจ Putnam กล่าวว่า การที่ประชาชนเข้าใจและให้ความสำคัญกับการมีจิตสำนึกหรือคุณธรรมของความเป็นพลเมืองที่เรียกว่า "Civic Virtue" จะทำให้ประชาชนมีความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง รวมทั้งการแสดงบทบาทอย่างกระตือรือร้นในกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าขึ้น (Bosin, 2012)

ในบริบทของการศึกษาประเทศกำลังพัฒนา นักรัฐศาสตร์อเมริกันได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างการเมืองแบบประชาธิปไตยในประเทศโลกที่สามหรือประเทศที่หลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคม โดยคำถามสำคัญในการศึกษาคือ ทำอย่างไรจึงจะสร้างระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืนได้ และมีองค์ประกอบใดของประชาธิปไตยที่ขาดหายไปจากประเทศเหล่านี้ คำตอบหนึ่งที่ได้จากการศึกษา คือ ระบอบประชาธิปไตยจะทำหน้าที่ได้ก็ต่อเมื่อประชาชนเป็นพลเมืองที่มี "พฤติกรรมความเป็นอารยะ" หรือ "Civility" หรือ "Civic Virtue" เป็นคุณสมบัติประจำตัว เช่น ความรับผิดชอบ ความเอาใจใส่ การกระตือรือร้นในกิจการส่วนรวม ความไว้วางใจ การเน้นอำนาจสาธารณะ เป็นต้น (ธีรยุทธ บุญมี, 2547, น. 31-35)

สำหรับบริบทไทย แนวคิดเรื่องความเป็นพลเมืองได้รับการพัฒนาและปรับใช้โดยนักวิชาการไทยหลายท่าน โดยเฉพาะการศึกษาของมานิตตา ชาญไชย (2559) ที่ได้ศึกษาความเป็นพลเมืองในบริบทการบริหารจัดการตนเองของชุมชนไทย พบว่าคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมืองในบริบทไทยประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ (1) สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ประกอบด้วยความเข้าใจและตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมือง การมีส่วนร่วมในชุมชน และการเคารพกฎและกติกาสังคมของชุมชนหรือสังคม (2) ความสัมพันธ์ทางสังคมของพลเมือง ประกอบด้วยการมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การพึ่งตนเองของชุมชน และความภาคภูมิใจและความพยายามในการสร้างองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาของชุมชน และ (3) คุณธรรมความเป็นพลเมือง ประกอบด้วยการมีจิตสำนึกสาธารณะ ความมีเหตุผล และการยึดถือคุณธรรมเพื่อส่วนรวม

การศึกษานี้ยังพบอีกว่า ความเป็นพลเมืองและคุณลักษณะที่ดีของความเป็นพลเมือง ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่มนุษย์จะมีความเป็นพลเมืองได้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และการอบรมขัดเกลาจากสังคม ในขณะเดียวกัน ความเป็นพลเมืองก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอบรมขัดเกลาและ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคมร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน (มานิตตา ชาญไชย, 2559, น. 323) นอกจากนี้ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2553) ได้ให้ความหมายของ "ความเป็นพลเมือง" ในระบอบประชาธิปไตยว่าหมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ มีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ มีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง (น. 6-7)

2.4.2 องค์ประกอบของวัฒนธรรมพลเมือง: ความรู้ ทักษะ ค่านิยม

องค์ประกอบของวัฒนธรรมพลเมืองตามแนวคิดสากลสามารถแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความรู้ (Civic Knowledge) ทักษะ (Civic Skills) และค่านิยม (Civic Values หรือ Civic Virtues) โดยแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญและเชื่อมโยงกันในการสร้างวัฒนธรรมพลเมืองที่เอื้อต่อประชาธิปไตย

ความรู้ทางพลเมือง (Civic Knowledge) หมายถึง ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง หลักการประชาธิปไตย สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง โครงสร้างและการทำงานของสถาบันต่างๆ รวมถึงประเด็นสำคัญทางสังคมและการเมือง Delli Carpini และ Keeter (1996) ได้นิยามความรู้ทางการเมืองว่าเป็น "ข้อเท็จจริงที่เก็บสะสมไว้เกี่ยวกับการเมืองซึ่งจำเป็นต่อการทำหน้าที่ของพลเมืองและการทำความเข้าใจผลที่ตามมาของการกระทำทางการเมือง" (p. 10) ในบริบทไทย งานวิจัยหลายชิ้นพบว่า การติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเป็นองค์ประกอบที่มีระดับสูงที่สุดในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยในการศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 9 หลักระยะจตุจักร พบว่าด้านการติดตามข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด (จักรพล บุญปรัดตย, 2564)

ทักษะทางพลเมือง (Civic Skills) ประกอบด้วยความสามารถในการสื่อสาร การวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา และการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในกระบวนการประชาธิปไตย Verba, Scholzman และ Brady (1995) ได้เน้นย้ำว่าทักษะพลเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะบุคคลที่มีทักษะในการสื่อสาร การจัดองค์กร และการวิเคราะห์จะมีความมั่นใจและประสิทธิภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น จากข้อมูลการเลือกตั้งในไทย พบว่า อัตราการมาใช้สิทธิ์เลือกตั้งในระดับชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 74.87% ในปี 2562 เป็น 75.71% ในปี 2566 แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นยังคงมีระดับต่ำกว่า โดยการเลือกตั้ง อบจ. 2568 มีอัตราการมาใช้สิทธิ์เพียง 55.88% (The Active, 2568)

ค่านิยมและคุณธรรมทางพลเมือง (Civic Values/Virtues) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการสร้างวัฒนธรรมพลเมือง ประกอบด้วยจิตสำนึกสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อสังคม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ความอดทน ความยุติธรรม และความเคารพในความแตกต่าง อภิชาติ การิกานุจน์ (2543) ได้อธิบายว่า Civic Virtue หมายถึง ความดีงามของพลเมืองในการตระหนักถึงกิจกรรมเพื่อส่วนรวมหรือการมีคุณธรรมเพื่อส่วนรวม ค่านึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ของตนเอง (น. 1) โดยสังคมหรือชุมชนที่สมาชิกมี Civic Virtue สูง โอกาสที่การพัฒนาจะประสบความสำเร็จย่อมมีสูง เพราะสมาชิกจะตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อชะตากรรมของตนและชุมชนหรือสังคม

จากการศึกษาเชิงประจักษ์ในบริบทไทย พบว่า องค์ประกอบทั้งสามนี้มีระดับและลักษณะที่แตกต่างกันในกลุ่มประชากรต่างๆ โดยการศึกษาของพระมหาชาติเชื้อ วชิรญาโณและคณะ (2562) ในอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 โดยด้านการรณรงค์หาเสียงมีระดับมากที่สุด ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งและด้านการติดตามตรวจสอบ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีการพัฒนาองค์ประกอบของวัฒนธรรมพลเมืองในระดับที่น่าพอใจ

2.4.3 บทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

บทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีความซับซ้อนและหลากหลาย ไม่เพียงแต่การออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ การสร้างสรรค์นโยบายสาธารณะ และการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเสมอภาค ธเนศวร์ เจริญเมือง (2549) อธิบายว่า "พลเมือง" เป็นสมาชิกของ "ชุมชนการเมือง" ที่ดำเนินชีวิตอย่างมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและปัจจัยต่างๆ ที่อยู่ล้อมรอบทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม (น. 4) ความเป็นพลเมืองในมิตินี้จึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะและความตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลที่มีต่อตนเอง ผู้อื่น รวมถึงชุมชนและสังคมของตน

บทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองที่ครอบคลุมตั้งแต่การใช้สิทธิเลือกตั้งไปจนถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ การศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร โดย Beyond the ballot (2024) พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความสนใจทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง และประสิทธิภาพทางการเมือง โดยประสิทธิภาพทางการเมืองมีบทบาทเป็นตัวแปรกลางที่สำคัญในการเชื่อมโยงความสนใจและความรู้เข้ากับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Campbell, Gurin และ Miller (1954) ที่เสนอว่า ประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

บทบาทในการตรวจสอบและถ่วงดุล เป็นหน้าที่สำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย Michael Sandel (อ้างถึงใน Faulconer, 2004, p. 290) กล่าวว่า เสรีภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นได้เมื่อพลเมืองตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเอง อย่างไรก็ตาม พลเมืองจะไม่สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมได้ หากพวกเขาไม่รู้และไม่เข้าใจว่าคุณลักษณะของพลเมืองที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการตนเองคืออะไร ในบริบทไทย การศึกษาเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.21) โดยด้านการเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการเป็นเจ้าของหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียง ด้านการเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง ด้านการเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน ด้านการติดต่อกับทางราชการ และด้านการเป็นผู้ประท้วง ตามลำดับ

บทบาทในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีหน้าที่ในการแสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างสรรค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาสังคม Faulconer (2004) กล่าวว่า ความสามารถในการบริหารจัดการตนเองถือเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของความเป็นพลเมือง เนื่องจากการบริหารจัดการตนเองสนับสนุนให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนา

ชุมชนของตน (p. 215) ประชาธิปไตยไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากพลเมืองไม่มีความรู้สึกหรือไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการตนเอง เพราะการบริหารจัดการตนเองมีความหมายใกล้เคียงกับการมีอิสรภาพ โดยเป็นอิสรภาพที่มีความสำคัญต่อส่วนรวม

การศึกษาข้าราชการตำรวจกองบังคับการตำรวจนครบาล 1 พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 24 มีนาคม 2562 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3.85) โดยข้าราชการตำรวจมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด (4.04) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการสอดส่องดูแลการทุจริต (3.99) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของพลเมืองในการตรวจสอบและสร้างธรรมาภิบาลในสังคม

บทบาทในการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย พลเมืองมีหน้าที่ในการส่งเสริมค่านิยมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อประชาธิปไตย รวมถึงความอดทน ความเคารพในความแตกต่าง การใช้เหตุผล และการแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยวิธีสันติ Dekker (2013) กล่าวว่า การเกิดขึ้นและการมีส่วนร่วมของคนกลุ่มต่างๆ ในประชาสังคมมีเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญ คือ การที่คนรู้สึกว่าคุณมีพันธะหน้าที่ต่อสังคม มีความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อประเด็นสาธารณะต่างๆ รวมทั้งเชื่อมั่นในศักยภาพของการพึ่งตนเองหรือการบริหารจัดการตนเองของประชาชน (p. 4)

2.4.4 การมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการทางการเมือง

การมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการทางการเมืองเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย โดยมีรูปแบบและระดับที่หลากหลาย ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในระดับต่ำสุด คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด คือ การดำรงตำแหน่งทางการเมือง การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของพลเมืองไทยในกระบวนการทางการเมืองสามารถพิจารณาได้จากหลายมิติ ทั้งการเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การติดตามตรวจสอบ และการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

การมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ถือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรมและวัดได้ชัดเจนที่สุด จากข้อมูลสถิติการเลือกตั้งในไทยระหว่างปี พ.ศ. 2562-2568 พบว่า อัตราการใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับชาติมีค่าสูงกว่าระดับท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ โดยการเลือกตั้ง สส. 2566 มีอัตราการใช้สิทธิเลือกตั้งที่ 75.71% ขณะที่การเลือกตั้ง อบจ. 2568 มีอัตราต่ำสุดที่ 55.88% ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในระดับการมีส่วนร่วมระหว่างการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น การศึกษาของ ANFREL (2023) เกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไป 2566 พบว่า การเลือกตั้งมีความโปร่งใส เป็นธรรม และมีส่วนร่วม โดยมีผู้มาใช้สิทธิกว่า 39 ล้านคน (75.22% จากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง) ซึ่งถือเป็นการออกกำลังประชาธิปไตยครั้งใหญ่ที่สุดของไทย

การมีส่วนร่วมในการติดตามข้อมูลข่าวสาร เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่มีข้อมูล การศึกษาหลายชิ้นในไทยพบว่า การติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมีระดับสูงกว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมอื่นๆ ในการศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 9 หลักสี่-จตุจักร พบว่า ด้านการติดตามข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการตัดสินใจ และด้านการติดตามตรวจสอบ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง

(จักรพล บุญยปรัตย, 2564) การศึกษานี้ยังพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง statistical ที่ระดับ 0.05

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการรณรงค์ทางการเมือง แสดงให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นของพลเมือง การศึกษาอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ด้านการรณรงค์หาเสียงมีระดับมากที่สุด (4.30) เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่นๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความกระตือรือร้นของประชาชนในพื้นที่ชนบทต่อกิจกรรมทางการเมืองโดยตรง อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ยังพบปัญหาสำคัญ คือ ประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ทั่วถึงและต่อเนื่อง จึงทำให้ประชาชนไม่มีเวลาดูติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง และยังขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง (พระมหาชาติเชื้อ วชิรญาณโณและคณะ, 2562)

การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและควบคุม เป็นบทบาทสำคัญของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย การศึกษาข้าราชการตำรวจพบว่า การมีส่วนร่วมในด้านการสอดส่องดูแลการทุจริตมีค่าเฉลี่ย 3.99 ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองจากการใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตระหนักในบทบาทการตรวจสอบของข้าราชการในฐานะพลเมือง การศึกษาชุมชนบ้านเกาะราชภักดิ์สามัคคี พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีการติดตามข่าวสารทางการเมือง ข่าวสารเกี่ยวกับพรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมือง และมีการสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางการเมือง ขับเคลื่อนกิจกรรมการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม การศึกษาต่างๆ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการทางการเมืองมีความซับซ้อนและหลากหลาย การศึกษาในพื้นที่ต่างๆ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย การศึกษาพบว่า ความสนใจทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง และประสิทธิภาพทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม โดยประสิทธิภาพทางการเมืองมีบทบาทเป็นตัวแปรกลางที่สำคัญ

ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศ การศึกษาผลของการใช้อินเทอร์เน็ตต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในไทย โดยใช้ข้อมูล Asian Barometer 2010 พบว่า อินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูล และช่วยให้พวกเขาสามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในชุมชนออนไลน์ได้ นอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มศักยภาพทางการเมืองของผู้ใช้ โดยการลดต้นทุนและข้อจำกัดด้านทรัพยากร ผลการศึกษาพบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในไทย (Wiratchai Chaimahattha, 2016)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของพลเมืองไทยในกระบวนการทางการเมืองมีลักษณะที่หลากหลายและซับซ้อน โดยมีการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นในบางด้าน เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับชาติ และการติดตามข้อมูลข่าวสาร แต่ยังคงมีความท้าทายในด้านอื่นๆ เช่น การมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากการเลือกตั้ง การพัฒนาวัฒนธรรมพลเมืองที่เข้มแข็งจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้และหาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกมิติอย่างสมดุลและยั่งยืน

2.5 ความยั่งยืนทางการเมืองและการปกครอง

2.5.1 แนวคิดเรื่องความยั่งยืนทางการเมือง

ความยั่งยืนทางการเมือง (Political Sustainability) เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในการศึกษาการปกครองและการพัฒนาของรัฐในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบการเมืองที่มีความมั่นคงและสามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากการตระหนักว่าการพัฒนาที่แท้จริงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่ดีและระบบการเมืองที่เสถียร เพื่อให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง

ความยั่งยืนทางการเมืองหมายถึงความสามารถของระบบการเมืองหรือรัฐบาลในการรักษาเสถียรภาพ ความต่อเนื่อง และประสิทธิผลในระยะเวลายาว (Al-Fouly, 2023) แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ซับซ้อนซึ่งรวมถึงปัจจัยต่างๆ เช่น เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ความสามัคคีทางสังคม การปกป้องสิ่งแวดล้อม และการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบการเมืองที่ยั่งยืนจะต้องสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แก้ไขปัญหาใหม่ๆ และปฏิรูปตนเองเมื่อจำเป็นโดยไม่กระทบต่อหน้าที่หลักหรือค่านิยมพื้นฐาน

จากการศึกษาของ Vanderheiden (2021) ในงาน Environmental Political Theory ได้ชี้ให้เห็นว่า ความยั่งยืนทางการเมืองมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ "sustainability imperative" ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้จำเป็นต้องมีการทบทวนแนวคิดทางการเมืองพื้นฐานใหม่ ความยั่งยืนได้กลายเป็น "emergent and disruptive ideal" ที่ท้าทายแนวคิดทางการเมืองดั้งเดิม และต้องการการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการคิดเพื่อรองรับขีดจำกัดทางนิเวศวิทยา

นอกจากนี้ แนวคิดความยั่งยืนทางการเมืองยังมีความเกี่ยวข้องกับการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สวัสดิการสังคม และการปกป้องสิ่งแวดล้อม การสร้างความสมดุลนี้อาจเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เนื่องจากมักจะเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนและผลประโยชน์ที่แข่งขันกัน ตัวอย่างเช่น การพัฒนาเศรษฐกิจอาจนำมาซึ่งประโยชน์ในเรื่องการสร้างงานและเพิ่มรายได้ แต่อาจนำไปสู่การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและความไม่เท่าเทียมทางสังคมได้เช่นกัน

อีกมิติหนึ่งของความยั่งยืนทางการเมืองคือการพิจารณาถึงมิติทางสังคมและการเมืองในกระบวนการพัฒนา จากการศึกษาของ Schlosberg และคณะ (2016) ในหนังสือ The Oxford Handbook of Environmental Political Theory ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการรวมมิติทางการเมืองและสังคมเข้าไปในการอภิปรายเรื่องความยั่งยืน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงการจัดการสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาชุมชนและการยอมรับบทบาทของประชาชนในกระบวนการสร้างความยั่งยืน

2.5.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนทางการเมือง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนทางการเมืองมีความหลากหลายและซับซ้อน ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นหลายหมวดหมู่ตามลักษณะและระดับของผลกระทบ จากการศึกษาวิจัยต่างๆ พบว่าปัจจัยเหล่านี้มีความเชื่อมโยงและส่งผลซึ่งกันและกันในการสร้างความยั่งยืนทางการเมือง

1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความยั่งยืนทางการเมือง เสถียรภาพทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับความมั่นคงทางการเมือง จากงานวิจัยของธนาคารโลกพบว่า ประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมืองสูงมักจะดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมากกว่า โดยการปรับปรุงเสถียรภาพทางการเมืองเพียง 1% สามารถส่งผลให้ GDP เติบโต 0.5-1.5% ต่อปี (World Bank, 2018) นอกจากนี้ การกระจายรายได้ยังเป็นธรรมยังมีความสำคัญต่อความเสถียรทางการเมือง เนื่องจากความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจอาจนำไปสู่ความไม่พอใจทางสังคมและการเมืองได้

2) ปัจจัยทางสังคม มีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางการเมือง ความสามัคคีทางสังคม (Social Cohesion) เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบสูงมาก เนื่องจากสังคมที่มีความเป็นเอกภาพและความไว้วางใจซึ่งกันและกันจะสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ดีกว่า จากการศึกษาของ Institute for Economics and Peace (2023) พบว่า มีความสัมพันธ์แบบผกผันอย่างชัดเจนระหว่างเสถียรภาพทางการเมืองกับการเกิดความรุนแรง ซึ่งเน้นถึงบทบาทสำคัญของการปกครองในการส่งเสริมความสมานฉันท์ทางสังคม

การศึกษาและการสื่อสารมีความสำคัญต่อความยั่งยืนทางการเมือง เนื่องจากประชาชนที่มีการศึกษาและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างเสรีจะสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองไม่เพียงแต่เสริมสร้างความชอบธรรมของระบบการเมือง แต่ยังช่วยให้นโยบายมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากขึ้น

3) ปัจจัยทางสถาบัน เป็นปัจจัยหลักที่กำหนดคุณภาพของความยั่งยืนทางการเมือง ความเป็นอิสระของศาลและระบบยุติธรรมมีความสำคัญสูงมาก เนื่องจากเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมอำนาจและปกป้องสิทธิของประชาชน ความโปร่งใสของรัฐบาลและการต่อต้านการทุจริตเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบสูงมากเช่นกัน จากการศึกษาในประเทศไนจีเรียพบว่า ตัวชี้วัดการปกครองที่ดีทั้ง 6 ด้านของธนาคารโลกมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ (Adebayo & Olayinka, 2024)

4) ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นต่อความยั่งยืนทางการเมือง การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมอาจก่อให้เกิดภัยคุกคามต่อเสถียรภาพทางการเมืองผ่านการขาดแคลนทรัพยากร การโยกย้ายถิ่นฐานเนื่องจากสภาพอากาศ และเหตุการณ์สภาพอากาศรุนแรง ความมั่นคงด้านอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองในระยะยาว

5) ปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะความร่วมมือระหว่างประเทศก็มีบทบาทต่อความยั่งยืนทางการเมือง ในโลกที่เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ประเทศที่มีระบบการเมืองที่เสถียรและยั่งยืนจะสามารถสร้างการพึ่งพาอาศัยกันที่เชื่อถือได้ มีนโยบายต่างประเทศที่สม่ำเสมอ และมีส่วนร่วมในสถาบันพหุภาคีอย่างสร้างสรรค์ ซึ่ง World Economic Forum (2022) ได้สร้างความเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศกับการปรับปรุงการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันระดับโลก

2.5.3 ตัวชี้วัดความยั่งยืนทางการเมือง

การวัดความยั่งยืนทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งต้องอาศัยตัวชี้วัดที่หลากหลายเพื่อให้ครอบคลุมมิติต่างๆ ของระบบการเมือง ในปัจจุบันมีหลายองค์กรระหว่างประเทศที่ได้พัฒนาตัวชี้วัดเพื่อประเมินคุณภาพของการปกครองและความยั่งยืนทางการเมือง

ตัวชี้วัดการปกครองทั่วโลกของธนาคารโลก (Worldwide Governance Indicators - WGI) เป็นเครื่องมือวัดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการประเมินคุณภาพของการปกครอง ซึ่งครอบคลุม 6 มิติหลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ (Voice and Accountability) เสถียรภาพทางการเมืองและการไม่มีความรุนแรง (Political Stability and Absence of Violence/Terrorism) ประสิทธิภาพของรัฐบาล (Government Effectiveness) คุณภาพของกฎระเบียบ (Regulatory Quality) นิติธรรม (Rule of Law) และการควบคุมการทุจริต (Control of Corruption) (World Bank, 2023)

ตัวชี้วัดเหล่านี้มีช่วงคะแนนตั้งแต่ -2.5 ถึง 2.5 โดยคะแนนที่สูงกว่าแสดงถึงคุณภาพการปกครองที่ดีกว่า การวัดนี้ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเกือบ 40 แหล่งที่ผลิตโดยองค์กรกว่า 30 องค์กรทั่วโลก และได้รับการปรับปรุงเป็นประจำทุกปีตั้งแต่ปี 2002 ตัวชี้วัดเหล่านี้สะท้อนมุมมองและประสบการณ์ของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่หลากหลายมาก ซึ่งรวบรวมจากการสำรวจจำนวนมากและการประเมินข้ามประเทศอื่นๆ เกี่ยวกับการปกครอง

ดัชนีประชาธิปไตย (Democracy Index) ที่จัดทำโดย Economist Intelligence Unit เป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดสำคัญที่วัดสถานะของประชาธิปไตยทั่วโลก ดัชนีนี้ใช้ตัวชี้วัดเฉพาะเพื่อถอดรหัสคะแนนประชาธิปไตยสำหรับแต่ละประเทศ รวมถึงกระบวนการเลือกตั้งและการเมืองแบบพหุนิยม การทำงานของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางการเมือง และเสรีภาพทางพลเมือง คะแนนดัชนีตั้งแต่ 8.01 ถึง 10 (จาก 10) บ่งชี้ถึงประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ ขณะที่ประเทศที่อยู่ระหว่าง 6.01 และ 8.01 ถือเป็นประชาธิปไตยที่มีข้อบกพร่อง (World Population Review, 2025)

ดัชนีนิติธรรม (Rule of Law Index) ที่จัดทำโดย World Justice Project เป็นเครื่องมือวัดเฉพาะที่ครอบคลุมแนวคิดของนิติธรรมอย่างครอบคลุม ดัชนีนี้มีข้อมูลใหม่ที่จัดระเบียบเป็น 8 ปัจจัยที่ครอบคลุมแนวคิดของนิติธรรม ได้แก่ การจำกัดอำนาจของรัฐบาล การไม่มีการทุจริต รัฐบาลเปิดเผย สิทธิพื้นฐาน ความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย การบังคับใช้กฎระเบียบ ความยุติธรรมทางแพ่ง และความยุติธรรมทางอาญา คะแนนดัชนีเหล่านี้สะท้อนมุมมองและประสบการณ์ของผู้คนธรรมดามากกว่า 154,000 คน และผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย 3,600 คนในประเทศและเขตอำนาจศาล 140 แห่ง (WJP Rule of Law Index, 2022)

ตัวชี้วัดการปกครองแบบยั่งยืน (Sustainable Governance Indicators - SGI) ที่พัฒนาโดย Bertelsmann Stiftung เป็นเครื่องมือวัดที่มุ่งเน้นการวัดความสามารถของรัฐบาลในการสร้างผลลัพธ์นโยบายที่ยั่งยืน SGI ประกอบด้วยสามเสาหลัก ได้แก่ ดัชนีการดำเนินงานนโยบาย (Policy Performance Index) ดัชนีประชาธิปไตย (Democracy Index) และดัชนีการปกครอง (Governance Index) ดัชนีการดำเนินงานนโยบายวัดการดำเนินงานของรัฐ 41 แห่งที่สำรวจในแง่ของมิติหลักสามด้านของความยั่งยืน ซึ่งแสดงออกมาในรูปของนโยบายเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Schraad-Tischler & Seelkopf, 2015)

จากข้อมูลการเปรียบเทียบระหว่างประเทศต่างๆ พบว่าประเทศในกลุ่ม Nordic อย่าง นอร์เวย์ เดนมาร์ก ฟินแลนด์ และสวีเดน มีคะแนนตัวชี้วัดความยั่งยืนทางการเมืองที่สูงทั้งในด้าน Political Stability Index และ Democracy Index ขณะที่ประเทศในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งอย่าง เยเมน และซีเรีย มีคะแนนที่ต่ำมาก สำหรับประเทศไทยมี Political Stability Index อยู่ที่ -0.28 และ Democracy Index

อยู่ที่ 6.27 ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่ม Flawed Democracy (World Population Review, 2025; The Global Economy, 2023)

2.5.4 กรณีศึกษาจากประเทศต่างๆ

การศึกษากรณีศึกษาจากประเทศต่างๆ ให้ข้อมูลเชิงลึกที่สำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงของความยั่งยืนทางการเมืองในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถให้บทเรียนและแนวทางสำหรับการพัฒนาระบบการเมืองที่ยั่งยืนในประเทศอื่นๆ

กรณีศึกษา: กลุ่มประเทศ Nordic

ประเทศในกลุ่ม Nordic ได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของความยั่งยืนทางการเมืองจากการศึกษาของ Strang (2015) พบว่า ความร่วมมือ Nordic มีลักษณะเฉพาะคือการขาดกฎเกณฑ์และสนธิสัญญาอย่างเป็นทางการ ซึ่งได้รับการชดเชยด้วยระดับความไว้วางใจที่สูง ซึ่งมาจากประวัติศาสตร์ยาวนานของการปฏิสัมพันธ์และความรู้สึกผูกพันอย่างแน่นแฟ้น ภูมิภาค Nordic เป็นภูมิภาคในโลกที่มีระดับความไว้วางใจทั่วไปและความไว้วางใจในรัฐบาลสูงที่สุด (Holmberg & Rothstein, 2020) ความสำเร็จของประเทศ Nordic ในการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ วิธีการประนีประนอมที่ครอบคลุมหรือแพ็คเกจที่อาจใช้เวลาในการจัดตั้งมากขึ้น แต่หลายฝ่ายในที่สุดก็มีส่วนได้ส่วนเสียในเกม สถาบันที่เอื้อให้เกิดเส้นทางการบริหารหรือแบบรวมหลายภาคีนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับ "Nordic model" ได้แก่ โครงสร้างและกิจวัตรของคณะกรรมการรัฐสภา และประเพณีของการบริหารหรือแบบสถาบันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สถาบันที่แข็งแกร่งเหล่านี้ทำหน้าที่กำหนดจังหวะการทำงานของ "การเข้าถึงใจ" เกี่ยวกับการปฏิรูปนโยบาย ทำหน้าที่เป็นสภาพแวดล้อมการถือครองและเครื่องฟักสถาบัน และบางครั้งเป็นศูนย์กลางเพื่อทำงานผ่านการแก้ปัญหาที่แข่งขันกันและลดความขัดแย้งทางการเมือง

กรณีศึกษา: สิงคโปร์

สิงคโปร์เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจของความยั่งยืนทางการเมืองในบริบทของประเทศเมืองขนาดเล็ก ตั้งแต่ปี 1992 สิงคโปร์ได้สร้าง Singapore Green Plan (SGP) เพื่อให้แน่ใจว่าแบบจำลองการเติบโตทางเศรษฐกิจของสิงคโปร์จะไม่บั่นทอนสิ่งแวดล้อม SGP กำหนดกลยุทธ์ โครงการ และเป้าหมายสำหรับสิงคโปร์เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพในขณะที่แสวงหาความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ (Singapore Green Plan, 2021) นับตั้งแต่ปี 1992 SGP ได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความเกี่ยวข้อง โดยเผยแพร่ SGP 2012 ในปี 2002 และ SGP 2030 ในปี 2021

ประสบการณ์ของสิงคโปร์แสดงให้เห็นว่าแม้จะมีขนาดเล็กและทรัพยากรที่จำกัด แต่สามารถสร้างความยั่งยืนทางการเมืองได้ผ่านการวางแผนระยะยาว การบูรณาการนโยบาย และความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การที่รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เริ่มต้นและไม่ยอมประนีประนอมเรื่องมาตรฐานสิ่งแวดล้อมแม้จะเสี่ยงสูญเสียการลงทุนต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงการมองการณ์ไกลและความมุ่งมั่นต่อความยั่งยืน (SG101, 2012)

กรณีศึกษา: การปกครองที่ยั่งยืนใน OECD

จากการศึกษา Governance for Sustainable Development ของ OECD (2002) ที่ครอบคลุม 5 ประเทศ ได้แก่ แคนาดา เยอรมนี ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ และสหราชอาณาจักร พบว่า สถาบันของภาครัฐในประเทศ OECD ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าทำงานในบริบทหนึ่ง เช่น การให้บริการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ประชาชน แต่อาจไม่เหมาะสมโดยอัตโนมัติในการจัดการกับความท้าทายใหม่ที่มีความซับซ้อนสูง ความยากลำบากนี้เห็นได้ชัดเจนเมื่อประเด็นต้องการความมุ่งมั่นในระยะยาวและการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยประเทศ OECD ทั้งหมดพยายามปรับปรุงความสอดคล้องแนวตั้งเพื่อจัดการการดำเนินการเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนข้ามระดับของรัฐบาลให้ดีขึ้น ตามระดับของอิสรภาพตามรัฐธรรมนูญที่รัฐบาลระดับชาติย่อยมี การรับรู้ความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ของความสอดคล้องของนโยบายข้ามระดับของรัฐบาล (ระดับชาติ ระดับชาติย่อย และท้องถิ่น) และความจำเป็นในการปกป้องอิสรภาพระดับชาติย่อยมีความไม่เท่าเทียมกันมาก ในประเทศที่เป็นสหพันธรัฐและกระจายอำนาจมีความกังวลเกี่ยวกับการเสริมสร้างกลไกความสอดคล้อง ขณะที่ในระบบส่วนกลางดั้งเดิมอย่างญี่ปุ่นหรือสหราชอาณาจักร คำถามของการรับประกันความเป็นเจ้าของท้องถิ่นของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญ

กรณีศึกษา: ประเทศกำลังพัฒนาในแอฟริกา

จากการศึกษาในประเทศแอฟริกา 49 ประเทศระหว่างปี 2000-2018 เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดการปกครองที่ดีและดัชนีการพัฒนามนุษย์ พบว่า ประเทศส่วนใหญ่ที่มีคะแนนสูงในตัวชี้วัดการปกครองก็มีคะแนนสูงในดัชนีการพัฒนามนุษย์เช่นกัน คะแนนเฉลี่ยของแอฟริกาในตัวชี้วัดการปกครองทั้งหมดตั้งแต่ 2000-2018 อยู่ระหว่าง 36.2% และ 40.4% ขณะที่คะแนนสำหรับการพัฒนามนุษย์คือ 50.8% (Macrothink Institute, 2020) การวิเคราะห์การถดถอยแบบแผงพบว่า มีเพียงตัวชี้วัดการปกครองที่ดีสามตัว คือ นิติธรรม คุณภาพกฎระเบียบ และเสถียรภาพทางการเมืองและการไม่มีความรุนแรง ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญและโดยตรงกับดัชนีการพัฒนามนุษย์

กรณีศึกษา: ประเทศที่มีความขัดแย้ง

จากกรณีศึกษาในภูมิภาค South Caucasus (Khachikyan, 2023) ที่ครอบคลุมทั้งรัฐที่ได้รับการยอมรับ (อาร์เมเนีย จอร์เจีย และอาเซอร์ไบจาน) และรัฐที่ไม่ได้รับการยอมรับ (นาโกรโน-คาราบัค อับคาเซีย และเซาท์ออสเซเทีย) ระหว่างปี 2017-2022 พบว่า การประเมิน "stateness" มีความท้าทายเป็นพิเศษในภูมิภาคที่มีความขัดแย้ง ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่า ภูมิภาค South Caucasus ประสบจากการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกัน และจังหวัดชายแดนส่วนใหญ่มีสถานการณ์ที่ปานกลางหรือแย่ การพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมนี้ยังทำให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานไปยังเขตพื้นที่เมืองหลัก ซึ่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความไม่ยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ

จากกรณีศึกษาต่างๆ เหล่านี้ สามารถสรุปได้ว่า ความยั่งยืนทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ แต่ต้องอาศัยการวางแผนระยะยาว การสร้างสถาบันที่แข็งแกร่ง การมีส่วนร่วมของประชาชน และความมุ่งมั่นต่อค่านิยมประชาธิปไตยและการปกครองที่ดี ประสบการณ์จากประเทศต่างๆ แสดงให้เห็นว่า แม้บริบทจะแตกต่างกัน แต่หลักการพื้นฐานของความยั่งยืนทางการเมืองมีความคล้ายคลึงกัน และสามารถนำมาปรับใช้ได้ตามสภาพแวดล้อมและความเป็นจริงของแต่ละประเทศ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวนมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทปัจจุบัน โดยมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพลเมือง ความยั่งยืนทางการเมือง และแนวคิดเศรษฐกิจทางเลือก งานวิจัยเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเสถียรทางการเมืองและการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย จักรพล บุญประดิษฐ์ (2564) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเลือกตั้งที่ 9 หลักระจุก-จตุจักร พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยการติดตามข้อมูลข่าวสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองโดยตรงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การศึกษานี้ใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน และพบว่าการศึกษา อายุ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สถาบันพระปกเกล้า (2566) ได้ดำเนินการศึกษาขนาดใหญ่เรื่อง "การประเมินสถานการณ์ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย: จับชีพจรประชาธิปไตยไทย พ.ศ. 2566" โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 33,420 คน ทั่วประเทศ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าประชาธิปไตยของประเทศไทยมีคะแนน 59.3 จากคะแนนเต็ม 100 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีมิติที่ได้คะแนนสูงสุดคือการต่อต้านการทุจริต (84.0 คะแนน) รองลงมาคือการสนับสนุนประชาธิปไตย (71.1 คะแนน) ขณะที่มิติที่ได้คะแนนต่ำสุดคือการมีส่วนร่วมของประชาชน (9.5 คะแนน) การศึกษานี้ยังพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุดคือการรับฟังข่าวสารทางการเมือง การเคารพสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ และการอาศัยนอกเขตเทศบาล

แนวโน้มดัชนีประชาธิปไตยไทยและการมีส่วนร่วมของประชาชน พ.ศ. 2560-2566

ดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์ (2558) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้ความยึดมั่นผูกพันกับความเป็นพลเมืองของนักเรียนไทย โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 1,398 คน จากนักเรียนในโรงเรียนทั่วประเทศ ผลการศึกษาพบว่าตัวบ่งชี้ที่สำคัญประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความรู้เรื่องความเป็นพลเมือง ทักษะการเป็นพลเมือง คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมือง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อสร้างฐานรากของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต

งานวิจัยจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2563) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม พบว่าการศึกษา รายได้ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ ยังพบว่าความเชื่อมั่นในสถาบันการเมืองและความเข้าใจในกระบวนการประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษานี้เสนอแนะให้มีการพัฒนาช่องทางสื่อสารและการศึกษาพลเมืองเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565) ได้จัดทำรายงานการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนส่งผลต่อความเสถียรทางเศรษฐกิจและสังคมในเชิงบวก โดยชุมชนที่ดำเนินโครงการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความยืดหยุ่นในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสูงกว่าชุมชนทั่วไป การศึกษานี้ยังแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนา

ตารางที่ 2.1 แนวโน้มคะแนนดัชนีประชาธิปไตยไทย พ.ศ. 2560-2566

ปี พ.ศ.	คะแนนรวม ประชาธิปไตย	การ ต่อต้าน การ ทุจริต	การสนับสนุน ประชาธิปไตย	การเคารพ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่	การยึด มั่นใน หลักนิติ ธรรม	การ เชื่อมั่นใน สถาบัน ต่างๆ	การมี ทุนทาง สังคม	การมีส่วนร่วม ของประชาชน
2560	56.8	76.1	68.9	66.3	71.4	52.1	52.3	8.2
2561	61.0	87.5	63.2	67.8	69.5	58.4	52.6	8.9
2562	58.4	71.4	67.6	66.9	68.2	55.2	48.7	8.7
2563	55.0	76.8	65.0	64.2	66.6	51.3	47.9	8.1
2564	57.2	78.3	69.8	65.8	67.1	53.2	44.8	9.1
2565	58.8	73.9	70.3	66.5	64.8	55.7	43.1	9.3
2566	59.3	84.0	71.1	68.7	65.5	58.5	42.4	9.5

ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า (2566)

2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพลเมืองและความยั่งยืนทางการเมืองมีความหลากหลายและครอบคลุมหลายมิติ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 2024) ได้จัดทำรายงาน "Exploring New Frontiers of Citizen Participation in the Policy Cycle" โดยศึกษาข้อมูลจาก 167 ประเทศทั่วโลก ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าความท้าทายหลักของประชาธิปไตยในปัจจุบันประกอบด้วยวิกฤตความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐบาล ผลกระทบของข้อมูลที่ผิดและการบิดเบือน ความขัดแย้งทางสังคมที่เพิ่มขึ้น และการแทรกแซงจากต่างประเทศ รายงานนี้เสนอแนะให้ประเทศต่างๆ พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีความหมายและสร้างผลกระทบที่วัดได้ในการออกแบบนโยบายและการสร้างความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล

การศึกษาในประเทศเคนยา (IJISRT, 2024) เรื่อง "Establishing the Effect of Democratic Governance on the Performance of Public Hospitals in Selected Counties in Kenya" ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานโดยรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของโรงพยาบาลของรัฐ แต่มีความแตกต่างกันในการดำเนินงานระหว่างเขตต่างๆ การศึกษานี้พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใสในการตัดสินใจมีความแข็งแกร่ง แต่การเข้าถึงเอกสาร

ทางการเงินและเอกสารของเขตยั้งคงมีข้อจำกัด การวิเคราะห์ปัจจัยยืนยันว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยส่งผลกระทบบ่อย่างมีนัยสำคัญต่อผลลัพธ์ของการบริการสุขภาพ

ในทวีปลาติน อเมริกา Hernández และ Ramírez (2021) ได้ศึกษาเรื่อง "Incidence of Social Accountability in Local Governance: The Case of the Network for Fair, Democratic and Sustainable Cities and Territories in Latin America" พบว่าเครือข่ายเมืองที่มุ่งเน้นความยุติธรรม ประชาธิปไตย และความยั่งยืนในลาตินอเมริกาสามารถสร้างกลไกความรับผิดชอบทางสังคมที่มีประสิทธิภาพในการปกครองท้องถิ่น การศึกษานี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเมืองต่างๆ ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างความยั่งยืนทางการเมือง

การศึกษาในประเทศไนจีเรีย (International Journal of Management and Humanities, 2020) เรื่อง "Democratic Culture and the Challenges of Good Governance in Nigeria" โดยใช้กรอบทฤษฎีการทำงานเชิงโครงสร้างของ Almond และ Powell พบว่าวัฒนธรรมการเมืองในประเทศกำลังพัฒนามีอิทธิพลต่อรูปแบบการปกครองและพฤติกรรมของประชาชน การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมพลเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญต่อประชาธิปไตยที่เสถียรและยั่งยืน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการปกครองที่ดีเป็นผลมาจากความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ระหว่างสาขาอำนาจต่างๆ ของรัฐบาลที่เกิดจากวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ดี

ในบริบทของประเทศกำลังพัฒนาในเอเชีย การศึกษาในบังคลาเทศ (EPRA International Journal, 2025) เรื่อง "Assessing Citizens' Participation at the Grassroots: A Study of Two Union Parishads in Bangladesh" ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรม ทักษะ และประสบการณ์ของประชาชนในระดับรากหญ้า การศึกษานี้พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญต่อการรักษากระบวนการประชาธิปไตย การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ และการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) สำหรับการวางแผนที่มีประสิทธิภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ชนบท การมี Union Parishad ที่แข็งแกร่งพร้อมบทบาทที่แข็งขันของคณะกรรมการถาวรเป็นสิ่งจำเป็น

การศึกษาข้ามชาติเรื่อง "Transnational Models of Citizen Participation: The Case of Participatory Budgeting" (Deliberative Democracy Journal, 2012) ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับข้ามชาติ โดยการวิเคราะห์ทั้งปริมาณแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นศูนย์กลางของวรรณกรรมเกี่ยวกับนวัตกรรมประชาธิปไตยในการมีส่วนร่วมของประชาชน การศึกษานี้นำเสนอหกแบบจำลองของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประชาธิปไตยแบบใกล้ชิด การปรับปรุงแบบมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียหลากหลาย แต่ละแบบจำลองสะท้อนถึงวิธีการและเป้าหมายที่แตกต่างกันในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย

ตารางที่ 2.2 เปรียบเทียบดัชนีประชาธิปไตยประเทศอาเซียน (The Economist Intelligence Unit, 2024)

ประเทศ	คะแนน 2565	คะแนน 2566	การเปลี่ยนแปลง	ประเภทการปกครอง 2566	อันดับโลก 2566
มาเลเซีย	7.30	7.29	-0.01	ประชาธิปไตยบกพร่อง	64
ติมอร์-เลสเต	7.06	7.06	0.00	ประชาธิปไตยสมบูรณ์	39
อินโดนีเซีย	6.73	6.66	-0.07	ประชาธิปไตยบกพร่อง	71
ฟิลิปปินส์	6.71	6.53	-0.18	ประชาธิปไตยบกพร่อง	87
สิงคโปร์	6.67	6.35	-0.32	ประชาธิปไตยบกพร่อง	69
ไทย	6.22	6.23	0.01	กึ่งอำนาจนิยม	74
เวียดนาม	3.18	3.05	-0.13	อำนาจนิยม	140
กัมพูชา	2.73	2.62	-0.11	อำนาจนิยม	147
ลาว	1.77	1.71	-0.06	อำนาจนิยม	160
เมียนมาร์	0.74	0.85	0.11	อำนาจนิยม	165

2.6.3 ช่องว่างของงานวิจัย (Research Gap)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบช่องว่างของงานวิจัยที่สำคัญหลายประการที่ต้องการการศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

1) การขาดแคลนงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างบทบาทของพลเมืองและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อความยั่งยืนทางการเมืองในบริบทไทย แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (จักรพล บุญประดิษฐ์, 2564; สถาบันพระปกเกล้า, 2566) และการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแยกจากกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) แต่ยังขาดการศึกษาที่เชื่อมโยงทั้งสองแนวคิดเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

2) การขาดแคลนงานวิจัยเชิงลึกที่ศึกษาผลกระทบของยุคพลวัตผันผวนต่อความยั่งยืนทางการเมืองไทย งานวิจัยส่วนใหญ่มักศึกษาในช่วงเวลาปกติ หรือศึกษาเฉพาะช่วงวิกฤตการณ์เฉพาะ แต่ยังไม่มีการศึกษาอย่างต่อเนื่องที่ครอบคลุมผลกระทบของความไม่แน่นอนทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลก และผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

3) การขาดแคลนงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ งานวิจัยในประเทศส่วนใหญ่มักใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพแยกจากกัน ขาดการบูรณาการที่จะให้ความเข้าใจที่ครอบคลุมและลึกซึ้งมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยต่างประเทศ เช่น การศึกษาในเคนยา (UISRT, 2024) ที่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นว่างานวิจัยไทยยังต้องการการพัฒนาในด้านนี้

4) การขาดแคลนงานวิจัยเปรียบเทียบข้ามภูมิภาคในประเทศไทย แม้ว่าสถาบันพระปกเกล้า (2566) จะมีการศึกษาครอบคลุมทุกภูมิภาค แต่ยังขาดการศึกษาเชิงลึกที่อธิบายถึงเหตุผลของความแตกต่างระหว่างภูมิภาค เช่น เหตุใดภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีคะแนนการมีส่วนร่วมของประชาชนสูงที่สุด (10.2

คะแนน) ขณะที่กรุงเทพมหานครมีคะแนนต่ำสุด (8.9 คะแนน) การเข้าใจถึงปัจจัยเฉพาะพื้นที่เหล่านี้จะช่วยให้สามารถออกแบบกลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5) การขาดแคลนงานวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study) ที่ติดตามการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรสำคัญในระยะเวลาที่เพียงพอ งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคตัดขวาง (Cross-sectional Study) ซึ่งไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้อย่างชัดเจน แม้ว่าสถาบันพระปกเกล้า (2566) จะมีการติดตามตั้งแต่ปี 2560-2566 แต่การวิเคราะห์ยังมุ่งเน้นที่การบรรยายข้อมูลมากกว่าการอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

6) การขาดแคลนงานวิจัยที่ศึกษาถึงกลไกการส่งผ่าน (Transmission Mechanisms) ที่เชื่อมโยงระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม เช่น กลไกที่ทำให้การปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือกลไกที่ทำให้การมีส่วนร่วมของพลเมืองส่งผลต่อความยั่งยืนทางการเมือง การเข้าใจกลไกเหล่านี้จะช่วยให้สามารถออกแบบนโยบายและแนวทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

7) การขาดแคลนงานวิจัยที่นำผลการศึกษาไปสู่การพัฒนาเครื่องมือหรือแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสำหรับการประยุกต์ใช้ งานวิจัยส่วนใหญ่ให้คำแนะนำในระดับนโยบายแต่ขาดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยต่างประเทศ เช่น คำแนะนำของ OECD (2024) ที่เสนอกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน จะเห็นว่างานวิจัยไทยยังต้องการการพัฒนาในการแปลงผลการศึกษาให้เป็นแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

2.6.4 สังเคราะห์งานวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวนแสดงให้เห็นถึงภาพรวมที่สำคัญหลายประการ

ประการแรก งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศมีความสอดคล้องกันในการชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเสถียรและความยั่งยืนทางการเมือง การศึกษาของสถาบันพระปกเกล้า (2566) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีคะแนนต่ำสุด (9.5 คะแนน) สอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยต่างประเทศ เช่น การศึกษาของ OECD (2024) ที่ระบุถึงวิกฤตความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐบาลเป็นความท้าทายหลักของประชาธิปไตยในปัจจุบัน

ประการที่สอง งานวิจัยต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วยการศึกษา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รายได้ และสถานที่อาศัย ซึ่งพบสอดคล้องกันทั้งในบริบทไทย (จักรพล บุญประดิษฐ์, 2564; สถาบันพระปกเกล้า, 2566) และบริบทต่างประเทศ (การศึกษาในเคนยา, 2024; การศึกษาในบังคลาเทศ, 2025) การค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประการที่สาม งานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างความยืดหยุ่นและความยั่งยืนในการพัฒนา ผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565) ที่พบว่าชุมชนที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความยืดหยุ่นสูงกว่าในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทางเลือก เช่น การศึกษาเรื่อง Sufficiency Economy Philosophy ในบริบทสากล

(Otto Federico von Feigenblatt et al., 2022) ที่แสดงให้เห็นว่าแนวคิดนี้มีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล

ประการที่สี่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลจากต่างประเทศแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งกลางๆ เมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน ด้วยคะแนนดัชนีประชาธิปไตยที่ 6.23 และการจัดอันดับที่ 74 จากทั้งหมด 167 ประเทศ (The Economist Intelligence Unit, 2024) สถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาและปรับปรุงระบบประชาธิปไตยไทยโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของประเทศที่ประสบความสำเร็จ

ประการที่ห้า การสังเคราะห์งานวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบการศึกษาพลเมืองและการส่งเสริมวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม งานวิจัยของดารุณี ทิพยกุลไพโรจน์ (2558) เกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ความยืดหยุ่นผูกพันกับความเป็นพลเมืองของนักเรียนไทย สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับการศึกษาพลเมือง เช่น การศึกษาในแซมเบีย (2025) และไนจีเรีย (2024) ที่เน้นถึงบทบาทของการศึกษาพลเมืองในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเสถียรทางการเมือง

ประการสุดท้าย การสังเคราะห์งานวิจัยเผยให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการศึกษาแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงแนวคิดต่างๆ เข้าด้วยกัน การที่งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาประเด็นต่างๆ แยกจากกัน ทำให้ขาดความเข้าใจที่ครอบคลุมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของพลเมือง ประชาชน เศรษฐกิจพอเพียง และความยั่งยืนทางการเมือง ความต้องการนี้สอดคล้องกับแนวโน้มการวิจัยสากลที่เน้นการศึกษาแบบสหวิทยาการและการบูรณาการองค์ความรู้จากหลากหลายสาขา

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง "การศึกษาบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน" เป็นการศึกษาที่มีความซับซ้อนและต้องการการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองและสังคมในหลายมิติ ดังนั้น การเลือกใช้วิธีการวิจัยที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการวิจัย โดยธรรมชาติของปัญหาการวิจัยที่ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย BANI กับระบบการเมืองไทย การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทการเมือง และการพัฒนาวัฒนธรรมพลเมืองเพื่อสร้างความยั่งยืนทางการเมือง ทำให้จำเป็นต้องใช้วิธีการวิจัยที่สามารถเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง สำหรับในบทนี้จะนำเสนอรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกรูปแบบการวิจัย การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การพัฒนาเครื่องมือการวิจัย ไปจนถึงวิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

3.1.1 การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research)

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานแบบอธิบายเชิงลำดับ (Sequential Explanatory Mixed Methods Design) ซึ่งเป็นการรวมการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน โดยมีลักษณะการดำเนินงานดังนี้

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ภาพรวมของความคิดเห็น ทศนคติ และพฤติกรรมของประชาชนเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา รวมทั้งการวัดระดับและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ
2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบาย ขยายความ และให้รายละเอียดเชิงลึกของผลที่ได้จากข้อมูลเชิงปริมาณ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจเหตุผล กลไก และบริบทของปรากฏการณ์
3. การบูรณาการข้อมูลทั้งสองส่วน เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สมบูรณ์และสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครอบคลุม

3.1.2 เหตุผลในการเลือกใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน

การเลือกใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานมีเหตุผลหลักดังนี้

1. การเมืองและสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้าน การใช้วิธีการเดียวอาจไม่เพียงพอในการทำความเข้าใจที่สมบูรณ์
2. การศึกษาต้องการทั้งข้อมูลเชิงตัวเลขเพื่อวัดและเปรียบเทียบ และข้อมูลเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายและทำความเข้าใจ
3. การใช้วิธีการหลายแบบช่วยตรวจสอบและยืนยันผลการวิจัยจากหลายมุมมอง
4. คำถามการวิจัยมีทั้งลักษณะที่ต้องการคำตอบเชิงปริมาณและคุณภาพ

3.1.3 ลำดับการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมีความจำเป็นต้องวางแผนและจัดลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำผลจากขั้นตอนหนึ่งมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาขั้นตอนถัดไป ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 ลำดับการดำเนินการวิจัยและกรอบเวลา

ระยะ	กิจกรรม	วิธีการ	ระยะเวลา	ผลผลิตที่ได้
1	ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ	8 สัปดาห์	กรอบแนวคิดและสมมติฐาน
2	พัฒนาเครื่องมือการวิจัย	การสร้างแบบสอบถามและแนวทางสัมภาษณ์	4 สัปดาห์	เครื่องมือการวิจัยครบชุด
3	ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	การทดสอบความตรงและความเชื่อมั่น	2 สัปดาห์	เครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุง
4	ทดสอบเครื่องมือเบื้องต้น	Pilot Test กับกลุ่มตัวอย่างย่อย	1 สัปดาห์	เครื่องมือพร้อมใช้งาน
5	เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ	การแจกแบบสอบถามทั้งออนไลน์และกระดาษ	6 สัปดาห์	ข้อมูลเชิงปริมาณ 500 ชุด
6	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	สถิติพรรณนา สถิติอนุมาน และ Factor Analysis	3 สัปดาห์	ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ
7	เตรียมการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	การติดต่อผู้ให้ข้อมูลและนัดหมาย	1 สัปดาห์	กำหนดการสัมภาษณ์
8	เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	สัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่ม	4 สัปดาห์	ข้อมูลเชิงคุณภาพ 45 คน
9	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	การวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างธีม	3 สัปดาห์	ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ
10	บูรณาการและสรุปผล	การสังเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงาน	2 สัปดาห์	รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากรเป้าหมาย

การกำหนดประชากรเป้าหมายของการวิจัยต้องคำนึงถึงความเกี่ยวข้องและความสำคัญของกลุ่มต่างๆ ต่อประเด็นที่ศึกษา โดยในการวิจัยนี้มีประชากรเป้าหมายหลักที่แตกต่างกันตามลักษณะของข้อมูลที่ต้องการ ดังนี้

1. ประชาชนไทยอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศ จำนวนประมาณ 52 ล้านคน เป็นกลุ่มหลักที่จะให้ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความคิดเห็น ทิศนคติ และพฤติกรรมทางการเมือง
2. นักการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น รวมทั้งผู้บริหารพรรคการเมืองและสมาชิกรัฐสภา ที่มีประสบการณ์ในการทำงานทางการเมืองอย่างน้อย 5 ปี
3. ข้าราชการระดับอำนาจการขึ้นไป ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและการปกครอง เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3.2.2 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างต้องพิจารณาถึงลักษณะของการวิจัย ความแม่นยำที่ต้องการ และข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณ โดยมีการแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการเก็บข้อมูลและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 ขนาดและลักษณะกลุ่มตัวอย่างแต่ละประเภท

ประเภทกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	วิธีการเก็บข้อมูล	เกณฑ์การคัดเลือก
การวิจัยเชิงปริมาณ			
ประชาชนทั่วไป	500 คน	แบบสอบถาม	อายุมากกว่า 18 ปี และมีสิทธิเลือกตั้ง
รวม	500 คน		
การวิจัยเชิงคุณภาพ			
นักการเมืองระดับชาติ	8 คน	สัมภาษณ์เชิงลึก	ประสบการณ์ 5+ ปี ตำแหน่งสำคัญ
นักการเมืองท้องถิ่น	7 คน	สัมภาษณ์เชิงลึก	นายกเทศมนตรี/ผู้ว่าฯ/สมาชิกสภา
ข้าราชการระดับสูง	10 คน	สัมภาษณ์เชิงลึก	ระดับอำนาจการขึ้นไป
นักวิชาการการเมือง	8 คน	สัมภาษณ์เชิงลึก	ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองไทย
ผู้นำภาคประชาสังคม	12 คน	Focus Group Discussion	ผู้นำองค์กรพัฒนาเอกชน/สื่อมวลชน
รวม	45 คน	-	-

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

สำหรับการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไปสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณจำนวน 500 คน นั้น ได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตร Yamane (1967) ดังนี้

สูตรการคำนวณ:

$$n = N / (1 + Ne^2)$$

เมื่อ

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

N = ขนาดประชากร (52,000,000 คน)

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (0.05 หรือ 5%)

การคำนวณ

$$n = 52,000,000 / (1 + 52,000,000 \times (0.05)^2)$$

$$n = 52,000,000 / (1 + 52,000,000 \times 0.0025)$$

$$n = 52,000,000 / (1 + 130,000)$$

$$n = 52,000,000 / 130,001$$

$$n = 399.99 \approx 400 \text{ คน}$$

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการเพิ่มความแม่นยำและลดเซกกรีที่แบบสอบถามบางชุดอาจไม่สมบูรณ์ จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 500 คน

3.2.3 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ใช้วิธีการที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล

สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม): ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1: แบ่งประเทศออกเป็น 6 ภูมิภาค (กรุงเทพและปริมณฑล ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้)
2. ขั้นตอนที่ 2: สุ่มเลือกจังหวัดจากแต่ละภูมิภาคอย่างน้อย 2 จังหวัด รวม 15 จังหวัด
3. ขั้นตอนที่ 3: สุ่มเลือกอำเภอจากจังหวัดที่เลือกได้ อำเภอละ 2-3 อำเภอ
4. ขั้นตอนที่ 4: สุ่มเลือกตำบลจากอำเภอที่เลือกได้ ตำบลละ 1-2 ตำบล
5. ขั้นตอนที่ 5: สุ่มเลือกหมู่บ้านหรือชุมชนจากตำบลที่เลือกได้
6. ขั้นตอนที่ 6: สุ่มเลือกครัวเรือนและบุคคลในครัวเรือนตามจำนวนที่กำหนด

สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์และการประชุมกลุ่ม): ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.3 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมาย	เกณฑ์การคัดเลือกหลัก	เกณฑ์การคัดเลือกรอง
นักการเมืองระดับชาติ	มีประสบการณ์ทางการเมือง 5+ ปี	ดำรงตำแหน่งสำคัญในปัจจุบันหรืออดีต
นักการเมืองท้องถิ่น	เป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภา	มีผลงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นที่โดดเด่น
ข้าราชการระดับสูง	ระดับอำนาจการขึ้นไป	ทำงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเมือง
นักวิชาการ	มีความเชี่ยวชาญด้านการเมืองไทย	มีผลงานวิจัยหรือบทความที่เผยแพร่
ผู้นำภาคประชาสังคม	เป็นผู้มีชื่อเสียง	มีบทบาทในการพัฒนาสังคมและการเมือง

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

3.3 เครื่องมือการวิจัย

3.3.1 แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire)

การพัฒนาแบบสอบถามเป็นขั้นตอนสำคัญที่ต้องอาศัยความรอบคอบและการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพและสามารถเก็บข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยแบบสอบถามในการวิจัยนี้ประกอบด้วย 4 ตอนหลัก

ตอนที่ 1: ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด (Close Ended Question) รวม 6 ข้อ ครอบคลุมข้อมูลส่วนบุคคลที่จำเป็นสำหรับการวิเคราะห์ ได้แก่ เพศ อายุ ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา อาชีพ และรายรับเฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว

ตอนที่ 2: ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักรการเมืองไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert rating scale) รวม 25 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่

- ความพอประมาณในการใช้อำนาจ (5 ข้อ)
- การมีเหตุผลในการตัดสินใจ (5 ข้อ)
- การมีภูมิคุ้มกันในการทำงาน (5 ข้อ)
- การมีความรู้ในการทำงาน (5 ข้อ)
- การมีคุณธรรมต่อหน้าที่ (5 ข้อ)

ตอนที่ 3: ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert rating scale) รวม 25 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่

- วัฒนธรรมความพอประมาณในสังคม (5 ข้อ)
- การใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต (5 ข้อ)
- ภูมิคุ้มกันทางสังคมและการเมือง (5 ข้อ)
- การมีความรู้ในชีวิตประจำวัน (5 ข้อ)
- การมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต (5 ข้อ)

ตอนที่ 4: ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบอัตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert rating scale) รวม 20 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่

- การปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่ (5 ข้อ)
- การมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม (5 ข้อ)
- ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม (5 ข้อ)
- คุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน (5 ข้อ)

แบบสอบถามใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 3.4 เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถาม

ระดับความคิดเห็น/การปฏิบัติ	คะแนน	ช่วงคะแนนเฉลี่ย	การแปลความหมาย
เห็นด้วย/ปฏิบัติมากที่สุด	5	4.21 - 5.00	ระดับสูงมาก
เห็นด้วย/ปฏิบัติมาก	4	3.41 - 4.20	ระดับสูง
เห็นด้วย/ปฏิบัติปานกลาง	3	2.61 - 3.40	ระดับปานกลาง
เห็นด้วย/ปฏิบัติน้อย	2	1.81 - 2.60	ระดับต่ำ
เห็นด้วย/ปฏิบัติน้อยที่สุด	1	1.00 - 1.80	ระดับต่ำมาก

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

3.3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide)

การพัฒนาแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมุ่งเน้นการสร้างคำถามที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ได้อย่างอิสระ โดยมีโครงสร้างหลักดังนี้

หัวข้อที่ 1: ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก BANI และผลกระทบต่อการเมืองไทย

- ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป
- การประเมินความเปราะบางของระบบการเมืองไทย
- ตัวอย่างเหตุการณ์ที่สะท้อนลักษณะ BANI ในการเมืองไทย

หัวข้อที่ 2: การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเมือง

- ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ความเป็นไปได้ในการนำหลักการนี้มาใช้ในการทำงานทางการเมือง
- อุปสรรคและแนวทางในการประยุกต์ใช้

หัวข้อที่ 3: วัฒนธรรมพลเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย

- การประเมินระดับวัฒนธรรมพลเมืองในสังคมไทยปัจจุบัน
- บทบาทของประชาชนในการขับเคลื่อนประชาธิปไตย
- แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

หัวข้อที่ 4: แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยในอนาคต

- ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาระบบการเมือง
- กลไกที่จำเป็นในการสร้างความยั่งยืนทางการเมือง
- บทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง

3.3.3 แนวทางการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion Guide)

การจัดการประชุมกลุ่มย่อยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วม ซึ่งจะช่วยให้เกิดมุมมองที่หลากหลายและการสร้างความคิดใหม่ๆ ผ่านการปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีโครงสร้างการดำเนินงานดังนี้

ระยะเวลา: 90-120 นาทีต่อกลุ่ม จำนวนผู้เข้าร่วม: 6-8 คนต่อกลุ่ม รวม 2 กลุ่ม

ตารางที่ 3.5 โครงสร้างการดำเนินงาน Focus Group Discussion

ช่วงเวลา	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	เวลา
เปิดการประชุม	แนะนำตัวและสร้างบรรยากาศ	สร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจ	15 นาที
ประเด็นที่ 1	การรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองไทย	ทำความเข้าใจมุมมองและประสบการณ์	25 นาที
ประเด็นที่ 2	ความเป็นไปได้ของการประยุกต์ใช้ SEP	สำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	30 นาที
ประเด็นที่ 3	การพัฒนาวัฒนธรรมพลเมือง	แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทาง	25 นาที
สรุปและปิดการประชุม	สรุปประเด็นสำคัญและขอบคุณ	ยืนยันข้อมูลและสร้างความประทับใจ	15 นาที

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

3.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเป็นขั้นตอนสำคัญเพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือการวิจัยสามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างครอบคลุมและถูกต้อง โดยดำเนินการดังนี้

1. การทบทวนโดยผู้เชี่ยวชาญ นำเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ 2 ท่าน นักวิชาการด้านสังคมวิทยา 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงปริมาณ 1 ท่าน

2. การประเมินด้วย IOC (Index of Item Objective Congruence) แต่ละข้อคำถามจะได้รับการประเมินความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยใช้เกณฑ์ค่า $IOC \geq 0.5$

3. การปรับปรุงเครื่องมือ นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงเครื่องมือให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

3.4.2 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability Test)

การทดสอบความเชื่อมั่นจะดำเนินการหลังจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้น (Pilot Test) เสร็จสิ้น โดยใช้วิธีการดังนี้

1. การหาค่า Cronbach's Alpha สำหรับแต่ละมิติของแบบสอบถาม โดยกำหนดเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่น ≥ 0.7 โดยแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สามารถจำแนกผลการทดสอบความเชื่อมั่นตามวิธีการของ Cronbach's Alpha ได้ดังตาราง

ตารางที่ 3.6 ผลการทดสอบความเชื่อมั่นตามวิธีการของ Cronbach's Alpha (n = 50)

แบบสอบถาม	Cronbach's Alpha	ช่วงของ Corrected Item-Total Correlation รายข้อ
ตอนที่ 2: ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	0.988	0.697 – 0.952

ตอนที่ 3: ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	0.973	0.577 – 859
ตอนที่ 4: ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี	0.960	0.459 – 852
แบบสอบถามทั้งฉบับ	0.981	0.134 – 856

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

2. การทดสอบความคงที่ (Test-Retest Reliability) โดยการทดสอบซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างเดิมหลังจากช่วงเวลา 2 สัปดาห์

3. การปรับปรุงข้อคำถาม หากพบว่าข้อใดมีค่าความเชื่อมั่นต่ำกว่าเกณฑ์

3.4.3 การทดสอบเครื่องมือเบื้องต้น (Pilot Test)

การทดสอบเครื่องมือเบื้องต้นจะดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่างย่อยจำนวน 50 คน ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ทดสอบความเข้าใจของข้อคำถาม เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ตอบเข้าใจคำถามตรงตามที่ต้องการ
2. ทดสอบระยะเวลาในการตอบ เพื่อประเมินความเหมาะสมของจำนวนคำถาม
3. ทดสอบกระบวนการเก็บข้อมูล เพื่อปรับปรุงวิธีการและขั้นตอนต่างๆ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้ระยะเวลา 6 สัปดาห์ โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

วิธีการเก็บข้อมูล

1. แบบสอบถามออนไลน์ (60% ของกลุ่มตัวอย่าง = 300 คน) ผ่านแพลตฟอร์ม Google Forms และ SurveyMonkey
2. แบบสอบถามกระดาษ (40% ของกลุ่มตัวอย่าง = 200 คน) สำหรับกลุ่มที่ไม่สะดวกใช้เทคโนโลยี

การจัดสรรพื้นที่เก็บข้อมูล

ตารางที่ 3.7 การจัดสรรกลุ่มตัวอย่างตามภูมิภาค

ภูมิภาค	จำนวนประชากร (ล้านคน)	สัดส่วน (%)	จำนวนตัวอย่าง (คน)	จังหวัดที่เลือก
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	15.0	28.8	144	กรุงเทพฯ, นนทบุรี, สมุทรปราการ
ภาคเหนือ	12.2	23.5	118	เชียงใหม่, ลำปาง, พิษณุโลก

ภูมิภาค	จำนวนประชากร (ล้านคน)	สัดส่วน (%)	จำนวนตัวอย่าง (คน)	จังหวัดที่เลือก
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	14.1	27.1	136	นครราชสีมา, ขอนแก่น, อุดรธานี
ภาคกลาง	4.8	9.2	46	นครปฐม, สุพรรณบุรี
ภาคตะวันออก	2.7	5.2	26	ชลบุรี, ระยอง
ภาคใต้	3.2	6.2	31	สงขลา, ภูเก็ต
รวม	52.0	100.0	500	15 จังหวัด

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

3.5.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจะดำเนินการหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเสร็จสิ้น เพื่อให้สามารถใช้ผลการวิเคราะห์เป็นแนวทางในการสร้างคำถามที่เจาะจงและตรงประเด็น

การสัมภาษณ์เชิงลึก

- ระยะเวลา: 60-90 นาทีต่อคน
- สถานที่: สำนักงานของผู้ให้สัมภาษณ์หรือสถานที่ที่เขาสะดวก
- การบันทึก: การอัดเสียงและการจดบันทึก (ขออนุญาตก่อนการสัมภาษณ์)

การประชุมกลุ่มย่อย

- จำนวน: 2 กลุ่ม กลุ่มละ 6-8 คน
- สถานที่: ห้องประชุมที่เป็นกลางและเอื้อต่อการสนทนา
- ผู้ดำเนินการ: นักวิจัยหลัก 1 คน และผู้ช่วยจดบันทึก 1 คน

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 29 โดยมีขั้นตอนและวิธีการดังนี้

การเตรียมข้อมูล

1. การบันทึกและแปลงข้อมูลเข้าสู่โปรแกรม (Recoding)
2. การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล (Data Cleaning)
3. การตรวจสอบข้อมูลผิดปกติ (Outliers Detection)
4. การทดสอบสมมติฐานพื้นฐานของสถิติ (Assumption Testing)

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

1. การวิเคราะห์ความถี่และร้อยละ สำหรับตัวแปรเชิงกลุ่ม
2. การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับตัวแปรเชิงช่วง
3. การจัดอันดับความสำคัญของปัจจัยต่างๆ

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics):

ตารางที่ 3.8 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	สถิติที่ใช้
การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเชิงกลุ่ม 2 กลุ่ม	Independent t test
การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเชิงกลุ่ม 2 กลุ่ม ขึ้นไป	One way ANOVA
การเปรียบเทียบรายคู่ (Post Hoc)	LSD
หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	Pearson correlation

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม (Thematic Content Analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้

การวิเคราะห์เชิงธีม

ตารางที่ 3.9 ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลผลิต
1	การอ่านข้อมูลซ้ำๆ	ทำความเข้าใจกับข้อมูล	ความเข้าใจเบื้องต้น
2	การสร้างรหัสเบื้องต้น	ระบุประเด็นสำคัญ	Initial Codes
3	การค้นหาธีม	จัดกลุ่มรหัสที่เกี่ยวข้อง	Potential Themes
4	การทบทวนธีม	ตรวจสอบความเหมาะสม	Refined Themes
5	การนิยามธีม	ให้คำจำกัดความชัดเจน	Final Themes
6	การเขียนรายงาน	นำเสนอผลการวิเคราะห์	Thematic Report

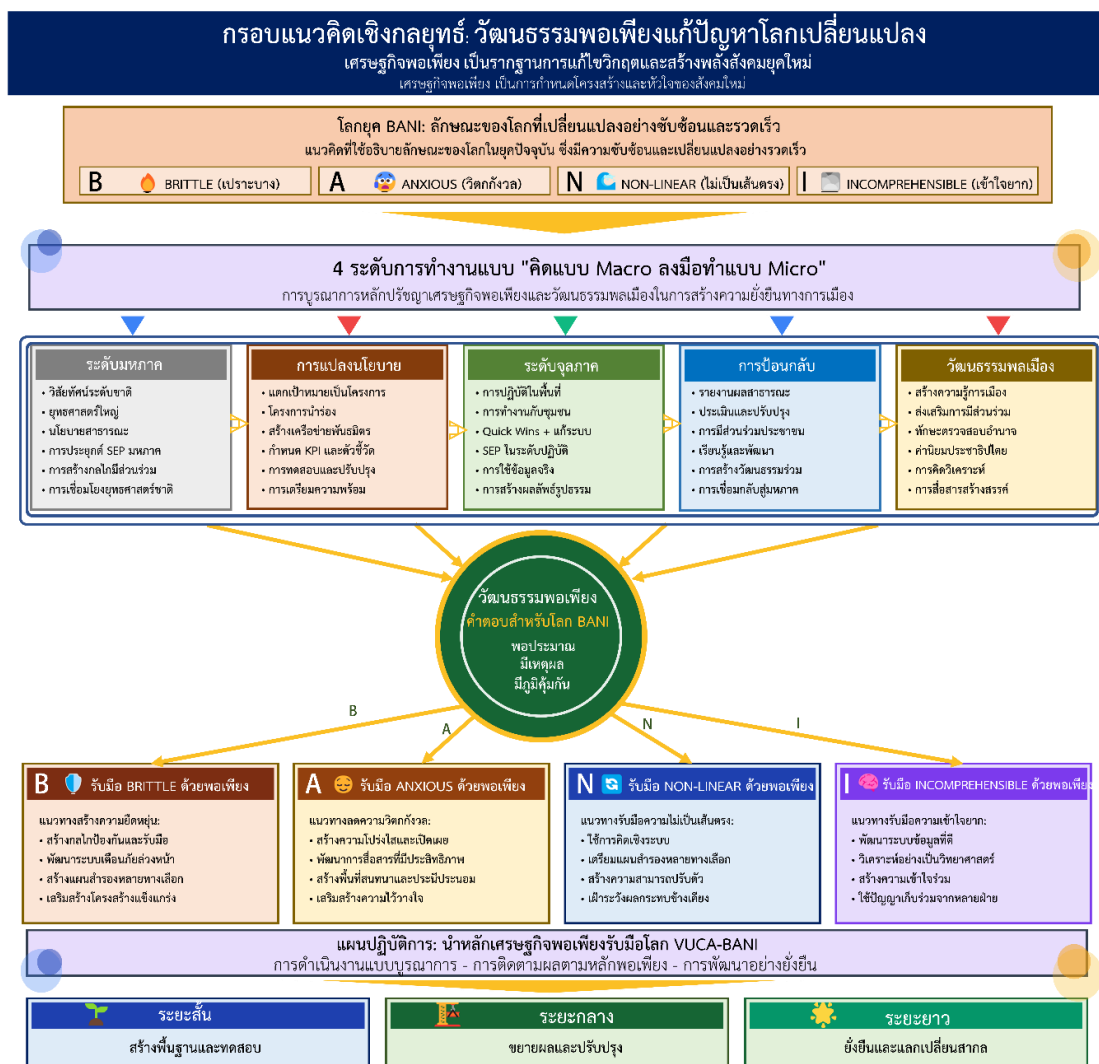
ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

บทที่ 4

กรอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANI

การศึกษาเรื่อง "การศึกษาบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน" นี้ได้ดำเนินการระดมความคิดและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนากรอบแนวคิดที่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายของโลก BANI ได้อย่างเป็นระบบ ผลจากการระดมความคิดและการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องนำมาสู่การพัฒนากรอบแนวคิดที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวัฒนธรรมพลเมืองเข้าด้วยกัน โดยใช้แนวทาง "คิดแบบ Macro ลงมือทำแบบ Micro" เป็นหลักการดำเนินงาน โดยยึดกรอบแนวคิด ดังนี้

แผนภาพที่ 4.1 กรอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANI

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

4.1 หลักการพื้นฐานของกรอบแนวคิด

4.1.1 ปรัชญาการทำงานแบบ "Macro to Micro"

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าแนวคิด "คิดแบบ Macro ลงมือทำแบบ Micro" เป็นหลักการสำคัญที่สามารถแก้ไขปัญหาคือความไม่ต่อเนื่องระหว่างการวางแผนนโยบายกับการดำเนินงานจริงในระบบการเมืองไทย หลักการนี้หมายถึงการมองภาพรวมเชิงยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดทิศทางประเทศ แต่ในขณะเดียวกันต้องลงไปแก้ไขปัญหาคือจุดและเชิงปฏิบัติให้เห็นผลจริงในระดับพื้นที่หรือระดับประชาชน

ความสำคัญของหลักการนี้เกิดขึ้นจากการที่ระบบการเมืองไทยในอดีตมักประสบปัญหาในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการมีวิสัยทัศน์หรือนโยบายที่ดูสวยงามในระดับแนวคิด แต่เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงกลับไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมหรือสัมผัสได้สำหรับประชาชน ปัญหานี้เกิดจากหลายปัจจัย ทั้งการขาดความเข้าใจในบริบทท้องถิ่น การขาดกลไกการถ่ายทอดนโยบาย การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และการขาดระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

หลักการ "Macro to Micro" จึงเน้นการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างการคิดเชิงยุทธศาสตร์กับการปฏิบัติเชิงปฏิบัติการ โดยกำหนดให้มีขั้นตอนการแปลงนโยบายที่ชัดเจน มีการทดสอบในพื้นที่นำร่องก่อนขยายผล และมีกลไกการป้อนกลับที่ทำให้สามารถปรับปรุงและพัฒนานโยบายได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเน้นการให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงในระดับประชาชน มากกว่าการประเมินความสำเร็จจากการดำเนินกิจกรรมหรือการใช้งบประมาณเพียงอย่างเดียว

4.1.2 หลักการบูรณาการสามมิติ

การพัฒนากรอบแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการบูรณาการสามมิติหลัก ซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา แต่ละมิติมีความสำคัญและความเชื่อมโยงกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

มิติที่ 1: การรับมือกับความท้าทายของโลก BANI

มิติแรกเน้นการพัฒนากระบวนการเมืองให้สามารถรับมือกับลักษณะของโลกที่เปราะบาง (Brittle) วิดกกังวล (Anxious) ไม่เป็นเส้นตรง (Non-linear) และเข้าใจยาก (Incomprehensible) ซึ่งต้องอาศัยการสร้างกลไกที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้รวดเร็ว

ประเด็นที่ 1 ความเปราะบาง (Brittle) ของระบบการเมืองไทยสะท้อนให้เห็นจากการที่ปัญหาเล็กๆ สามารถทำให้เกิดวิกฤตใหญ่ได้ เช่น ข้อพิพาททางการเมืองที่นำไปสู่การรัฐประหาร หรือการประท้วงที่บานปลายจนกระทั่งต้องประกาศกัญชากฎการศึกษา การแก้ไขปัญหานี้ต้องอาศัยการสร้างระบบที่มีความยืดหยุ่น มีกลไกการจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพ และมีการกระจายอำนาจที่เหมาะสม

ประเด็นที่ 2 ความวิตกกังวล (Anxious) เกิดจากการขาดความไว้วางใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นระหว่างรัฐกับประชาชน ระหว่างกลุ่มการเมืองต่างฝ่าย หรือระหว่างคนในสังคมที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน การสร้างความมั่นใจและลดความวิตกกังวลต้องอาศัยการสร้างความปลอดภัย การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างพื้นที่สำหรับการสนทนาและการประนีประนอม

ประเด็นที่ 3 ลักษณะไม่เป็นเส้นตรง (Non-linear) หมายถึง การที่ผลลัพธ์ของการกระทำหนึ่งๆ อาจไม่ได้สัดส่วนกับสาเหตุ หรือการที่ปัญหาหนึ่งอาจเชื่อมโยงกับปัญหาอื่นๆ ในลักษณะที่ซับซ้อน

และคาดการณ์ได้ยาก การรับมือกับลักษณะนี้ต้องอาศัยการคิดเชิงระบบ การมีแผนสำรองหลายทางเลือก และการเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด

ประเด็นที่ 4 ความเข้าใจยาก (Incomprehensible) เกิดจากความซับซ้อนของระบบ การเมืองและสังคมที่เพิ่มขึ้น ทำให้การวิเคราะห์และทำนายเป็นเรื่องที่ยากขึ้น การแก้ไขปัญหาต้องอาศัย การพัฒนาระบบข้อมูลที่ดี การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และการสร้างความเข้าใจร่วมกันในสังคม

มิติที่ 2: การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มิติที่สองเน้นการนำหลักความพอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกันมาใช้ในการบริหารจัดการทางการเมืองและการปกครอง เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนในระบบการเมือง

หลักความพอประมาณในบริบทการเมือง หมายถึง การใช้อำนาจและทรัพยากรอย่างเหมาะสม ไม่เกินขอบเขตที่จำเป็น และคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ความพอประมาณในการใช้อำนาจจะช่วยป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด การทุจริตคอร์รัปชัน และการสร้างความขัดแย้งที่ไม่จำเป็น ความพอประมาณในการใช้ทรัพยากรจะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ไม่เกิดการสิ้นเปลืองหรือการแบ่งปันที่ไม่เท่าเทียม

หลักการมีเหตุผลในการเมือง หมายถึง การตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล หลักฐาน และการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ มากกว่าการตัดสินใจด้วยอารมณ์ อคติ หรือผลประโยชน์ส่วนตัว การมีเหตุผลต้องอาศัยการพัฒนาระบบข้อมูลที่เชื่อถือได้ การสร้างกลไกการปรึกษาหารือที่มีส่วนร่วม และการพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินผลของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมือง

หลักภูมิคุ้มกันในระบบการเมือง หมายถึง การสร้างความสามารถในการป้องกันและรับมือกับความเสี่ยงและภัยคุกคามต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภัยคุกคามจากภายในหรือภายนอก ภูมิคุ้มกันทางการเมืองต้องอาศัยการมีสถาบันที่เข้มแข็ง การมีระบบตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ การมีประชาชนที่มีความรู้และมีส่วนร่วม และการมีระบบการศึกษาและสื่อสารมวลชนที่เป็นอิสระ

มิติที่ 3: การพัฒนาวัฒนธรรมพลเมือง

มิติที่สามเน้นการสร้างความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ วัฒนธรรมพลเมืองเป็นรากฐานสำคัญของระบบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1) ความรู้ทางการเมืองรวมถึงความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการประชาธิปไตย สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง รวมทั้งความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน ความรู้นี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์

2) ทักษะทางการเมืองรวมถึงทักษะการคิดวิเคราะห์ การประเมินข้อมูล การสื่อสาร การเจรจาต่อรอง การทำงานเป็นทีม และการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ ทักษะเหล่านี้จำเป็นสำหรับการเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมืองและการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในสังคม

3) ค่านิยมทางการเมืองที่เหมาะสมรวมถึงการเคารพในความแตกต่าง การยึดมั่นในหลักนิติธรรม การให้ความสำคัญกับความยุติธรรมและความเท่าเทียม การมีจิตสำนึกสาธารณะ และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม ค่านิยมเหล่านี้จะช่วยสร้างสังคมที่มีความสามัคคี มีการยอมรับซึ่งกันและกัน และมีการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

4.1.3 กลไกการทำงานแบบวงจรปิด

กรอบแนวคิดนี้เน้นการทำงานแบบวงจรปิด (Closed-loop System) ที่มีการป้อนกลับ (Feedback) อย่างต่อเนื่อง โดยผลลัพธ์จากระดับจุลภาคจะถูกนำกลับมาปรับปรุงและพัฒนายุทธศาสตร์ระดับมหภาค ทำให้เกิดการเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง โดยกลไกการป้อนกลับนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของโลก BANI ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่สามารถคาดการณ์ได้ การมีระบบที่สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ระบบการเมืองสามารถรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ และโอกาสที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับกลไกการป้อนกลับประกอบด้วยหลายขั้นตอน เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติในระดับจุลภาค การวิเคราะห์และประเมินผลลัพธ์ การระบุบทเรียนและข้อเสนอแนะ การสื่อสารผลการประเมินไปยังผู้กำหนดนโยบาย และการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงนโยบายและยุทธศาสตร์ กระบวนการนี้ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงที่มีประสิทธิภาพ

4.2 โครงสร้างกรอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANI

4.2.1 ระดับมหภาค (Macro Level): การวางกรอบยุทธศาสตร์

4.2.1.1 การกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

ระดับมหภาคเริ่มต้นจากการสร้างวิสัยทัศน์ระดับชาติที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ การสร้างวิสัยทัศน์ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคม การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต รวมทั้งการกำหนดเป้าหมายที่ท้าทายแต่สามารถบรรลุได้ ตัวอย่างของวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมอาจเป็น "ประเทศไทยเป็นสังคมการเมืองที่โปร่งใส มั่นคง และยั่งยืน ที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและมีคุณภาพชีวิตที่ดี" วิสัยทัศน์นี้ครอบคลุมหลายมิติที่สำคัญ รวมทั้งความโปร่งใส ความมั่นคง ความยั่งยืน การมีส่วนร่วม และคุณภาพชีวิต

การเลือกโจทย์ใหญ่ที่สำคัญต้องอาศัยการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของสังคมอย่างเป็นระบบ โจทย์เหล่านี้อาจรวมถึงการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความสามารถในการแข่งขันและยั่งยืน การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ การสร้างระบบการเมืองที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ หรือการพัฒนาาระบบสาธารณสุขที่ครอบคลุมและมีคุณภาพ

การเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล การเชื่อมโยงนี้จะช่วยให้การวางแผนมีความต่อเนื่องและไม่เปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล รวมทั้งสามารถเข้าถึงการสนับสนุนและความร่วมมือจากนานาชาติได้

การวางแผนภาพรวม (Policy Roadmap) ต้องระบุขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลา ทรัพยากรที่ต้องใช้ และเป้าหมายย่อยในแต่ละระยะ แผนภาพรวมควรมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะปรับเปลี่ยนได้เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง แต่ยังคงรักษาทิศทางหลักและเป้าหมายสุดท้ายไว้

4.2.1.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมหภาค

ในระดับมหภาค การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จะเน้นที่การสร้างสมดุล และยั่งยืนในการวางแผนนโยบาย การประยุกต์ใช้หลักการนี้ต้องอาศัยการเข้าใจอย่างลึกซึ้งและการปรับให้เข้ากับบริบทการเมืองและการปกครอง

ความพอประมาณในระดับมหภาค หมายถึงการกำหนดเป้าหมายที่สมเหตุสมผลและสามารถบรรลุได้ โดยไม่ตั้งเป้าหมายที่สูงเกินจริงหรือใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น ความพอประมาณนี้ต้องสะท้อนให้เห็นในการจัดสรรงบประมาณ การกำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน และการคาดหวังผลลัพธ์ การมีความพอประมาณจะช่วยป้องกันการสร้างความคาดหวังที่เกินจริง การใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และการเกิดปัญหาในการดำเนินงาน โดยการกำหนดเป้าหมายที่พอประมาณไม่ได้หมายความว่าต้องตั้งเป้าหมายที่ต่ำหรือไม่ท้าทาย แต่หมายถึงการตั้งเป้าหมายที่คำนึงถึงข้อจำกัดต่างๆ ที่มีอยู่ ทั้งในด้านทรัพยากร เวลา ความสามารถของหน่วยงาน และสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคม เป้าหมายที่พอประมาณจะมีโอกาสสำเร็จสูงกว่า และเมื่อสำเร็จแล้วจะสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจในการดำเนินงานขั้นต่อไป

การมีเหตุผลในระดับมหภาค หมายถึง การใช้ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบาย มีการวิเคราะห์ผลกระทบและความเป็นไปได้อย่างรอบคอบ การมีเหตุผลต้องอาศัยระบบข้อมูลที่เชื่อถือได้ การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และการปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ โดยการตัดสินใจที่มีเหตุผลต้องคำนึงถึงหลักฐานจากหลายแหล่ง รวมทั้งข้อมูลสถิติ ผลการวิจัย ประสบการณ์จากการดำเนินงานในอดีต และตัวอย่างจากประเทศอื่นๆ การวิเคราะห์ต้องครอบคลุมทั้งผลประโยชน์และผลเสียที่อาจเกิดขึ้น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งต่อกลุ่มเป้าหมายโดยตรงและต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้ การสร้างระบบการตัดสินใจที่มีเหตุผลต้องอาศัยการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในการวิเคราะห์ข้อมูล การสร้างระบบข้อมูลที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับหลักฐานและการวิเคราะห์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์

ภูมิคุ้มกันในระดับมหภาค หมายถึง การสร้างกลไกป้องกันและรับมือกับความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งการเตรียมแผนสำรองและระบบเตือนภัย ภูมิคุ้มกันทางการเมืองในระดับมหภาคต้องครอบคลุมหลายมิติ ทั้งภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศ ภูมิคุ้มกันต่อแรงกดดันจากต่างประเทศ ภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตเศรษฐกิจ และภูมิคุ้มกันต่อภัยพิบัติธรรมชาติ โดยการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศต้องอาศัยการมีสถาบันการเมืองที่เข้มแข็งและเป็นอิสระ การมีระบบตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ การมีกลไกการจัดการความขัดแย้งที่สันติ และการมีประชาชนที่มีความรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง สถาบันเหล่านี้ต้องสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องแม้เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือสถานการณ์ทางการเมือง

นอกจากนี้ การสร้างภูมิคุ้มกันต่อแรงกดดันจากต่างประเทศต้องอาศัยการมีนโยบายต่างประเทศที่สมดุลและหลากหลาย การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศต่างๆ การพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความแข็งแกร่งและไม่พึ่งพาประเทศใดประเทศหนึ่งมากเกินไป และการพัฒนาความสามารถในการปกป้องตนเองทั้งในด้านการทหารและไซเบอร์ อีกทั้ง การสร้างภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตเศรษฐกิจต้องอาศัยการมีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลายและยืดหยุ่น การมีระบบการเงินที่แข็งแกร่ง การมีเงินสำรองและกองทุนเพื่อรับมือกับวิกฤต และการมีกลไกการช่วยเหลือประชาชนในยามคับขัน

4.2.1.3 การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในระดับมหภาค

การกำหนดนโยบายในระดับมหภาคต้องมีการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้นโยบายมีความสอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์จริง มีความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน สำหรับกลไกการมีส่วนร่วมในระดับมหภาคอาจรวมถึงการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ การจัดประชุมปรึกษาหารือกับตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเก็บรวบรวมความคิดเห็นจากประชาชน และการสร้างคณะกรรมการที่มีตัวแทนจากหลากหลายกลุ่ม การมีส่วนร่วมนี้ต้องเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ไม่ใช่เพียงการแจ้งให้ทราบหรือการขอความเห็นชอบเป็นพิธีการ สำหรับการออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มในสังคม และต้องมีวิธีการที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่ม เช่น การใช้ภาษาท้องถิ่นสำหรับชุมชนที่ไม่ใช้ภาษาไทยกลาง การจัดเวทีในเวลาและสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มอาชีพ หรือการใช้สื่อและช่องทางการสื่อสารที่แตกต่างกันสำหรับกลุ่มวัยต่างๆ

4.2.2 ระดับการแปลงนโยบาย (Meso Level): การเชื่อมต่อระหว่างมหภาคและจุลภาค

4.2.2.1 การแตกเป้าหมายใหญ่เป็นโครงการย่อยที่จับต้องได้

ระดับการแปลงนโยบายเป็นขั้นตอนสำคัญที่ต้องแปลงเป้าหมายใหญ่ให้เป็นโครงการย่อยที่สามารถดำเนินการได้จริง การแปลงนี้ต้องอาศัยความเข้าใจทั้งในภาพรวมของนโยบายและรายละเอียดของการปฏิบัติในพื้นที่ โดยการแตกเป้าหมายใหญ่เป็นโมดูลเฉพาะต้องอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบของเป้าหมายใหญ่ การระบุขั้นตอนการดำเนินงาน และการกำหนดผลลัพธ์ที่คาดหวังในแต่ละขั้นตอน ตัวอย่างเช่น หากเป้าหมายใหญ่คือ "การสร้างการเมืองที่โปร่งใส" โครงการย่อยอาจแบ่งออกเป็น

การพัฒนาระบบข้อมูลสาธารณะที่เข้าถึงได้ เช่น เว็บไซต์เปิดเผยข้อมูลการใช้รายงบประมาณในทุกระดับ การเปิดเผยข้อมูลการประชุมและการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐ การเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินโครงการต่างๆ ของรัฐ อีกทั้ง การสร้างกลไกการตรวจสอบโดยประชาชน เช่น ระบบรับเรื่องร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ การจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบที่มีตัวแทนจากประชาชน การสนับสนุนการทำงานของสื่อมวลชนและองค์กรภาคประชาสังคม

การพัฒนากฎหมายและระเบียบที่สนับสนุนความโปร่งใส เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ กฎหมายการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างที่โปร่งใส

การพัฒนาวัฒนธรรมความโปร่งใสในหน่วยงานรัฐ เช่น การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ การสร้างแรงจูงใจสำหรับการทำงานอย่างโปร่งใส การกำหนดมาตรการลงโทษสำหรับการปิดบังข้อมูล หากเป้าหมายใหญ่คือ "การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงในเมือง" โครงการย่อยอาจรวมถึง การพัฒนา "ตลาด

ชุมชน 4.0" ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการซื้อขายและการจัดการ การสร้าง "สหกรณ์ดิจิทัล" ที่ช่วยเกษตรกรในการรวมกลุ่มซื้อขายและแบ่งปันความรู้ การพัฒนา "โครงการธนาคารชุมชน" ที่ให้บริการทางการเงินแก่ประชาชนในพื้นที่ หรือการสร้าง "เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน" ที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4.2.2.2 การใช้โครงการนำร่อง (Pilot Projects)

การใช้โครงการนำร่องเป็นกลยุทธ์สำคัญในการลดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสความสำเร็จ โครงการนำร่องช่วยให้สามารถทดสอบแนวคิดและวิธีการใหม่ในพื้นที่จำกัด เรียนรู้จากข้อผิดพลาดและปรับปรุงก่อนที่จะขยายผลในวงกว้าง โดยการเลือกพื้นที่สำหรับโครงการนำร่องต้องคำนึงถึงหลายปัจจัย รวมทั้งความพร้อมของพื้นที่ ความสนใจและความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นและประชาชน ความหลากหลายของบริบทเพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ครอบคลุม และความเป็นไปได้ในการติดตามและประเมินผล

การออกแบบโครงการนำร่องต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน วิธีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม ตัวชี้วัดความสำเร็จที่วัดได้ และระบบติดตามประเมินผลที่เหมาะสม โครงการนำร่องควรมีระยะเวลาที่เหมาะสม ไม่สั้นเกินไปจนไม่เห็นผล แต่ไม่ยาวเกินไปจนเสียโอกาสในการปรับปรุง โดยผลจากโครงการนำร่องต้องได้รับการประเมินและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น กระบวนการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่พบ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และบทเรียนที่ได้รับ ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการปรับปรุงและขยายผล

4.2.2.3 การระบุตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPI)

การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จต้องครอบคลุมทั้งผลลัพธ์ (Outcome) และผลผลิต (Output) ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ตัวชี้วัดต้องมีความชัดเจน วัดได้ บรรลุได้ เกี่ยวข้อง และมีกรอบเวลา (SMART Criteria) โดยมีตัวชี้วัด ดังนี้

1) ตัวชี้วัดผลผลิตเน้นการวัดสิ่งที่โครงการผลิตออกมาโดยตรง เช่น จำนวนการฝึกอบรมที่จัด จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวนเอกสารหรือคู่มือที่ผลิต จำนวนกิจกรรมที่ดำเนินการ หรือจำนวนหน่วยงานที่เข้าร่วม

2) ตัวชี้วัดผลลัพธ์เน้นการวัดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายหรือสังคม เช่น ระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ระดับความพึงพอใจต่อบริการของรัฐ ระดับความไว้วางใจในสถาบันการเมือง หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทิศทางที่ต้องการ

3) ตัวชี้วัดระยะสั้นมักเน้นผลผลิตและผลลัพธ์เบื้องต้นที่สามารถวัดได้ภายในระยะเวลา 6-12 เดือน ส่วนตัวชี้วัดระยะยาวเน้นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคมในภาพรวม ซึ่งอาจต้องใช้เวลาหลายปีจึงจะเห็นผลชัดเจน

การกำหนดตัวชี้วัดต้องมีการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ เพื่อให้ตัวชี้วัดสะท้อนความต้องการและความคาดหวังของทุกฝ่าย และต้องมีการทบทวนและปรับปรุงตัวชี้วัดอย่างสม่ำเสมอตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

4.2.2.4 การสร้างเครือข่ายและพันธมิตร

ระดับการแปลงนโยบายต้องมีการสร้างเครือข่ายและพันธมิตรที่หลากหลาย เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและยั่งยืน การสร้างเครือข่ายต้องอาศัยการทำความเข้าใจผลประโยชน์และแรงจูงใจของแต่ละฝ่าย และการหาจุดร่วมที่สามารถทำงานร่วมกันได้

1) **การทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ** เนื่องจากองค์กรเหล่านี้มีความใกล้ชิดกับประชาชนและเข้าใจบริบทท้องถิ่น การสร้างความร่วมมือต้องอาศัยการสร้างการเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับ การให้การสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและเทคนิค และการสร้างกลไกการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

2) **การทำงานร่วมกับภาคเอกชน** โดยต้องอาศัยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจและการสร้างความมั่นใจในเสถียรภาพของนโยบาย ภาคเอกชนสามารถมีส่วนร่วมได้หลายรูปแบบ ทั้งการร่วมลงทุน การให้บริการ การถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือการจ้างงาน

3) **การทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคม** โดยต้องอาศัยการเคารพในอิสรภาพและความเป็นอิสระขององค์กรเหล่านี้ การสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมที่มีความหมาย และการสร้างกลไกการสื่อสารและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

การทำงานร่วมกับประชาชนในพื้นที่ต้องอาศัยการสร้างการเข้าใจและความไว้วางใจ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและวิธีการดำเนินงาน และการสร้างกลไกการรับฟังและตอบสนองความต้องการของประชาชน

4.2.3 ระดับจุลภาค (Micro Level): การลงมือปฏิบัติในพื้นที่

4.2.3.1 การทำงานในระดับชุมชนและท้องถิ่น

ระดับจุลภาคเน้นการลงมือทำในพื้นที่เล็กให้ได้ผลจริง โดยใช้หลักการที่ให้ความสำคัญกับบริบทท้องถิ่น ความต้องการของประชาชน และการสร้างผลกระทบที่เป็นรูปธรรม

การทำงานร่วมกับชุมชน ต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมและการเมืองในพื้นที่ การระบุผู้นำที่มีอิทธิพลและได้รับการยอมรับ การทำความเข้าใจความต้องการและปัญหาของชุมชน และการสร้างความไว้วางใจระหว่างหน่วยงานกับชุมชน

การใช้กลไกสภาท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องอาศัยการทำความเข้าใจบทบาทและความสามารถขององค์กรเหล่านี้ การสร้างความร่วมมือที่เอื้อประโยชน์ต่อทุกฝ่าย และการพัฒนาความสามารถขององค์กรเหล่านี้ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้การทำงานกับเครือข่ายพลเมืองอาสาต้องอาศัยการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม การให้การสนับสนุนทั้งในด้านความรู้และเครื่องมือ และการสร้างกลไกการยอมรับและประกาศเกียรติคุณสำหรับการทำงานอาสา

การใช้ข้อมูลจริง (Data-driven) ต้องเริ่มจากการระบุประเภทข้อมูลที่จำเป็น การออกแบบระบบการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ การฝึกอบรมบุคลากรให้สามารถเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลได้ และการสร้างระบบการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ โดยการเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ต้องครอบคลุมทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ข้อมูลเชิงปริมาณอาจรวมถึงข้อมูลสถิติการศึกษา สาธารณสุข รายได้ การมี

งานทำ สาธารณูปโภค ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพอาจรวมถึงความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน ความพึงพอใจต่อบริการรัฐ ปัญหาและความต้องการการพัฒนา

การใช้ข้อมูลในการวางแผนและติดตามผลต้องอาศัยความสามารถในการวิเคราะห์และตีความข้อมูล การสร้างภาพรวมจากข้อมูลต่างๆ และการนำข้อมูลมาใช้ในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานและการปรับปรุงการทำงาน

การเน้น Quick Wins เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจ Quick Wins หมายถึงผลลัพธ์เชิงบวกที่เกิดขึ้นได้เร็วและเห็นได้ชัด ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน และมีแรงจูงใจในการร่วมมือมากขึ้น โดยการออกแบบ Quick Wins ต้องคำนึงถึงความต้องการเร่งด่วนของประชาชน ความเป็นไปได้ในการดำเนินการให้สำเร็จในระยะเวลานั้น และความสามารถในการสร้างผลกระทบที่เห็นได้ชัด ตัวอย่างของ Quick Wins อาจรวมถึงการปรับปรุงสาธารณูปโภคพื้นฐาน การแก้ไขปัญหาเร่งด่วนด้านสาธารณสุข การปรับปรุงระบบบริการของหน่วยงานรัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตัวอย่างเช่น โครงการโปรงใสใน 100 วัน เป็นตัวอย่างของ Quick Wins ที่มีประสิทธิภาพ โครงการนี้อาจรวมถึงการเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานท้องถิ่น การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การปรับปรุงระบบการให้บริการให้มีความโปร่งใสมากขึ้น และการสร้างช่องทางให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานได้

4.2.3.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับจุลภาค

ในระดับจุลภาค การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จะเน้นที่การปฏิบัติเป็นรูปธรรม และสามารถวัดผลได้

ความพอประมาณ ในระดับจุลภาคหมายถึงการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า ไม่สิ้นเปลืองและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ การปฏิบัติความพอประมาณต้องคำนึงถึงความสามารถและข้อจำกัดของพื้นที่ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่ และการหลีกเลี่ยงการลงทุนที่เกินความจำเป็นหรือเกินความสามารถ นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าอาจรวมถึงการใช้วัสดุท้องถิ่นในการก่อสร้าง การใช้ความรู้และทักษะของคนในพื้นที่ การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างเครือข่ายการซื้อขายภายในชุมชน การปฏิบัติเช่นนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดต้นทุน แต่ยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชนและการพึ่งพาตนเอง

การมีเหตุผล ในระดับจุลภาคหมายถึงการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและความต้องการจริงของชุมชน มีการศึกษาวิจัยและปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง การมีเหตุผลในระดับนี้ต้องมีการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลท้องถิ่นที่เชื่อถือได้ต้องอาศัยการมีระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ข้อมูลและการตรวจสอบความถูกต้อง และการมีความสามารถในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลอย่างถูกต้อง ข้อมูลที่ใช้ต้องครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เพื่อให้เห็นภาพรวมที่สมบูรณ์ สำหรับการศึกษารายละเอียดในระดับชุมชนอาจไม่ต้องซับซ้อนเท่ากับการวิจัยในระดับชาติ แต่ต้องมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การวิจัยอาจเป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ การวิเคราะห์

ปัญหาและสาเหตุ หรือการเปรียบเทียบทางเลือกต่าง ๆ นอกจากนี้ การปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องต้องครอบคลุมทุกกลุ่มที่จะได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ การให้โอกาสทุกกลุ่มในการแสดงความคิดเห็น และข้อกังวล การสร้างเวทีสำหรับการสนทนาและการหาข้อสรุปร่วมกัน และการสร้างกลไกสำหรับการจัดการความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น

ภูมิคุ้มกัน ในระดับจุลภาคหมายถึงการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง และรับมือกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น การสร้างภูมิคุ้มกันต้องครอบคลุมหลายมิติ ทั้งการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ การมีความรู้และทักษะที่หลากหลาย การมีเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็ง และการมีระบบการจัดการภัยพิบัติและภาวะฉุกเฉิน โดยการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจอาจรวมถึงการพัฒนาการผลิตอาหารในชุมชน การสร้างอาชีพและรายได้ที่หลากหลาย การมีระบบการออมและการลงทุนในชุมชน และการลดการพึ่งพาสินค้าและบริการจากภายนอกในสิ่งที่ชุมชนสามารถผลิตได้เอง นอกจากนี้ การพัฒนาความรู้และทักษะของสมาชิกชุมชนต้องเน้นทั้งความรู้เฉพาะด้านและความรู้ทั่วไป ความรู้เฉพาะด้านอาจรวมถึงเทคนิคการเกษตร การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร ส่วนความรู้ทั่วไปอาจรวมถึงการรู้เท่าทันสื่อ การจัดการเงิน การดูแลสุขภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนการสร้างเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็งต้องอาศัยการส่งเสริมให้สมาชิกชุมชนมีการติดต่อสัมพันธ์กัน การสร้างกิจกรรมร่วม การแบ่งปันทรัพยากร และความรู้ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามคับขัน เครือข่ายนี้จะเป็นแรงสนับสนุนสำคัญในการรับมือกับปัญหาและการสร้างการพัฒนา อีกทั้งการมีระบบการจัดการภัยพิบัติและภาวะฉุกเฉินต้องรวมถึงการเตรียมความพร้อม การมีแผนรับมือกับภัยพิบัติต่างๆ การฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ และการมีทรัพยากรสำรองสำหรับใช้ในยามจำเป็น ระบบนี้ต้องครอบคลุมทั้งภัยธรรมชาติและภัยจากการกระทำของมนุษย์

4.2.3.3 การแก้ปัญหาเชิงระบบควบคู่กับปัญหาเชิงจุด

การทำงานในระดับจุลภาคต้องสามารถแก้ไขทั้งปัญหาเร่งด่วนที่ประชาชนประสบและปัญหาที่เป็นต้นเหตุของปัญหาเหล่านั้น การแก้ปัญหาเชิงจุดจะให้ผลลัพธ์ที่เห็นได้ทันที ส่วนการแก้ปัญหาเชิงระบบจะสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระยะยาว ตัวอย่างการทำงานแบบนี้อาจเป็นการปรับปรุงระบบร้องเรียนของหน่วยงานท้องถิ่นโดยพัฒนาทั้งการแก้ไขปัญหที่ประชาชนร้องเรียนเข้ามา (การแก้ปัญหาเชิงจุด) และการปรับปรุงระบบการทำงานของหน่วยงานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเหล่านั้นขึ้นใหม่ (การแก้ปัญหาเชิงระบบ)

การแก้ปัญหาเชิงจุดต้องมีความรวดเร็วและตรงจุด เน้นการตอบสนองความต้องการเร่งด่วนของประชาชน การแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานให้ความสำคัญกับปัญหาของประชาชน และการสร้างความเชื่อมั่นในการทำงานของหน่วยงาน การแก้ปัญหาเชิงจุดที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือจากประชาชน นอกจากนี้ การแก้ปัญหาเชิงระบบต้องมีการวิเคราะห์สาเหตุรากของปัญหา การออกแบบระบบใหม่ที่ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นซ้ำ การพัฒนาความสามารถของบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานใหม่ การแก้ปัญหาเชิงระบบต้องใช้เวลาานกว่า แต่จะสร้างผลกระทบที่ยั่งยืนมากกว่า

การบูรณาการการแก้ปัญหาทั้งสองระดับต้องอาศัยการวางแผนที่รอบคอบ การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม และการสื่อสารให้ประชาชนเข้าใจเหตุผลและความจำเป็นของการดำเนินงานในทั้งสองระดับ

4.2.4 ระดับการป้อนกลับ (Feedback Level): การเชื่อมผลลัพธ์กลับสู่ระดับมหภาค

4.2.4.1 การรายงานผลและการประเมิน

ระดับการป้อนกลับเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้กรอบแนวคิดเป็นระบบที่สามารถเรียนรู้และปรับปรุงตัวเองได้ การป้อนกลับต้องเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ต่อเนื่อง และครอบคลุม

การรายงานผลสู่สาธารณะ ต้องใช้แพลตฟอร์มและช่องทางที่หลากหลายเพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ สามารถเข้าถึงได้ การรายงานต้องมีความโปร่งใส ครอบคลุม และเข้าใจง่าย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยให้การเผยแพร่ข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ต้องคำนึงถึงกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ด้วย โดยการรายงานผลต้องครอบคลุมทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว ทั้งผลลัพธ์ที่คาดหวังและไม่คาดหวัง การนำเสนอข้อมูลต้องเป็นกลางและไม่บิดเบือน พร้อมทั้งให้การวิเคราะห์และคำอธิบายที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจบริบทและปัจจัยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ สำหรับรูปแบบการรายงานควรหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน อาจมีทั้งรายงานฉบับเต็ม สรุปสำหรับผู้บริหาร การนำเสนอด้วยภาพและกราฟิก วิดีโอสรุป และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล

การประเมินและปรับปรุง ต้องมีการวิเคราะห์ผลลัพธ์อย่างเป็นระบบ การระบุปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลว การเรียนรู้บทเรียนสำคัญ และการกำหนดข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงการทำงานในอนาคต โดยการประเมินต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งการประเมินเชิงปริมาณและคุณภาพ การประเมินโดยหน่วยงานเองและหน่วยงานภายนอก การประเมินผลกระทบระยะสั้นและระยะยาว การประเมินต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้และเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงาน อีกทั้ง การนำบทเรียนจากการปฏิบัติในพื้นที่มาปรับปรุงนโยบายในระดับชาติต้องอาศัยกลไกที่เป็นระบบ มีการรวบรวมและวิเคราะห์บทเรียนจากหลายพื้นที่ การสังเคราะห์ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวงกว้าง และการสื่อสารกลับไปยังผู้กำหนดนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ต้องเปิดเวทีให้ประชาชนและภาคประชาสังคมเข้ามาร่วมเสนอแนวทางและข้อเสนอแนะ การสร้างวัฒนธรรมนี้ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของหน่วยงานรัฐจากการเป็นผู้ให้บริการเป็นการเป็นพันธมิตรในการพัฒนา โดยการจัดเวทีที่มีส่วนร่วมต้องมีหลากหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการและความสามารถของกลุ่มต่างๆ อาจมีทั้งการประชุมแบบเป็นทางการ การประชุมกลุ่มย่อย การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ การจัดกิจกรรมในชุมชน และการใช้วิธีการสร้างสรรค์อื่น ๆ นอกจากนี้ การตอบสนองความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนต้องเป็นไปอย่างเป็นระบบและโปร่งใส มีการแจ้งกลับไปยังผู้ให้ข้อเสนอแนะว่าข้อเสนอแนะของเขาได้รับการพิจารณาอย่างไร มีการนำไปใช้หรือไม่ และเหตุผลในการตัดสินใจ

4.3 การพัฒนาวัฒนธรรมพลเมืองในกรอบแนวคิด

4.3.1 การสร้างความรู้และความเข้าใจทางการเมือง

การพัฒนาวัฒนธรรมพลเมืองเป็นส่วนสำคัญของกรอบแนวคิดที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการปฏิรูประบบการเมือง การสร้างความรู้และความเข้าใจทางการเมืองต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม

การศึกษาพลเมืองต้องเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ การประเมินข้อมูล และการเข้าใจกระบวนการทางการเมือง การศึกษาประเภทนี้ต้องเริ่มตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและดำเนินต่อไปตลอดชีวิต การพัฒนาหลักสูตรต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การฝึกปฏิบัติ และการแก้ปัญหาเป็นรูปธรรม

ทักษะการคิดวิเคราะห์รวมถึงความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็น การระบุความเชื่อมโยงเชิงเหตุและผล การประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการพิจารณาผลกระทบในหลายมิติ ทักษะเหล่านี้จำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีความรู้เท่าทัน โดยการประเมินข้อมูลเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งในยุคที่ข้อมูลมีมากมายและมีทั้งข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ประชาชนต้องสามารถระบุแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เข้าใจความแตกต่างระหว่างข้อมูลและการตีความ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้

การเข้าใจกระบวนการทางการเมืองรวมถึงความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองไทย หน้าที่ของสถาบันต่างๆ กระบวนการในการตัดสินใจเชิงนโยบาย และช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองที่ดี ประชาชนต้องรู้ว่าตนมีสิทธิอะไรบ้าง สามารถใช้สิทธิเหล่านั้นได้อย่างไร และมีหน้าที่อะไรต่อสังคม การรู้เท่าทันสิทธิจะช่วยป้องกันการละเมิดสิทธิ ส่วนการรู้เท่าทันหน้าที่จะช่วยสร้างสังคมที่มีความรับผิดชอบซึ่งกันและกัน

4.3.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเลือกตั้ง แต่รวมถึงการเข้าร่วมในการกำหนดนโยบาย การติดตามการทำงานของรัฐบาล และการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสาธารณะ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมต้องสร้างโอกาสและกลไกที่หลากหลาย โดยการเข้าร่วมในการกำหนดนโยบายสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งการให้ความเห็นต่อร่างนโยบาย การเข้าร่วมในการประชุมสาธารณะ การร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงาน และการเสนอประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข กลไกเหล่านี้ต้องเข้าถึงได้ง่าย มีความโปร่งใส และให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

การติดตามการทำงานของรัฐบาลต้องอาศัยการมีข้อมูลที่เพียงพอและเข้าถึงได้ การมีทักษะในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูล และการมีช่องทางในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ประชาชนต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลการทำงานของหน่วยงานรัฐ การใช้จ่ายงบประมาณ และผลการดำเนินงานต่างๆ

การแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสาธารณะต้องเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และเคารพในความแตกต่าง ประชาชนต้องสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี แต่ต้องทำด้วยความรับผิดชอบและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การสร้างเวทีและพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจึงเป็นสิ่งสำคัญ

กรอบแนวคิดนี้เน้นการสร้างช่องทางและกลไกที่ทำให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างมีความหมายและมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมที่มีความหมายหมายถึงการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจและการกำหนดทิศทางจริงๆ ไม่ใช่เพียงการขอความเห็นชอบหรือการแจ้งให้ทราบ

การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มในสังคม และต้องมีการออกแบบที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่ม เช่น การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย การจัดเวทีในเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีที่เข้าถึงได้ และการให้การสนับสนุนที่จำเป็น เช่น การดูแลเด็กหรือการช่วยเหลือด้านการเดินทาง

4.3.3 การพัฒนาทักษะการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ

วัฒนธรรมพลเมืองที่เข้มแข็งต้องมีความสามารถในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของรัฐ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ทักษะ และเครื่องมือที่เหมาะสม การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจเป็นหลักการทำงานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่ช่วยป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด

ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการตรวจสอบอำนาจรวมถึงความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบต่างๆ กระบวนการทำงานของหน่วยงานรัฐ หลักการบริหารจัดการที่ดี และมาตรฐานการให้บริการสาธารณะ ความรู้นี้จะช่วยให้ประชาชนสามารถระบุได้ว่าการทำงานของหน่วยงานเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องหรือไม่ ตลอดจนทักษะที่จำเป็นรวมถึงทักษะการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนคำร้องและข้อเสนอแนะ การนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ และการทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย ทักษะเหล่านี้สามารถพัฒนาได้ผ่านการฝึกอบรม การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น สำหรับเครื่องมือที่จำเป็นรวมถึงกฎหมายและระเบียบที่รองรับการเข้าถึงข้อมูล การร้องเรียน และการตรวจสอบ เทคโนโลยีที่ช่วยในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล และเครือข่ายของบุคคลและองค์กรที่มีเป้าหมายเดียวกัน การมีเครื่องมือที่เหมาะสมจะช่วยให้การตรวจสอบมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การพัฒนาทักษะการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจต้องเน้นการใช้ข้อมูลและหลักฐาน การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย การตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยข้อมูลที่เชื่อถือได้และหลักฐานที่เป็นรูปธรรม ไม่ใช่การกล่าวหาหรือการตั้งข้อสังเกตโดยไม่มีหลักฐาน

นอกจากนี้ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์หมายถึงการนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงาน ไม่ใช่การจู่โจมหรือการทำลายชื่อเสียง การสื่อสารควรมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาและการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก

การทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการตรวจสอบ เนื่องจากสามารถแบ่งปันทรัพยากร ความรู้ และความเชี่ยวชาญ รวมทั้งสร้างแรงกดดันที่มีนัยสำคัญมากขึ้นต่อหน่วยงานที่ถูกตรวจสอบ

4.4 แบบจำลอง (Model) การพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANI

4.4.1 กลไกการทำงานของแบบจำลอง

แบบจำลองทำงานโดยเริ่มจากระดับมหภาคที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ใหญ่ จากนั้นจะมีการแปลงสู่ระดับการแปลงนโยบายที่ทำหน้าที่แตกเป้าหมายใหญ่เป็นโครงการและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม

ระดับจุลภาคจะเป็นที่ดำเนินการกิจกรรมจริง โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางและอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีวัฒนธรรมพลเมืองที่ดี ผลจากการดำเนินงานในระดับนี้จะถูกเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และส่งกลับไปยังระดับมหภาคผ่านระดับการป้อนกลับ

ระดับการป้อนกลับทำหน้าที่เป็นกลไกการเรียนรู้ของระบบ โดยจะประมวลผลข้อมูลจากการปฏิบัติ วิเคราะห์ความสำเร็จและความล้มเหลว ระบุบทเรียนสำคัญ และเสนอแนะการปรับปรุงนโยบายและยุทธศาสตร์

กลไกการทำงานนี้เป็นแบบวงจรปิดที่มีการปรับปรุงตัวเองอย่างต่อเนื่อง ทำให้ระบบสามารถเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการรับมือกับลักษณะของโลก BANI

4.4.2 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้แบบจำลองประสบความสำเร็จ

ความสำเร็จของแบบจำลองขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ ดังนี้

1) การมีผู้นำที่เข้าใจและยึดมั่นในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้นำเหล่านี้ต้องสามารถเป็นแบบอย่างและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น

2) การมีประชาชนที่มีวัฒนธรรมพลเมืองที่เข้มแข็ง มีความรู้ ทักษะ และแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนต้องเข้าใจบทบาทและความรับผิดชอบของตน และเต็มใจที่จะทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดี

3) การมีสถาบันที่เข้มแข็งและเป็นอิสระ สถาบันเหล่านี้รวมถึงระบบตุลาการ หน่วยงานตรวจสอบ สื่อมวลชน และองค์กรภาคประชาสังคม สถาบันเหล่านี้ต้องสามารถทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การมีระบบข้อมูลและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ระบบนี้ต้องสามารถรวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน

5) การมีทรัพยากรที่เพียงพอสำหรับการดำเนินงาน ทั้งทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรการเงิน และทรัพยากรเทคโนโลยี การจัดสรรทรัพยากรต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยึดหลักความพอประมาณ

4.5 ตัวอย่างการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดในบริบทไทย

4.5.1 กรณีตัวอย่างที่ 1: การสร้างประเทศปลอดการทุจริต

การประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดในการสร้างประเทศปลอดการทุจริตแสดงให้เห็นการทำงานแบบ "Macro to Micro" อย่างชัดเจน

ระดับมหภาค เริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์ "ประเทศไทยปลอดการทุจริตภายในปี 2030" พร้อมด้วยยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างเป็นระบบ การกำหนดเป้าหมายนี้ใช้หลักความพอประมาณโดยตั้งเป้าหมายที่ท้าทายแต่บรรลุได้ ใช้หลักการมีเหตุผลโดยอาศัยข้อมูลและหลักฐานจากการศึกษาสาเหตุของการทุจริต และใช้หลักภูมิคุ้มกันโดยสร้างระบบป้องกันที่แข็งแกร่ง

ระดับการแปลงนโยบาย จะแตกเป้าหมายใหญ่เป็นโครงการย่อยที่เป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ที่โปร่งใส การสร้างระบบเปิดเผยทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่รัฐ การพัฒนาระบบการร้องเรียนและการแจ้งเบาะแส และการสร้างเครือข่ายการตรวจสอบโดยประชาชน

ระดับจุลภาค จะดำเนินการโครงการเฉพาะ เช่น "เปิดเว็บไซต์ให้ทุกคนตรวจสอบงบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเรียลไทม์" เริ่มจากพื้นที่นำร่อง การดำเนินงานจะเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ การตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล และการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนในการตรวจสอบการทุจริต

การป้อนกลับ จะรวบรวมผลการดำเนินงานจากพื้นที่นำร่อง วิเคราะห์ความสำเร็จและปัญหาที่พบ นำบทเรียนมาปรับปรุงระบบ และขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ อย่างเป็นระบบ

4.5.2 กรณีตัวอย่างที่ 2: การสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

ระดับมหภาค กำหนดนโยบายความมั่นคงด้านอาหารแห่งชาติที่เน้นการพึ่งพาตนเองและความยั่งยืน โดยยึดหลักความพอประมาณในการกำหนดเป้าหมายการผลิต การมีเหตุผลในการวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัด และการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและราคาอาหารโลก

ระดับการแปลงนโยบาย พัฒนาโครงการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรกรรมยั่งยืน การสร้างธนาคารเมล็ดพันธุ์ชุมชน การพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม และการสร้างเครือข่ายตลาดชุมชน

ระดับจุลภาค เริ่มดำเนินโครงการ "ส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ใน 3 ชุมชนต้นแบบ" ในจังหวัดต่างๆ โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาของเกษตรกร ดำเนินการบนพื้นฐานของข้อมูลสภาพดินและสภาพอากาศ และสร้างภูมิคุ้มกันโดยการหลากหลายของพืชผลและการสร้างรายได้หลายแหล่ง

การป้อนกลับ ประเมินผลผลิต คุณภาพผลผลิต รายได้ของเกษตรกร และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นำผลการประเมินมาปรับปรุงวิธีการและขยายผลไปยังพื้นที่อื่น พร้อมทั้งพัฒนานโยบายระดับชาติให้สนับสนุนการเกษตรยั่งยืนมากขึ้น

4.5.3 กรณีตัวอย่างที่ 3: การลดความเหลื่อมล้ำการศึกษา

ระดับมหภาค กำหนดนโยบายการศึกษาที่เท่าเทียมและมีคุณภาพสำหรับทุกคน โดยใช้หลักความพอประมาณในการจัดสรรทรัพยากร การมีเหตุผลในการวิเคราะห์ปัญหาและออกแบบแนวทางแก้ไข และการสร้างภูมิคุ้มกันโดยการลดการพึ่งพาการศึกษาแบบรวมศูนย์

ระดับการแปลงนโยบาย พัฒนาโครงการการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ห่างไกล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการศึกษา การพัฒนาครูท้องถิ่น และการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

ระดับจุลภาค จัดโครงการ "ทีวีฟรีถึงบ้าน" ในพื้นที่ด้อยโอกาส โดยใช้ครูอาสาและเทคโนโลยี การดำเนินงานใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและอาสาสมัคร วางแผนบนพื้นฐานของข้อมูลผลการเรียนและความต้องการของนักเรียน และสร้างภูมิคุ้มกันโดยการพัฒนาความสามารถการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การป้อนกลับ ประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ความพึงพอใจของผู้ปกครอง ความยั่งยืนของโครงการ และผลกระทบต่อชุมชน นำผลการประเมินมาปรับปรุงวิธีการสอน การใช้เทคโนโลยี และการจัดการโครงการ พร้อมทั้งขยายผลและพัฒนานโยบายการศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4.6 กรอบการประเมินและติดตามผล

4.6.1 ระบบตัวชี้วัดแบบพหุมิติ

การประเมินและติดตามผลของกรอบแนวคิดต้องใช้ระบบตัวชี้วัดที่ครอบคลุมหลายมิติ เพื่อให้สามารถวัดความสำเร็จได้อย่างรอบด้าน ตัวชี้วัดต้องสะท้อนทั้งผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัดระดับมหภาค เน้นการวัดผลกระทบในระดับประเทศ ได้แก่

- 1) ดัชนีความมั่นคงทางการเมือง (Political Stability Index) ที่วัดความสามารถของระบบการเมืองในการรับมือกับความท้าทายและรักษาเสถียรภาพ
- 2) ดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perception Index) ที่วัดระดับการทุจริตในประเทศตามการรับรู้ของประชาชนและนักธุรกิจ
- 3) ดัชนีประชาธิปไตย (Democracy Index) ที่วัดคุณภาพของระบอบประชาธิปไตยในด้านต่างๆ รวมทั้งกระบวนการเลือกตั้ง สิทธิเสรีภาพพลเมือง และการทำงานของรัฐบาล
- 4) ดัชนีการมีส่วนร่วมของประชาชน (Civic Participation Index) ที่วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางการเมืองและสังคม

ตัวชี้วัดระดับจุลภาค เน้นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและสามารถวัดได้ในระยะสั้น ได้แก่

- 1) จำนวนและคุณภาพของโครงการที่ดำเนินการสำเร็จตามแผน
- 2) ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการและการทำงานของหน่วยงานรัฐในพื้นที่
- 3) จำนวนและสัดส่วนของประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมต่างๆ
- 4) ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและความคุ้มค่าของการลงทุน
- 5) ระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และกระบวนการทางการเมือง

4.6.2 กลไกการติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

การติดตามและประเมินผลจะใช้กลไกที่มีการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเป็นกลาง กลไกนี้ประกอบด้วย

- 1) การประเมินโดยหน่วยงานภายใน ที่เน้นการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และการประเมินผลลัพธ์เบื้องต้น การประเมินนี้ทำอย่างสม่ำเสมอและเป็นรูปธรรม
- 2) การประเมินโดยองค์กรภายนอกที่เป็นอิสระ เช่น สถาบันการศึกษา องค์กรวิจัย หรือ องค์กรระหว่างประเทศ การประเมินนี้จะให้มุมมองที่เป็นกลางและมีความเชี่ยวชาญ
- 3) การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น และการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์
- 4) การใช้เทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การติดตามมีประสิทธิภาพและทันสมัย เช่น การใช้ระบบข้อมูลแบบเรียลไทม์ การใช้ big data analytics และการใช้ artificial intelligence

4.6.3 การใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงการทำงาน

ผลการประเมินและติดตามจะต้องถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการที่ชัดเจน

- 1) การวิเคราะห์และตีความผลการประเมิน อย่างรอบคอบ เพื่อให้เข้าใจสาเหตุของความสำเร็จและความล้มเหลว การระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ และการหาแนวทางในการปรับปรุง
- 2) การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ข้อเสนอแนะต้องมีการระบุขั้นตอนการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ต้องใช้ และกรอบเวลา
- 3) การสื่อสารผลการประเมินและข้อเสนอแนะ ไปยังผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ เพื่อให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง
- 4) การติดตามการนำข้อเสนอแนะไปปฏิบัติ เพื่อให้มั่นใจว่าผลการประเมินได้รับการใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

4.7 ความท้าทายและข้อจำกัดของกรอบแนวคิด

4.7.1 ความท้าทายในการนำไปปฏิบัติ

การนำกรอบแนวคิดไปปฏิบัติในความเป็นจริงจะต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ดังนี้

- 1) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานของหน่วยงานรัฐ ที่ยังคงมีลักษณะการทำงานแบบบนลงล่าง ขาดการมีส่วนร่วม และไม่เน้นผลลัพธ์
- 2) การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากประชาชน ซึ่งอาจมีความเคยชินกับการเป็นผู้รับบริการมากกว่าการเป็นผู้มีส่วนร่วม การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมนี้ต้องใช้เวลาและความอดทน
- 3) การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม การดำเนินงานตามกรอบแนวคิดนี้ต้องใช้ทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และเทคโนโลยี ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในสถานการณ์จริง

4) การรักษาความต่อเนื่องของการดำเนินงาน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การสร้างระบบที่สามารถดำเนินต่อไปได้โดยไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

4.7.2 ข้อจำกัดของกรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการที่ต้องรับทราบและหาแนวทางรับมือ ดังนี้

1) ความซับซ้อนของกรอบแนวคิดที่อาจทำให้การนำไปปฏิบัติเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะในหน่วยงานที่มีทรัพยากรหรือความสามารถจำกัด

2) การพึ่งพาปัจจัยภายนอกหลายประการที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น เสถียรภาพทางการเมือง การสนับสนุนจากผู้นำทางการเมือง หรือสภาพเศรษฐกิจโดยรวม การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกรอบแนวคิด

3) ระยะเวลาที่ต้องใช้ในการเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและทัศนคติ ซึ่งอาจต้องใช้เวลาหลายปีหรือหลายทศวรรษ ในขณะที่แรงกดดันทางการเมืองมักต้องการผลลัพธ์ที่เห็นได้ในระยะสั้น

4) ความเสี่ยงในการตีความหรือประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดในทางที่ผิด ซึ่งอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ การป้องกันปัญหานี้ต้องอาศัยการฝึกอบรมและการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง

4.7.3 แนวทางในการเอาชนะความท้าทายและข้อจำกัด

การเอาชนะความท้าทายและข้อจำกัดต้องอาศัยกลยุทธ์ที่รอบคอบและเหมาะสม ดังนี้

1) การเริ่มต้นจากขนาดเล็กและขยายผลอย่างค่อยเป็นค่อยไป การใช้โครงการนำร่องในพื้นที่จำกัดจะช่วยลดความเสี่ยงและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้

2) การสร้างพันธมิตรและเครือข่ายที่แข็งแกร่ง การทำงานร่วมกับองค์กรต่างๆ จะช่วยแบ่งปันทรัพยากรและความเสี่ยง รวมทั้งสร้างแรงสนับสนุนที่มากขึ้น

3) การสร้างระบบการเรียนรู้และปรับตัวที่มีประสิทธิภาพ การมีกลไกการป้อนกลับที่ดีจะช่วยให้สามารถปรับปรุงการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

4) การสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนจากสาธารณะ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการแสดงให้เห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและการสนับสนุน

4.8 กรอบการดำเนินงาน (Implementation Framework)

4.8.1 แผนการดำเนินงานระยะสั้น (1-2 ปี)

การดำเนินงานในระยะสั้นจะเน้นการสร้างพื้นฐานและการทดสอบแนวคิดในพื้นที่นำร่อง กิจกรรมหลักประกอบด้วย

1) การสร้างความเข้าใจและการยอมรับ โดยการจัดเวทีชี้แจงและอบรมให้กับผู้นำและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การสร้างเอกสารและสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่าย และการสร้างตัวอย่างที่ดี (best practices) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

2) การพัฒนาเครื่องมือและระบบสนับสนุน เช่น คู่มือการปฏิบัติงาน ระบบข้อมูลและการติดตาม แพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมออนไลน์ และระบบการฝึกอบรม การพัฒนาเครื่องมือเหล่านี้ต้องคำนึงถึงความเข้าใจง่ายและความเป็นมิตรต่อผู้ใช้

3) การดำเนินโครงการนำร่องในพื้นที่ที่เลือก โดยเลือกพื้นที่ที่มีความพร้อมและความสนใจสูง การดำเนินโครงการนำร่องต้องมีการติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด เพื่อเรียนรู้และปรับปรุงแนวทางการทำงาน

4) การสร้างเครือข่ายและพันธมิตร ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากร การสร้างเครือข่ายจะช่วยเสริมความแข็งแกร่งและความยั่งยืนของการดำเนินงาน

4.8.2 แผนการดำเนินงานระยะกลาง (3-5 ปี)

ระยะกลางจะเน้นการขยายผลและการปรับปรุงประสิทธิภาพ โดยอาศัยบทเรียนจากระยะสั้น กิจกรรมหลักประกอบด้วย

1) การขยายผลไปยังพื้นที่และหน่วยงานอื่น อย่างเป็นระบบ โดยใช้แนวทางที่ได้รับการปรับปรุงจากโครงการนำร่อง การขยายผลต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบริบทในแต่ละพื้นที่

2) การพัฒนาความสามารถของบุคลากร ในทุกระดับ ทั้งผู้นำ เจ้าหน้าที่ และประชาชน การพัฒนาต้องครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

3) การปรับปรุงระบบและกระบวนการทำงาน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอาศัยข้อมูลป้อนกลับจากการปฏิบัติงาน การปรับปรุงต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

4) การสร้างกลไกการยั่งยืน เช่น การจัดหาแหล่งเงินทุนที่หลากหลาย การสร้างกฎหมาย และระเบียบสนับสนุน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการดำเนินงาน

4.8.3 แผนการดำเนินงานระยะยาว (5-10 ปี)

ระยะยาวจะเน้นการสร้างความยั่งยืนและการเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองไทย กิจกรรมหลักประกอบด้วย

1) การบรรจุเข้าระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากร ของประเทศ เพื่อให้การพัฒนาวัฒนธรรมพลเมืองและความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2) การสร้างระบบการประเมินและปรับปรุงที่เป็นสถาบัน ที่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลหรือรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่ง

3) การแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดประสบการณ์ ไปยังประเทศอื่นๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในระดับสากล

4) การพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ที่สนับสนุนการทำงานตามกรอบแนวคิด เช่น เทคโนโลยีใหม่ วิธีการใหม่ หรือเครื่องมือใหม่

4.9 การศึกษาการเมืองไทย สภาพสังคม และบทบาทพลเมืองในยุคพลวัตผันผวน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทวิจัยเชิงปริมาณ

ในส่วนนี้จะทำการศึกษาระดับคะแนนความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองไทย สภาพสังคมในปัจจุบัน และบทบาทพลเมืองของชาวไทย โดยประยุกต์ใช้หลักเกณฑ์ตัวชี้วัดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม ซึ่งสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 621 คน จากประชากรคนไทยทั่วประเทศ และเลือกจากวิธีการสุ่มแบบลูกโซ่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเฉพาะเจาะจงศึกษามุมมองของกลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 13 - 28 ปี (Gen Z) ที่มีต่อนักการเมืองไทย และสภาพสังคมไทย รวมถึงค้นหาระดับบทบาทพลเมืองในยุคพลวัตผันผวนของกลุ่ม Gen Z ซึ่งสามารถนำไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนกลยุทธ์และแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาเด็กรุ่นใหม่ให้สามารถสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยได้อย่างเหมาะสม โดยผลการศึกษาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนประกอบด้วย

4.9.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

4.9.2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของทุกช่วงกลุ่มอายุ

4.9.3 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นภายในกลุ่ม Gen Z

4.9.4 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นภายในกลุ่ม Gen Y, X ,B

4.9.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4.1 ความถี่ ร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัย	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1) ชาย	241	38.81
2) หญิง	371	59.74
3) ไม่ระบุ	9	1.45
รวม	621	100.00
2. อายุ		
1) 13 - 28 ปี (Gen Z)	428	68.92
2) 29 - 44 ปี (Gen Y)	52	8.37
3) 45 - 60 ปี (Gen X)	101	16.26
4) 61 - 79 ปี (Gen B)	40	6.44
รวม	621	100.00
3. ภูมิภาค		
1) กรุงเทพฯและปริมณฑล	236	38.00
2) ภาคกลาง	84	13.53
3) ภาคเหนือ	154	24.80
4) ภาคตะวันออก/ตะวันออกเฉียงเหนือ	74	11.92
5) ภาคตะวันตก	9	1.45
6) ภาคใต้	64	10.31

รวม	621	100.00
4. ระดับการศึกษา		
1) ต่ำกว่าปริญญาตรี/เทียบเท่า	290	46.70
2) ปริญญาตรี/เทียบเท่า	236	38.00
3) ปริญญาโท	76	12.24
4) ปริญญาเอก	19	3.06
รวม	621	100.00
5. อาชีพ		
1) นักเรียน นักศึกษา	416	66.99
2) ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างภาครัฐ	66	10.63
3) พนักงานบริษัทเอกชน	50	8.05
4) เจ้าของกิจการ/ผู้ประกอบการ	36	5.80
5) รับจ้างทั่วไป/อิสระ (ฟรีแลนซ์, ช่าง, ไรเดอร์ ฯลฯ)	9	1.45
6) เกษตรกร/ประมง/ปศุสัตว์	8	1.29
7) แม่บ้าน/พ่อบ้าน	10	1.61
8) ว่างงาน	3	.48
9) อื่นๆ	23	3.70
รวม	621	100.00
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
1) ต่ำกว่า 20,000 บาท	253	40.74
2) 20,001 – 40,000 บาท	147	23.67
3) 40,001 – 60,000 บาท	78	12.56
4) 60,001 – 80,000 บาท	36	5.80
5) 80,001 – 100,000 บาท	39	6.28
6) สูงกว่า 100,000 บาท	68	10.95
รวม	621	100.00

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

จากผลการตอบกลับแบบสอบถามทั้งหมด 621 ชุด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แบ่งออกเป็นเพศหญิง จำนวน 371 คน คิดเป็นร้อยละ 59.74 โดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 13 - 28 ปี (Gen Z) จำนวน 428 คน คิดเป็นร้อยละ 68.92 รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 45 - 60 ปี (Gen X) จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 16.26 ซึ่งส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลจำนวน 236 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 รองลงมาพักอาศัยอยู่ในภาคเหนือ จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 24.80

โดยที่ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี/เทียบเท่า จำนวน 290 คน คิดเป็นร้อยละ 46.70 รองลงมาคือปริญญาตรี/เทียบเท่า จำนวน 236 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 ซึ่งมีอาชีพพนักงาน/นักเรียน นักศึกษา จำนวน 416 คน คิดเป็นร้อยละ 66.99 รองลงมาคืออาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างภาครัฐ จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 10.63 รวมถึงส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 20,000

บาท จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 40.74 รองลงมามีรายได้เฉลี่ย 20,001 – 40,000 บาท จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 23.67

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาสัดส่วนเชิงลึกจะเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามค่อนข้างมีจำนวน Gen Z สูงมากกว่ากลุ่มอื่น โดยเนื่องจากกลุ่ม Gen Z นั้นมีอายุอยู่ระหว่าง 13 - 28 ปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงนักเรียน จึงส่งผลให้จำนวนอาชีพนักเรียนนักศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาท มีจำนวนสูงตามไปด้วย ดังนั้นในการวิเคราะห์ผลทางสถิติเพื่อที่จะให้ได้รับผลวิเคราะห์ที่มีความแม่นยำมากขึ้น รวมถึงเจาะลึกเฉพาะกลุ่ม Gen Z ที่สนใจศึกษาเป็นพิเศษ จึงควรที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีเพื่อแยกวิเคราะห์ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม Gen Z และ กลุ่ม Gen Y, X, B โดยแต่ละกลุ่มมี รายละเอียดจำนวนข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ความถี่ ร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามกลุ่ม Generation

ปัจจัย	Gen Z		Gen Y, X, B	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ				
1) ชาย	136	31.78	105	54.40
2) หญิง	284	66.36	87	45.08
3) ไม่ระบุ	8	1.87	1	.52
รวม	428	100.00	193	100.00
2. อายุ				
1) 13 - 28 ปี (Gen Z)	428	100.00	-	-
2) 29 - 44 ปี (Gen Y)	-	-	52	26.94
3) 45 - 60 ปี (Gen X)	-	-	101	52.33
4) 61 - 79 ปี (Gen B)	-	-	40	20.73
รวม	428	100.00	193	100.00
3. ภูมิภาค				
1) กรุงเทพฯและปริมณฑล	108	25.23	128	66.32
2) ภาคกลาง	68	15.89	16	8.29
3) ภาคเหนือ	141	32.94	13	6.74
4) ภาคตะวันออก/ตะวันออกเฉียงเหนือ	63	14.72	11	5.70
5) ภาคตะวันตก	7	1.64	2	1.04
6) ภาคใต้	41	9.58	23	11.92
รวม	428	100.00	193	100.00
4. ระดับการศึกษา				
1) ต่ำกว่าปริญญาตรี/เทียบเท่า	270	63.08	20	10.36
2) ปริญญาตรี/เทียบเท่า	151	35.28	85	44.04
3) ปริญญาโท	6	1.40	70	36.27
4) ปริญญาเอก	1	0.23	18	9.33
รวม	428	100.00	193	100.00
5. อาชีพ				
1) นักเรียน นักศึกษา	416	97.20		

ปัจจัย	Gen Z		Gen Y, X, B	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2) ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างภาครัฐ	6	1.40	60	31.09
3) พนักงานบริษัทเอกชน	2	.47	48	24.87
4) เจ้าของกิจการ/ผู้ประกอบการ	-	-	36	18.65
5) รับจ้างทั่วไป/อิสระ (ฟรีแลนซ์, ช่าง, ไรเดอร์ ฯลฯ)	-	-	9	4.66
6) เกษตรกร/ประมง/ปศุสัตว์	1	.23	7	3.63
7) แม่บ้าน/พ่อบ้าน	-	-	10	5.18
8) ว่างาน	-	-	3	1.55
9) อื่นๆ	3	.70	20	10.36
รวม	428	100.00	193	100.00
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน				
1) ต่ำกว่า 20,000 บาท	234	54.67	19	9.84
2) 20,001 – 40,000 บาท	94	21.96	53	27.46
3) 40,001 – 60,000 บาท	37	8.64	41	21.24
4) 60,001 – 80,000 บาท	14	3.27	22	11.40
5) 80,001 – 100,000 บาท	18	4.21	21	10.88
6) สูงกว่า 100,000 บาท	31	7.24	37	19.17
รวม	428	100.00	193	100.00

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

จากตารางข้อมูลจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่ม Gen Z ได้จำนวน 428 คน คิดเป็นร้อยละ 68.92 และกลุ่ม Gen Y, X, B จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 31.08 โดยพบลักษณะความสัมพันธ์ของอายุ (Gen) กับตัวแปรปัจจัยอื่นที่ค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะกลุ่ม Gen Z ที่ส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี/เทียบเท่า จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 63.08 ซึ่งเกือบทั้งหมดมีอาชีพนักเรียน นักศึกษาจำนวน 416 คน คิดเป็นร้อยละ 97.20 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาท จำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 9.84 ส่วนกลุ่ม Gen Y, X, B นั้นจะมีลักษณะข้อมูลประชากรศาสตร์ที่ค่อนข้างกระจายตัวในแต่ละกลุ่มของคำตอบมากกว่า ด้วยเหตุนี้การศึกษาในส่วนถัดไปจึงควรที่จะแยกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มดังข้างต้น เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของผลวิเคราะห์

4.9.2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของทุกช่วงกลุ่มอายุ

4.9.2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตาม Generation

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความพอประมาณ	Between Groups	94.007	3	31.336	35.781	.000*
	Within Groups	540.350	617	.876		
	Total	634.357	620			
ความมีเหตุผล	Between Groups	95.173	3	31.724	30.860	.000*
	Within Groups	634.281	617	1.028		
	Total	729.455	620			
การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	Between Groups	86.675	3	28.892	28.447	.000*
	Within Groups	626.645	617	1.016		
	Total	713.321	620			
ความรู้	Between Groups	81.217	3	27.072	26.536	.000*
	Within Groups	629.476	617	1.020		
	Total	710.693	620			
คุณธรรม	Between Groups	141.839	3	47.280	41.694	.000*
	Within Groups	699.648	617	1.134		
	Total	841.487	620			
ภาพรวม	Between Groups	98.203	3	32.734	36.427	.000*
	Within Groups	554.453	617	.899		
	Total	652.656	620			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมพบว่า Generation ที่แตกต่างกันส่งผลให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน (Sig = 0.000) และเมื่อพิจารณารายด้านย่อย ก็พบว่าในทุกๆด้านย่อย มีอย่างน้อย 1 กลุ่มของ generation ที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมด้วยวิธีการวิเคราะห์รายคู่

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตาม Generation

	ค่าเฉลี่ย	Gen Z	Gen Y	Gen X	Gen B
Gen Z	2.69	-	0.000*	0.000*	0.000*
Gen Y	1.81		-	0.423	0.150
Gen X	1.63			-	0.375
Gen B	1.55				-

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบรายคู่เพิ่มเติมในด้านรวมจะสามารถระบุได้ว่า Gen Z มีความคิดเห็นต่อนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสูงสุด หรือมีความคิดเห็นว่ นักการเมืองไทยมีระดับคะแนนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า กลุ่ม Generation อื่น ทุกกลุ่ม

4.9.2.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตาม Generation

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความพอประมาณ	Between Groups	45.436	3	15.145	23.429	.000*
	Within Groups	398.853	617	.646		
	Total	444.289	620			
ความมีเหตุผล	Between Groups	33.166	3	11.055	15.643	.000*
	Within Groups	436.051	617	.707		
	Total	469.217	620			
การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	Between Groups	46.112	3	15.371	20.894	.000*
	Within Groups	453.893	617	.736		
	Total	500.006	620			
ความรู้	Between Groups	25.515	3	8.505	11.423	.000*
	Within Groups	459.377	617	.745		
	Total	484.892	620			
คุณธรรม	Between Groups	9.458	3	3.153	4.412	.004*
	Within Groups	440.887	617	.715		
	Total	450.346	620			
ภาพรวม	Between Groups	29.542	3	9.847	17.229	.000*
	Within Groups	352.646	617	.572		
	Total	382.187	620			

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมพบว่า Generation ที่แตกต่างกันส่งผลให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน (Sig = 0.000) และเมื่อพิจารณารายด้านย่อย ก็พบว่าในทุกรายด้านย่อย มีอย่างน้อย 1 กลุ่มของ generation ที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมด้วยวิธีการวิเคราะห์รายคู่

ตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกตาม Generation

	ค่าเฉลี่ย	Gen Z	Gen Y	Gen X	Gen B
Gen Z	3.21	-	0.000*	0.000*	0.001*
Gen Y	2.74		-	0.875	0.828
Gen X	2.72			-	0.698
Gen B	2.78				-

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบรายคู่ในด้านรวมเพิ่มเติมจะสามารถระบุได้ว่า Gen Z มีความคิดเห็นต่อสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสูงสุด หรือมีความคิดเห็นว่าสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า กลุ่ม Generation อื่น ทุกกลุ่ม

4.9.2.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี

ตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี จำแนกตาม Generation

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
การปฏิบัติตามกฎหมาย และหน้าที่	Between Groups	27.477	3	9.159	12.526	.000*
	Within Groups	451.160	617	.731		
	Total	478.638	620			
การมีส่วนร่วมทางการเมือง และสังคม	Between Groups	3.163	3	1.054	1.291	.277
	Within Groups	503.899	617	.817		
	Total	507.062	620			
ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และสิ่งแวดล้อม	Between Groups	27.859	3	9.286	13.932	.000*
	Within Groups	411.273	617	.667		
	Total	439.132	620			
คุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน	Between Groups	25.885	3	8.628	11.863	.000*
	Within Groups	448.769	617	.727		
	Total	474.654	620			
ภาพรวม	Between Groups	16.858	3	5.619	10.074	.000*
	Within Groups	344.151	617	.558		
	Total	361.009	620			

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมพบว่า Generation ที่แตกต่างกันส่งผลให้ ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีแตกต่างกัน (Sig = 0.000) และเมื่อพิจารณารายด้านย่อย พบว่า มีเพียงด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมเพียงด้านเดียวที่ Generation ที่แตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมด้วยวิธีการวิเคราะห์รายคู่

ตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีจำแนกตาม Generation

	ค่าเฉลี่ย	Gen Z	Gen Y	Gen X	Gen B
Gen Z	3.83	-	0.000*	0.000*	0.024*
Gen Y	4.30		-	0.209	0.235
Gen X	4.14			-	0.852
Gen B	4.11				-

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาผลการทดสอบรายคู่เพิ่มเติมจะสามารถระบุได้ว่า Gen Z มีระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีต่ำที่สุด หรือมีระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีต่ำกว่า กลุ่ม Generation อื่น ทุกกลุ่ม

4.9.3 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นภายในกลุ่ม Gen Z

เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างต่อคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมือง สภาพสังคม และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ของกลุ่ม Gen Z โดยจำแนกศึกษา เฉพาะปัจจัย เพศ และภูมิภานา เท่านั้น เนื่องจากปัจจัยอื่น ได้แก่ ปัจจัยอาชีพ ระดับการศึกษา และรายรับเฉลี่ยต่อเดือน ไม่สามารถศึกษาได้จากสาเหตุที่ กลุ่มตัวอย่าง Gen Z ทั้งหมดยังมีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา มีระดับการศึกษาน้อยกว่าปริญญาตรี และไม่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ทั้งนี้ในด้านปัจจัยภูมิภานาจะศึกษาแจกแจงรายละเอียดถึงระดับด้านย่อยของระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาการเมืองแบบยั่งยืนที่จะต้องเน้นการพัฒนาที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ โดยผลการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

4.9.3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ

ตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามเพศ

		n	เฉลี่ย	t	df	Sig.
2.1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ชาย	136	2.70	-1.499	418	.135
	หญิง	284	2.85			
	ชาย	136	3.10	-2.227	418	.026*

2.1.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	หญิง	284	3.27			
2.1.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี	ชาย	136	3.76	-1.526	418	.128
	หญิง	284	3.89			

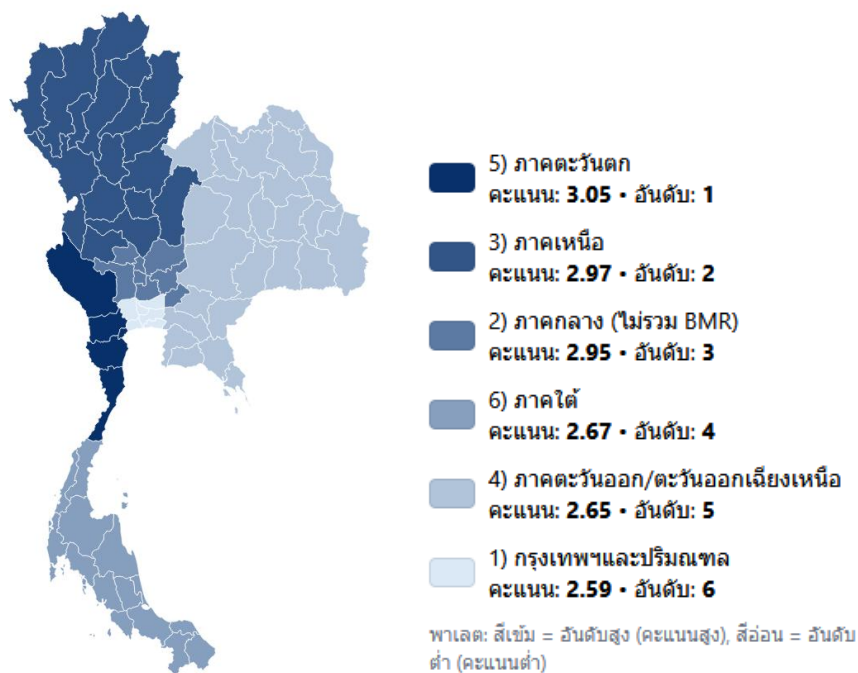
ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

หมายเหตุ กลุ่มผู้ตอบสอบถามประเภท “ไม่ระบุ” มีจำนวนเพียง 8 ราย จึงไม่ควรนำมาทดสอบเนื่องจากอาจทำให้ผลที่ได้รับคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

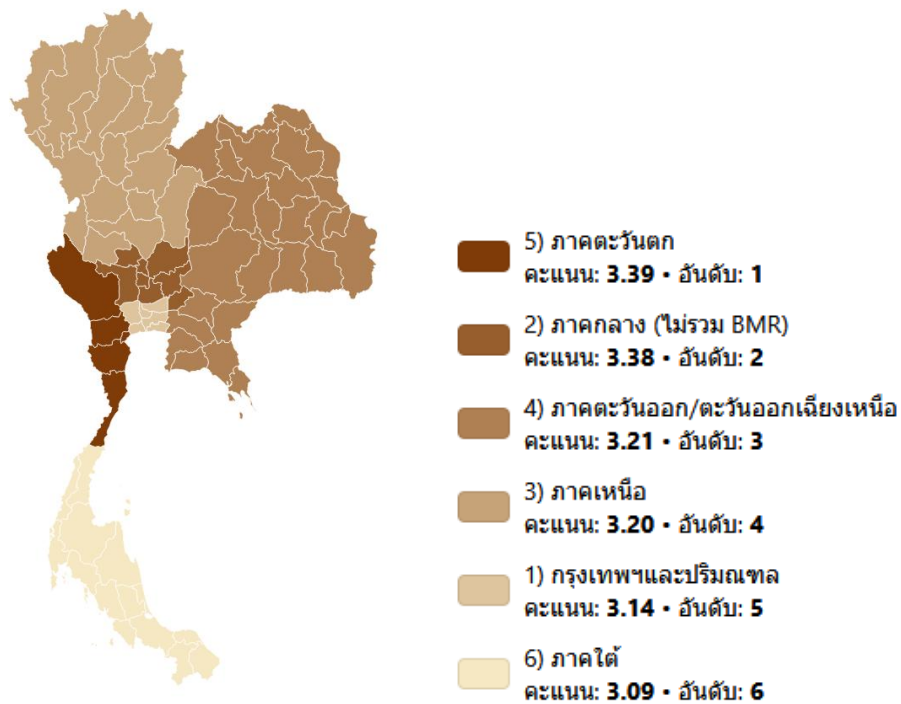
เมื่อศึกษาเฉพาะกลุ่ม Gen Z ในภาพรวมพบว่า เพศที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ นักรการเมืองไทย และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี แตกต่างกัน ($Sig = 0.135$, $Sig = 0.128$) แต่ เพศที่ต่างกันกลับส่งผลให้มีระดับคะแนนความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันแตกต่างกัน ($Sig = 0.026$) โดยเพศหญิงนั้นมีระดับคะแนนความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยสูงกว่าชาย

4.9.3.2 ปัจจัยส่วนบุคคล ภูมิภาค

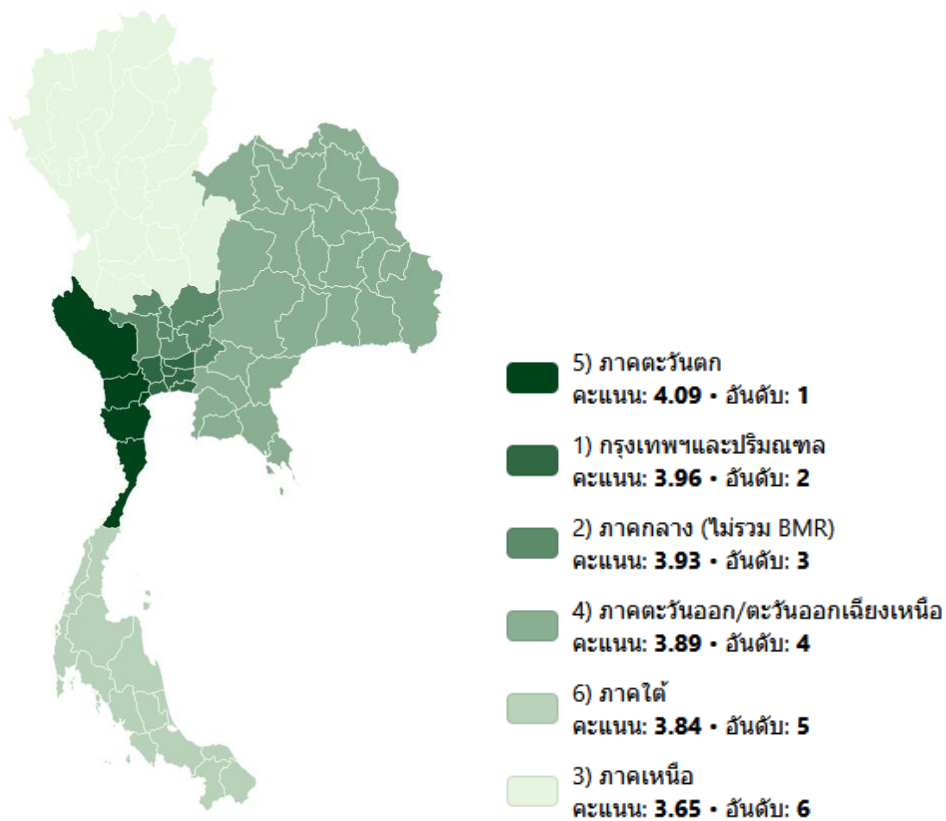
1) ภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับนักรการเมือง สภาพสังคม และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี เฉพาะกลุ่ม Gen Z

ภาพที่ 4.2 การจัดอันดับค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อนักรการเมือง
ของกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภาค

ภาพที่ 4.3 การจัดอันดับค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสภาพสังคมไทย
ของกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภาค

ภาพที่ 4.4 การจัดอันดับค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี
ของกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภาค

ตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค

		Sum of	Mean		
		Squares	df	Square	F Sig.
ความคิดเห็นเกี่ยวกับ	Between Groups	13.103	5	2.621	2.697 .021*
นักการเมืองไทยตามหลัก	Within Groups	410.065	422	.972	
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Total	423.168	427		
ความคิดเห็นด้านสภาพ	Between Groups	3.388	5	.678	1.149 .334
สังคมไทยในปัจจุบันตามหลัก	Within Groups	248.932	422	.590	
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Total	252.320	427		
ระดับการปฏิบัติในการเป็น	Between Groups	7.979	5	1.596	2.485 .031*
พลเมืองที่ดี	Within Groups	271.002	422	.642	
	Total	278.981	427		

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อศึกษาเฉพาะกลุ่ม Gen Z ในภาพรวมพบว่า ภูมิภาค ที่แตกต่างกันส่งผลให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทย และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี แตกต่างกัน (Sig = 0.021, Sig = 0.031) แต่ภูมิภาคที่ต่างกันกลับไม่ส่งผลให้มีระดับคะแนนความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันแตกต่างกัน (Sig = 0.334) ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมด้วยวิธีการวิเคราะห์รายคู่ โดยแยกวิเคราะห์ในแต่ละรายด้าน

ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค

	ค่าเฉลี่ย	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก	ใต้
กรุงเทพฯและ ปริมณฑล	2.59	-	0.019*	0.003*	0.721	0.238	0.682
ภาคกลาง	2.95		-	0.870	0.80	0.806	0.146
ภาคเหนือ	2.97			-	0.029*	0.850	0.079
ภาคตะวันออก/ ตะวันออกเฉียงเหนือ	2.65				-	0.311	0.926
ภาคตะวันตก	3.05					-	0.346
ภาคใต้	2.67						-

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการทดสอบรายคู่ในเฉพาะกลุ่ม Gen Z ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในกรุงเทพฯและปริมณฑล มีคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง น้อยกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในภาคกลางและภาคเหนือ และพบว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงน้อยกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในภาคเหนือ

ตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ ของระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค

	ค่าเฉลี่ย	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก	ใต้
กรุงเทพฯและปริมณฑล	3.96	-	0.817	0.002*	0.595	0.685	0.435
ภาคกลาง	3.93		-	0.017*	0.782	0.625	0.587
ภาคเหนือ	3.65			-	0.044*	0.157	0.163
ภาคตะวันออก/ ตะวันออกเฉียงเหนือ	3.89				-	0.543	0.768
ภาคตะวันตก	4.09					-	0.461
ภาคใต้	3.84						-

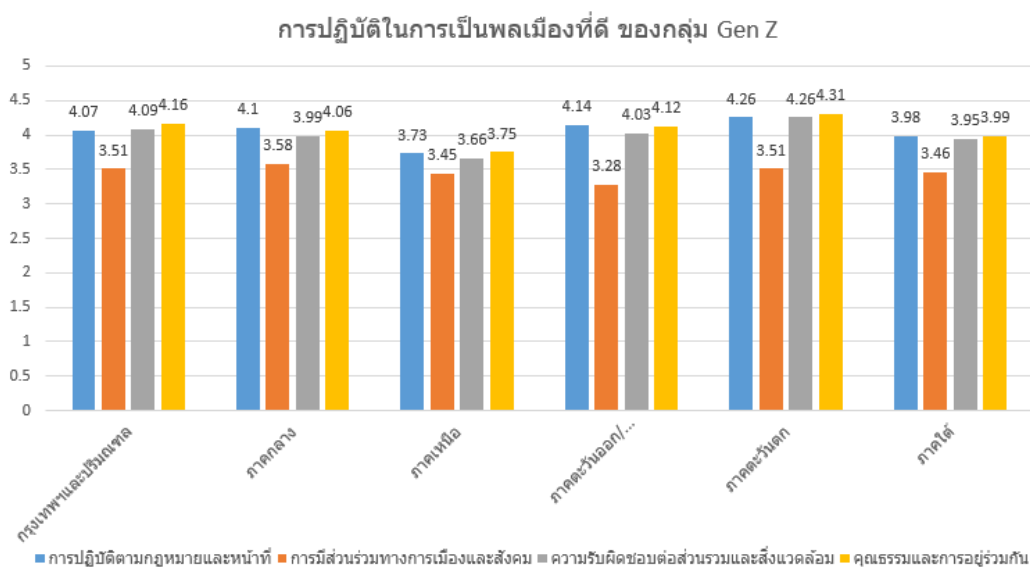
ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการทดสอบรายคู่ในเฉพาะกลุ่ม Gen Z ด้านระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี พบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในภาคเหนือ มีระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี น้อยกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในกรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคกลาง และภาคภาคตะวันออก/ตะวันออกเฉียงเหนือ

2) รายละเอียดย่อยด้านระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี เฉพาะกลุ่ม

Gen Z

ภาพที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีของกลุ่ม Gen Z

ตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี แบบรายด้าน เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค

		Sum of		Mean		
		Squares	df	Square	F	Sig.
การปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่	Between Groups	12.815	5	2.563	3.124	.009*
	Within Groups	346.193	422	.820		
	Total	359.008	427			
การมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม	Between Groups	3.358	5	.672	.784	.561
	Within Groups	361.239	422	.856		
	Total	364.596	427			
ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม	Between Groups	14.395	5	2.879	3.784	.002*
	Within Groups	321.111	422	.761		
	Total	335.506	427			
คุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน	Between Groups	13.672	5	2.734	3.250	.007*
	Within Groups	355.065	422	.841		
	Total	368.737	427			

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อศึกษาเฉพาะกลุ่ม Gen Z เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี พบว่า ภูมิภาค ที่แตกต่างกันส่งผลให้ ค่าเฉลี่ยคะแนนแตกต่างกัน 3 ด้าน ประกอบด้วย การปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม และคุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน (Sig = 0.009, 0.002, .0007) ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมด้วยวิธีการวิเคราะห์รายคู่โดยแยกวิเคราะห์ในแต่ละรายด้านย่อย ดังนี้

- ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่

ตารางที่ 4.14 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่ เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค

	ค่าเฉลี่ย	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก	ใต้
กรุงเทพฯและปริมณฑล	4.07	-	0.870	0.003*	0.632	0.605	0.554
ภาคกลาง	4.10		-	0.006*	0.773	0.656	0.498
ภาคเหนือ	3.73			-	0.003*	0.134	0.128
ภาคตะวันออก/ ตะวันออกเฉียงเหนือ	4.14				-	0.752	0.358
ภาคตะวันตก	4.26					-	0.448
ภาคใต้	3.98						-

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการทดสอบรายคู่ในเฉพาะกลุ่ม Gen Z ของระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่ พบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในภาคเหนือ มีระดับการปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่ น้อยกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในกรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคกลาง และภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.15 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค

	ค่าเฉลี่ย	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก	ใต้
กรุงเทพฯและปริมณฑล	4.09	-	0.462	0.000*	0.656	0.617	0.396
ภาคกลาง	3.99		-	0.011*	0.808	0.438	0.830
ภาคเหนือ	3.66			-	0.008*	0.078	0.060
ภาคตะวันออก/ ตะวันออกเฉียงเหนือ	4.03				-	0.505	0.672
ภาคตะวันตก	4.26					-	0.392
ภาคใต้	3.95						-

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

จากการทดสอบรายคู่ในเฉพาะกลุ่ม Gen Z ของระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในภาคเหนือ มีระดับความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในกรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคกลาง และภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

- ด้านคุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน

ตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านคุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน เฉพาะกลุ่ม Gen Z จำแนกตามภูมิภาค

	ค่าเฉลี่ย	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออก	ตะวันตก	ใต้
กรุงเทพฯและปริมณฑล	4.16	-	0.451	0.000*	0.755	0.673	0.305
ภาคกลาง	4.06		-	0.023*	0.701	0.478	0.718
ภาคเหนือ	3.75			-	0.008*	0.110	0.134
ภาคตะวันออก/ ตะวันออกเฉียงเหนือ	4.12				-	0.590	0.490
ภาคตะวันตก	4.31					-	0.388
ภาคใต้	3.99						-

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

จากการทดสอบรายคู่ในเฉพาะกลุ่ม Gen Z ของระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ด้านคุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน พบว่า ผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในภาคเหนือ มีระดับคุณธรรมและการอยู่ร่วมกันน้อยกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาพักอาศัยในกรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคกลาง และภาคภาคตะวันออก/ตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.9.4 ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นภายในกลุ่ม Gen Y, X ,B

เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างต่อคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับนักรการเมือง สภาสังคม และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ของกลุ่ม Gen Y, X ,B โดยจำแนกศึกษาทุกปัจจัย ประกอบด้วย เฉพาะปัจจัย เพศ อายุ ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา อาชีพ และรายรับเฉลี่ยต่อเดือน โดยผลการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

4.9.4.1 ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ

ตารางที่ 4.17 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X , B จำแนกตามเพศ

		n	เฉลี่ย	t	df	Sig.
2.1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักรการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ชาย	105	2.02	1.345	190	.180
	หญิง	87	1.86			
2.1.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ชาย	105	2.73	-.325	190	.746
	หญิง	87	2.77			
2.1.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี	ชาย	105	4.14	-1.574	190	.117
	หญิง	87	4.26			

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

หมายเหตุ กลุ่มผู้ตอบสอบถามประเภท “ไม่ระบุ” มีจำนวนเพียง 1 ราย จึงไม่ควรนำมาทดสอบ

เมื่อศึกษาเฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B ในภาพรวมพบว่า เพศที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักรการเมืองไทย และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี แตกต่างกัน

4.9.4.2 ปัจจัยส่วนบุคคล อายุ

ตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X , B จำแนกตามอายุ

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักรการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Between Groups	1.864	2	.932	1.349	.262
	Within Groups	131.285	190	.691		
	Total	133.149	192			
ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Between Groups	.087	2	.043	.082	.921
	Within Groups	100.325	190	.528		
	Total	100.412	192			

ระดับการปฏิบัติในการเป็น	Between Groups	1.090	2	.545	1.588	.207
พลเมืองที่ดี	Within Groups	65.171	190	.343		
	Total	66.260	192			

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

เมื่อศึกษาเฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B ในภาพรวมพบว่า อายุ หรือ Generation ที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทย สภาสังคมไทยใน และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี แตกต่างกัน

4.9.4.3 ปัจจัยส่วนบุคคล ภูมิภาค

ตารางที่ 4.19 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B จำแนกตามภูมิภาค

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความคิดเห็นเกี่ยวกับ	Between Groups	5.659	5	1.132	1.660	.146
นักการเมืองไทยตามหลัก	Within Groups	127.490	187	.682		
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Total	133.149	192			
ความคิดเห็นด้านสภาพ	Between Groups	4.390	5	.878	1.710	.134
สังคมไทยในปัจจุบันตามหลัก	Within Groups	96.022	187	.513		
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Total	100.412	192			
ระดับการปฏิบัติในการเป็น	Between Groups	3.355	5	.671	1.994	.081
พลเมืองที่ดี	Within Groups	62.906	187	.336		
	Total	66.260	192			

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

เมื่อศึกษาเฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B ในภาพรวมพบว่า ภูมิภาคที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทย สภาสังคมไทยใน และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี แตกต่างกัน

4.9.4.4 ปัจจัยส่วนบุคคล ระดับการศึกษา

ตารางที่ 4.20 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B จำแนกตามระดับการศึกษา

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
	Between Groups	.721	3	.240	.343	.794
	Within Groups	132.429	189	.701		

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ นักการเมืองไทยตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Total	133.149	192			
ความคิดเห็นด้านสภาพ สังคมไทยในปัจจุบันตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Between Groups	2.931	3	.977	1.894	.132
	Within Groups	97.481	189	.516		
	Total	100.412	192			
ระดับการปฏิบัติในการเป็น พลเมืองที่ดี	Between Groups	.896	3	.299	.864	.461
	Within Groups	65.364	189	.346		
	Total	66.260	192			

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

เมื่อศึกษาเฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B ในภาพรวมพบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทย สภาพสังคมไทยใน และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีแตกต่างกัน

4.9.4.5 ปัจจัยส่วนบุคคล อาชีพ

ตารางที่ 4.21 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B จำแนกตามอาชีพ

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
ความคิดเห็นเกี่ยวกับ นักการเมืองไทยตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Between Groups	6.728	7	.961	1.407	.205
	Within Groups	126.421	185	.683		
	Total	133.149	192			
ความคิดเห็นด้านสภาพ สังคมไทยในปัจจุบันตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Between Groups	3.615	7	.516	.987	.442
	Within Groups	96.797	185	.523		
	Total	100.412	192			
ระดับการปฏิบัติในการเป็น พลเมืองที่ดี	Between Groups	2.572	7	.367	1.067	.386
	Within Groups	63.688	185	.344		
	Total	66.260	192			

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

เมื่อศึกษาเฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B ในภาพรวมพบว่า อาชีพที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทย สภาพสังคมไทยใน และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี แตกต่างกัน

4.9.4.6 ปัจจัยส่วนบุคคล รายได้เฉลี่ย

ตารางที่ 4.22 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน เฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

		Sum of		Mean		
		Squares	df	Square	F	Sig.
ความคิดเห็นเกี่ยวกับ นักการเมืองไทยตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Between Groups	1.713	5	.343	.487	.785
	Within Groups	131.436	187	.703		
	Total	133.149	192			
ความคิดเห็นด้านสภาพ สังคมไทยในปัจจุบันตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	Between Groups	2.671	5	.534	1.022	.406
	Within Groups	97.741	187	.523		
	Total	100.412	192			
ระดับการปฏิบัติในการเป็น พลเมืองที่ดี	Between Groups	2.385	5	.477	1.397	.227
	Within Groups	63.875	187	.342		
	Total	66.260	192			

ที่มา: จากการคำนวณโดยคณะผู้ศึกษา (2568)

เมื่อศึกษาเฉพาะกลุ่ม Gen Y, X, B ในภาพรวมพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทย สภาพสังคมไทยใน และระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.23 รวมสรุปผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อ

สมมุติฐานทดสอบ	สมมุติฐานรอง (Ha)	เปรียบเทียบรายคู่ (Post-hoc)
<p>1. เปรียบเทียบ All Gen</p> <p>1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 2)</p> <p>1.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 3)</p> <p>1.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี (ตอนที่ 4)</p>	<p>n = 621</p> <p>Sig = 0.000* ยอมรับ (แตกต่าง)</p> <p>Sig = 0.000* ยอมรับ (แตกต่าง)</p> <p>Sig = 0.000* ยอมรับ (แตกต่าง)</p>	<p>Gen Z ให้ระดับคะแนนสูงที่สุด (Gen Z > Gen Y = Gen X = Gen B)</p> <p>Gen Z ให้ระดับคะแนนสูงที่สุด (Gen Z > Gen Y = Gen X = Gen B)</p> <p>Gen Z มีส่วนร่วมน้อยที่สุด (Gen Z < Gen Y = Gen X = Gen B)</p>
<p>2. เปรียบเทียบภายใน Gen Z* กับปัจจัยส่วนบุคคล</p> <p>2.1 เพศ (Gender)</p> <p>2.1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 2)</p> <p>2.1.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 3)</p> <p>2.1.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี (ตอนที่ 4)</p>	<p>n = 428</p> <p>Sig = 0.135 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง)</p> <p>Sig = 0.026* ยอมรับ (แตกต่าง)</p> <p>Sig = 0.128 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง)</p>	<p>ชายและหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยฯ ไม่แตกต่างกัน (ชาย = หญิง)</p> <p>หญิงให้คะแนนความคิดเห็นเรื่องสภาพสังคมไทยฯ สูงกว่าชาย (หญิง > ชาย)</p> <p>ชายและหญิงมีระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ไม่แตกต่างกัน (ชาย = หญิง)</p>
<p>2.2 ภูมิภาค (Regional)</p> <p>2.2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 2)</p> <p>2.2.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 3)</p> <p>2.2.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี (ตอนที่ 4)</p>	<p>Sig = 0.021* ยอมรับ (แตกต่าง)</p> <p>Sig = 0.334 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง)</p> <p>Sig = 0.031*</p>	<p>กรุงเทพฯ น้อยกว่ากลางและเหนือ, ตะวันออกน้อยกว่าเหนือ (กรุงเทพฯ < กลาง = เหนือ), (ออก < เหนือ)</p> <p>ทุกภูมิภาคไม่แตกต่างกัน</p> <p>เหนือน้อยกว่า กรุงเทพฯ ภาคกลาง และภาคภาคตะวันออก</p>

สมมุติฐานทดสอบ	สมมุติฐานรอง (Ha)	เปรียบเทียบรายคู่ (Post-hoc)
<p>2.2.3.1 การปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่</p> <p>2.2.3.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม</p> <p>2.2.3.3 ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม</p> <p>2.2.3.4 คุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน</p>	<p>ยอมรับ (แตกต่างกัน) Sig = 0.009*</p> <p>ยอมรับ (แตกต่างกัน) Sig = 0.561</p> <p>ปฏิเสธ (ไม่แตกต่างกัน)</p> <p>Sig = 0.002*</p> <p>ยอมรับ (แตกต่างกัน) Sig = 0.007*</p> <p>ยอมรับ (แตกต่างกัน)</p>	<p>(เหนือ < กรุงเทพฯ = ภาคกลาง = และภาคภาคตะวันออก) เหนือน้อยกว่า กรุงเทพฯ ภาคกลาง และภาคภาคตะวันออก</p> <p>(เหนือ < กรุงเทพฯ = ภาคกลาง = และภาคภาคตะวันออก) ทุกภูมิภาคไม่แตกต่างกัน</p> <p>เหนือน้อยกว่า กรุงเทพฯ ภาคกลาง และภาคภาคตะวันออก</p> <p>(เหนือ < กรุงเทพฯ = ภาคกลาง = และภาคภาคตะวันออก) เหนือน้อยกว่า กรุงเทพฯ ภาคกลาง และภาคภาคตะวันออก</p> <p>(เหนือ < กรุงเทพฯ = ภาคกลาง = และภาคภาคตะวันออก)</p>
<p>3. เปรียบเทียบ Gen Y, X ,B กับปัจจัยส่วนบุคคล**</p> <p>3.1 เพศ (Gender)</p> <p>3.1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 2)</p> <p>3.1.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 3)</p> <p>3.1.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี (ตอนที่ 4)</p>	<p>n = 193</p> <p>Sig = 0.180</p> <p>ปฏิเสธ (ไม่แตกต่างกัน)</p> <p>Sig = 0.746</p> <p>ปฏิเสธ (ไม่แตกต่างกัน)</p> <p>Sig = 0.117</p> <p>ปฏิเสธ (ไม่แตกต่างกัน)</p>	<p>ชายและหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยฯ ไม่แตกต่างกัน (ชาย = หญิง)</p> <p>ชายและหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยฯ ไม่แตกต่างกัน (ชาย = หญิง)</p> <p>ชายและหญิงมีระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี ไม่แตกต่างกัน (ชาย = หญิง)</p>
<p>3.2 อายุ (Age)</p> <p>3.2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 2)</p> <p>3.2.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 3)</p> <p>3.2.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี (ตอนที่ 4)</p>	<p>Sig = 0.262</p> <p>ปฏิเสธ (ไม่แตกต่างกัน)</p> <p>Sig = 0.921</p> <p>ปฏิเสธ (ไม่แตกต่างกัน)</p> <p>Sig = 0.207</p>	<p>Gen Y, Gen X และ Gen B ไม่แตกต่างกัน (Gen Y = Gen X = Gen B)</p> <p>Gen Y, Gen X และ Gen B ไม่แตกต่างกัน (Gen Y = Gen X = Gen B)</p> <p>Gen Y, Gen X และ Gen B ไม่แตกต่างกัน</p>

สมมุติฐานทดสอบ	สมมุติฐานรอง (Ha)	เปรียบเทียบรายคู่ (Post-hoc)
	ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง)	(Gen Y = Gen X = Gen B)
3.3 ภูมิภาค (Regional) 3.3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 2) 3.3.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 3) 3.3.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี (ตอนที่ 4)	Sig = 0.146 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง) Sig = 0.134 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง) Sig = 0.081 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง)	ทุกภูมิภาคไม่แตกต่างกัน ทุกภูมิภาคไม่แตกต่างกัน ทุกภูมิภาคไม่แตกต่างกัน
3.4 ระดับการศึกษาสูงสุด 3.4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 2) 3.4.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 3) 3.4.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี (ตอนที่ 4)	Sig = 0.794 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง) Sig = 0.132 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง) Sig = 0.461 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง)	ทุกระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน ทุกระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน ทุกระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน
3.5 อาชีพ 3.5.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 2) 3.5.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 3) 3.5.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี (ตอนที่ 4)	Sig = 0.205 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง) Sig = 0.442 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง) Sig = 0.386 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง)	ทุกอาชีพไม่แตกต่างกัน ทุกอาชีพไม่แตกต่างกัน ทุกอาชีพไม่แตกต่างกัน

สมมุติฐานทดสอบ	สมมุติฐานรอง (Ha)	เปรียบเทียบรายคู่ (Post-hoc)
3.6 รายรับเฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว 3.6.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับนักรการเมืองไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 2) 3.6.2 ความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ตอนที่ 3) 3.6.3 ระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดี (ตอนที่ 4)	Sig = 0.785 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง) Sig = 0.406 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง) Sig = 0.227 ปฏิเสธ (ไม่แตกต่าง)	ทุกระดับรายรับเฉลี่ยต่อเดือนไม่แตกต่างกัน ทุกระดับรายรับเฉลี่ยต่อเดือนไม่แตกต่างกัน ทุกระดับรายรับเฉลี่ยต่อเดือนไม่แตกต่างกัน

ที่มา: คณะผู้ศึกษา (2568)

4.10 การศึกษาการเมืองไทย สภาพสังคม และบทบาทพลเมืองในยุคพลวัตผันผวน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทวิจัยเชิงคุณภาพ

ในส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์คำตอบการสัมภาษณ์จากนักการเมืองหลายระดับ ทั้งนายก อบต., รองนายก, เลขานุการนายก, เลขานุการ ส.ส. และนักการเมืองท้องถิ่น ในหัวข้อ “บทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เชิงลึกถึงการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในทางการเมือง ปัจจัยที่ยังขาด และบทบาทของคนรุ่นใหม่ต่อความยั่งยืนทางการเมืองไทย สามารถจัดหมวดหมู่คำตอบ ได้ดังนี้

4.10.1 การประยุกต์ใช้หลัก “3 ท่วง 2 เงื่อนไข” ในการเมืองและการบริหารประเทศ

การเมืองและการบริหารประเทศไทยในยุคพลวัตผันผวนเผชิญกับความท้าทายหลากหลาย ทั้งความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแรงกดดันจากโลกาภิวัตน์ นักการเมืองผู้ให้สัมภาษณ์สะท้อนตรงกันว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะ “3 ท่วง 2 เงื่อนไข” ไม่เพียงเป็นแนวคิดทางเศรษฐกิจ แต่สามารถเป็นกรอบคิดเชิงสถาบันสำหรับการเมืองและการบริหารประเทศได้อย่างแท้จริง

“ความพอประมาณ” หมายถึงการกำหนดนโยบายและการใช้งบประมาณที่สอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดของประเทศ ไม่มุ่งเน้นโครงการที่เกินกำลังหรือก่อหนี้สาธารณะเกินควบคุม แต่เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ส่วน “ความมีเหตุผล” คือการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ตั้งอยู่บนฐานข้อมูลหลักฐาน และการวิเคราะห์รอบด้าน ลดการพึ่งพาอารมณ์หรือแรงกดดันชั่วคราวจากกระแสสังคม เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการแท้จริงของประชาชน

“ภูมิคุ้มกัน” ถูกตีความว่าเป็นกลไกป้องกันและแผนสำรองที่ต้องมีเพื่อรับมือกับวิกฤตระดับชาติและโลก เช่น วิกฤตเศรษฐกิจหรือโรคระบาด ขณะที่ “เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม” ทำหน้าที่เป็นฐานเสริม ให้การบริหารเกิดความรอบรู้ โปร่งใส และซื่อสัตย์ ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองในระยะยาว

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนเห็นตรงกันว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงบริหาร โดยเน้นไปที่ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน รวมถึงการยึดหลักความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขกำกับ ดังนี้

- ความพอประมาณ: การใช้งบประมาณอย่างรอบคอบ ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่ก่อหนี้เกินศักยภาพประเทศ เป็นการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมกับความต้องการ
- ความมีเหตุผล: การกำหนดนโยบายต้องอยู่บนฐานข้อมูล ข้อเท็จจริง และการวิเคราะห์เชิงวิชาการ ลดการตัดสินใจที่ขึ้นกับอารมณ์หรือกระแสสังคม
- ภูมิคุ้มกัน: เน้นการมีระบบสำรอง เช่น แผนรับมือวิกฤตเศรษฐกิจ ภัยพิบัติ หรือโรคระบาด เพื่อให้การเมืองและการบริหารประเทศมีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้
- เงื่อนไขความรู้: การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรภาครัฐและนักการเมืองเพื่อการตัดสินใจอย่างรอบคอบในทุกระดับ
- เงื่อนไขคุณธรรม: การยึดมั่นในความซื่อสัตย์ โปร่งใส และการมีจริยธรรม เพื่อสร้างความไว้วางใจจากประชาชน

4.10.2 ตัวอย่างการนำไปใช้จริง (ปัจจุบันและอนาคต)

ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงนโยบายไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ในระยะหลังถูกนำมาผูกโยงกับแผนยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง แผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ระบุว่าหลักนี้คือฐานคิดสำคัญของการพัฒนา ทั้งในด้านความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน แบ่งการใช้งานออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) ในเชิงปฏิบัติ เช่น โครงการโคก หนอง นา โมเดล และธนาคารชุมชน เป็นตัวอย่างเด่นที่แสดงให้เห็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและความพอเพียงในระดับฐานราก โครงการเหล่านี้ไม่ได้มุ่งเน้นผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจระยะสั้นเพียงอย่างเดียว แต่สร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองของครัวเรือนและชุมชน

2) ในระดับระบบตรวจสอบ เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม สะท้อนถึงการประยุกต์ใช้เงื่อนไขคุณธรรมและความรู้ควบคู่ไปกับความพอประมาณและเหตุผล ทำให้การเมืองและการบริหารภาครัฐเดินหน้าอย่างมีสมดุล

4.10.3 ประเด็นที่ยังขาดและควรพัฒนา

ในปัจจุบันแม้จะมีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ แต่การเมืองไทยยังเผชิญข้อจำกัดและจุดอ่อนหลายประการ ประเด็นที่ถูกย้ำมากที่สุดคือปัญหาความโปร่งใสและธรรมาภิบาล ซึ่งยังคงมีช่องว่างในระบบตรวจสอบถ่วงดุล

ปัจจัยอีกด้านหนึ่งที่ขาดแคลน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่ครอบคลุมและแท้จริงเท่าที่ควร นโยบายจำนวนมากยังถูกกำหนดจากส่วนกลาง ทำให้ไม่สะท้อนปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น รวมถึงการกระจายอำนาจที่ยังคงไม่เพียงพอ

นอกจากนี้ยังพบการขาดการวางแผนเชิงรุกเพื่อรับมือวิกฤตในอนาคต ทำให้ระบบการเมืองมีความเปราะบางต่อความผันผวนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการเสริมกลไกโปร่งใส การกระจายอำนาจ และการออกแบบแผนระยะยาวจึงเป็นสิ่งจำเป็น

4.10.4 มุมมองต่อคนรุ่นใหม่

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะ Gen Z จะเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญของการเมืองไทย เพราะมีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเลือกตั้ง แต่ยังขยายไปสู่การรวมกลุ่ม การเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม และการใช้โซเชียลมีเดียในการตั้งคำถามและตรวจสอบอำนาจรัฐ สิ่งนี้สะท้อนถึงพลังที่พลวัตมากขึ้นของการเมืองในยุคใหม่

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายที่คนรุ่นใหม่ต้องเผชิญคือปัญหาข่าวปลอม ความซับซ้อนของข้อมูล และข้อจำกัดเชิงประสบการณ์ ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนและการพัฒนาที่เหมาะสม พวกเขาจะกลายเป็นกำลังหลักของการเมืองที่โปร่งใสและยั่งยืน

4.10.5 แนวทางพัฒนาคนรุ่นใหม่ และสร้างพลังชุมชน

การพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพสนับสนุนการเมืองที่ยั่งยืน ต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะความรู้ด้านประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในด้านทักษะ จำเป็นต้องพัฒนา Media & Digital Literacy และการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อให้สามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารและประเมินนโยบายได้อย่างรอบด้าน รวมถึงทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ในด้านคุณธรรมและเจตคติ ต้องเน้นปลูกฝังความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการตระหนักถึงบทบาทของพลเมือง สิ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานที่ทำให้คนรุ่นใหม่เติบโตเป็นกำลังสำคัญของการเมืองไทยที่ยั่งยืน

โดยที่การสร้างพลังชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในทางการเมือง เพราะชุมชนที่เข้มแข็งจะเป็นฐานให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ซึ่งแนวทางที่ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอ ได้แก่ การรวมกลุ่ม การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม การสร้างระบบอบรมทรัพยากรและสวัสดิการ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา

สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงการประยุกต์ใช้หลักพอประมาณ เหตุผล และภูมิคุ้มกันในระดับชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งที่แท้จริงและทำให้ประชาชนมีบทบาทในเชิงรุกมากขึ้นในการกำหนดอนาคตทางการเมือง

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์บทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้ได้ความเข้าใจที่ครอบคลุมและลึกซึ้งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนนี้ ผลการศึกษายังช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ และสามารถนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสำหรับการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในอนาคต

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้สรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ประการ ดังนี้

การศึกษาสถานการณ์และปัจจัย BANİ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองไทย ผลการศึกษาพบว่าระบบการเมืองไทยประสบกับความท้าทายจากโลก BANİ อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะความเปราะบาง (Brittle) ที่สะท้อนจากการที่ปัญหาเล็กๆ นำไปสู่วิกฤตใหญ่ได้ง่าย ความวิตกกังวล (Anxious) จากการขาดความไว้วางใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม ลักษณะไม่เป็นเส้นตรง (Non-linear) ของผลกระทบทางการเมือง และความเข้าใจยาก (Incomprehensible) ของระบบการเมืองที่ซับซ้อนขึ้น การประเมินแสดงให้เห็นว่าการเมืองไทยต้องการกลไกรับมือที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้รวดเร็ว

การวิเคราะห์บทบาทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวัฒนธรรมพอเพียงในการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเมือง ผลการศึกษาระบุว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ในการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักความพอประมาณช่วยให้การใช้อำนาจและทรัพยากรเป็นไปอย่างสมดุล หลักการมีเหตุผลสนับสนุนการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและหลักฐาน และหลักภูมิคุ้มกันช่วยสร้างความสามารถในการรับมือกับวิกฤตต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมยังช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจในระบบการเมือง

การศึกษายบทบาทของวัฒนธรรมพลเมืองในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยเชิงคุณภาพและการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 621 คนพบว่า Gen Z มีความคิดเห็นต่อนักการเมืองและสภาพสังคมไทยในเชิงบวกมากกว่ากลุ่มอื่น แต่มีระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีต่ำกว่า การศึกษาเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์นักการเมืองระดับต่างๆ สะท้อนว่าคนรุ่นใหม่มีศักยภาพเป็นพลังขับเคลื่อนการเมืองแต่ต้องการการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และความรู้เรื่องการเมือง

การพัฒนาโมเดลการพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANİ ที่เน้นพลังประชาชนเป็นศูนย์กลาง การศึกษาได้พัฒนารอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANİ ที่ใช้แนวทาง "คิดแบบ Macro ลงมือทำแบบ Micro" โดยบูรณาการสามมิติหลักคือการรับมือกับความท้าทายของโลก BANİ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาวัฒนธรรมพลเมือง กรอบแนวคิดนี้ออกแบบให้ทำงานแบบวงจรปิดที่มีการป้อนกลับอย่างต่อเนื่องและสามารถปรับปรุงตัวเองได้

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้า (2566) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำ (9.5 คะแนนจาก 100) โดยเฉพาะการค้นพบว่า Gen Z แม้จะมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเมืองแต่กลับมีการปฏิบัติที่จำกัด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างความคิดและการกระทำที่ต้องการการเชื่อมต่อให้ดีขึ้น ความท้าทายนี้สะท้อนปัญหาที่พบในหลายประเทศกำลังพัฒนา ดังที่ปรากฏในการศึกษาของ OECD (2024) เกี่ยวกับวิกฤตความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐบาลในยุคปัจจุบัน การศึกษาของ Hernández และ Ramírez (2021) ในลาตินอเมริกายังชี้ให้เห็นว่าการสร้างกลไกความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพื้นที่ต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ศึกษานี้เสนอในการพัฒนาโมเดลการเมืองแบบบูรณาการ

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทางการเมืองที่ค้นพบในการศึกษานี้เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565) ที่แสดงให้เห็นว่าชุมชนที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความยืดหยุ่นในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงสูงกว่า การขยายแนวคิดนี้ไปสู่ระดับระบบการเมืองจึงมีความเป็นไปได้และสามารถสร้างผลประโยชน์ในวงกว้าง งานวิจัยของ Otto Federico von Feigenblatt และคณะ (2022) เกี่ยวกับ Sufficiency Economy Philosophy ในบริบทสากลยังสนับสนุนว่าแนวคิดนี้มีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล อย่างไรก็ตาม การนำไปปฏิบัติในระดับชาติต้องการการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และการสร้างความเข้าใจที่กว้างขวางในหมู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างภูมิภาคในประเทศไทย โดยเฉพาะการที่ภาคเหนือมีระดับการปฏิบัติในการเป็นพลเมืองที่ดีต่ำกว่าภูมิภาคอื่น เป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจและต้องการการศึกษาเพิ่มเติม ความแตกต่างนี้อาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาค ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาข้ามชาติเกี่ยวกับความหลากหลายของรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทที่แตกต่างกัน ดังที่ปรากฏในงานวิจัยเรื่อง Transnational Models of Citizen Participation (Deliberative Democracy Journal, 2012) การศึกษาในบังคลาเทศ (EPRA International Journal, 2025) ยังชี้ให้เห็นว่าการมี Union Parishad ที่แข็งแกร่งและบทบาทที่แข็งขันของคณะกรรมการถาวรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ชนบท ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการสร้างสถาบันท้องถิ่นที่เข้มแข็ง

กรอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองไทยในโลก BANI ที่พัฒนาขึ้นมีความใหม่และเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ได้ การใช้แนวทาง "คิดแบบ Macro ลงมือทำแบบ Micro" ช่วยแก้ไขปัญหาคือความไม่ต่อเนื่องระหว่างการวางแผนนโยบายกับการดำเนินงานจริงที่เป็นจุดอ่อนของระบบการเมืองไทยมาอย่างยาวนาน การศึกษาในเคนยา (IJSRT, 2024) พบว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของการบริการสาธารณะ แต่มีความแตกต่างกันในการดำเนินงานระหว่างเขตต่างๆ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่าพัฒนาต้องคำนึงถึงบริบทท้องถิ่นและมีความยืดหยุ่นในการปรับตัว แนวทางนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ Adaptive Governance ที่เน้นความสามารถในการปรับตัวและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ข้อค้นพบเกี่ยวกับบทบาทของคนรุ่นใหม่ในการเมืองไทยสอดคล้องกับการศึกษาของดาร์ณี ทิพกุลไพโรจน์ (2558) ที่พัฒนาตัวบ่งชี้ความยืดหยุ่นผูกพันกับความเป็นพลเมืองของนักเรียนไทย โดยพบว่าตัวบ่งชี้ที่สำคัญประกอบด้วยความรู้เรื่องความเป็นพลเมือง ทักษะการเป็นพลเมือง คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมือง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ การศึกษาในไนจีเรีย (International Journal of Management and Humanities, 2020) ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของวัฒนธรรมการเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญต่อประชาธิปไตยที่เสถียรและยั่งยืน ผลการศึกษาของแฮมเบีย (2025) เกี่ยวกับการศึกษาพลเมืองยังสนับสนุนว่าการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตั้งแต่เยาว์เป็นรากฐานสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต

การเปรียบเทียบผลการศึกษากับประเทศในภูมิภาคอาเซียนตามดัชนีประชาธิปไตยของ The Economist Intelligence Unit (2024) แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งกลางๆ ด้วยคะแนน 6.23 และการจัดอันดับที่ 74 จากทั้งหมด 167 ประเทศ ซึ่งสูงกว่าเวียดนาม กัมพูชา ลาว และเมียนมาร์ แต่ต่ำกว่ามาเลเซีย ติมอร์-เลสเต อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ สถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาและปรับปรุงระบบประชาธิปไตยไทยโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของประเทศที่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะการที่มาเลเซียสามารถรักษาระดับคะแนนไว้ในระดับสูง (7.29) แม้จะเป็นประเทศที่มีบริบททางการเมืองและสังคมที่มีความคล้ายคลึงกับไทยในหลายประการ

ความท้าทายของการดำเนินงานในโลก BANI ที่ค้นพบในการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Nassim Nicholas Taleb เกี่ยวกับ Antifragility และการศึกษาล่าสุดเกี่ยวกับระบบการเมืองที่สามารถรับมือกับความไม่แน่นอนได้ การศึกษาในประเทศต่างๆ เช่น การศึกษาเปรียบเทียบระบบการปกครองในยุโรปหลังวิกฤตการเงิน 2008 และการแพร่ระบาดของโควิด-19 แสดงให้เห็นว่าประเทศที่มีระบบการเมืองที่ยืดหยุ่นและมีกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แข็งแกร่งสามารถรับมือกับวิกฤตได้ดีกว่า นวัตกรรมในการบริหารราชการแผ่นดินที่เน้นการมีส่วนร่วมแบบดิจิทัล เช่น ที่ปรากฏในประเทศเอสโตเนีย เดนมาร์ก และฟินแลนด์ ยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของเทคโนโลยีในการเสริมสร้างประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของการศึกษานี้ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนานโยบายระดับชาติ

1. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพลเมืองแบบบูรณาการที่ผสมผสานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทักษะการรับมือกับโลก BANI เข้าในระบบการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา
2. การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลประชาธิปไตยแห่งชาติที่รวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ประชาธิปไตยไทยอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
3. การพัฒนากฎหมายและกลไกสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มการเข้าถึงและความโปร่งใส

ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. การพัฒนาโครงการนำร่องการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองในโลก BANI ในพื้นที่จำกัดก่อนขยายผลในวงกว้าง โดยเน้นการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง
2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี โดยเฉพาะการเรียนรู้จากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ
3. การพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นที่สามารถวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันการศึกษาและองค์กรภาคประชาสังคม

1. การพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาศักยภาพเยาวชนและคนรุ่นใหม่ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ ความรู้เท่าทันสื่อ และความเข้าใจในกระบวนการประชาธิปไตย ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
2. การสร้างแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติ และประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืน
3. การดำเนินการวิจัยเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างภูมิภาคต่างๆ เพื่อพ้อนาแนวทางการแก้ไขที่เฉพาะเจาะจง

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). รายงานการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่ระบบการศึกษาไทย. กระทรวงศึกษาธิการ.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2551). การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2561). ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศไทยจนถึง พ.ศ. 2475. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวลิต ศุภศักดิ์ธำรง. (2561). การวัดความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการจัดการธุรกิจของนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ. Veridian E-Journal, 11(1), 1522-1540.
- ณัฐพงศ์ ทองักดี. (2548). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา. ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐฐา วินิจฉัยภาค. (2548). การพัฒนาเงื่อนไขคุณธรรมของข้าราชการเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียง. ใน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนา (หน้า 45-68). ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- คุณเดือน พันธุนาวิณ & ดวงเดือน พันธุนาวิณ. (2548). หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: แนวคิดและการปฏิบัติ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนศวรร เจริญเมือง. (2549). ความเป็นพลเมืองและประชาสังคม. สำนักพิมพ์มติชน.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). ทฤษฎีประชาธิปไตย. สำนักพิมพ์วิภาษา.
- นิสรา ใจชื่อ. (2557). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2553). ประชาธิปไตยและความเป็นพลเมือง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประเวศ วะสี. (2547). เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจอย่างเดียว. ใน การสัมมนาวิชาการประจำปี 2542 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง (หน้า 45). สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2550). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารการพัฒนา. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาชาติเชื้อ วชิรญาโณ, เต็มศักดิ์ ทองอิน, ทรัพย์ ภูมิ โชวกเกษม. (2562). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 45(2), 113-130.
- มานิตตา ชาญไชย. (2559). ความเป็นพลเมืองกับการบริหารจัดการตนเองของชุมชนไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2563). การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2023). **Beyond the ballot: Factors shaping political participation among university students in Bangkok.** คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (2557). **ปัจจัยที่นำไปสู่วิกฤตประชาธิปไตยไทย.** สำนักวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์. (2561). **ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา.** มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2563). **บทบาทของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างจิตสำนึกและพัฒนาทักษะชีวิต.** มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- สำนักงาน กปร. (2564). **ศักยภาพของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างภูมิคุ้มกัน.** สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).** สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580).** ราชกิจจานุเบกษา.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2563). **การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อระบบประชาธิปไตย.** สถาบันพระปกเกล้า.
- สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. (2550). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: แนวทางสู่สังคมฐานปัญญา.** โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สุธินี อรรถการ และคณะ. (2562). **การพัฒนาพฤติกรรมในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้าน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อภิชาติ การิกาญจน์. (2543). **คุณธรรมเพื่อส่วนรวม.** สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทิศ นิกม, สิทธิชาติพันธ์, & สิริธาดา ตามลำดาม. (2550). **แนวคิดวัฒนธรรมพอเพียง: การสร้างสมดุลในการพัฒนา.** สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). **The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations.** Princeton University Press.
- ANFREL. (2023). **2023 Thai general election: Democracy at a crossroads.** Asian Network for Free Elections.
- Asian Journal of Humanities and Social Innovation. (2024). **Social inequality and political participation of Thai citizens.** Asian Journal of Humanities and Social Innovation, 12(3), 45-67.
- Astana IT University. (2023). **Innovative development of educational systems in the BANI environment.** Journal of Astana IT University, Article 350.

- Asymmetric. (2025). **Navigating the BANI world: Beyond VUCA**. Asymmetric Publications.
- Barua, P., & Tejavivaddhana, P. (2019). **Impact of application of sufficiency economy philosophy on the well-being of Thai population: A systematic review and meta-analysis of relevant studies**. *Journal of Population and Social Studies*, 27(3), 195–219.
- Bosin, Y. (2012). **Social capital and civic virtue in democratic societies**. *Political Studies Review*, 15(2), 123-145.
- Campbell, A., Gurin, G., & Miller, W. E. (1954). **The voter decides**. Row, Peterson.
- Cascio, J. (2020). **Facing the age of chaos**. Medium.
- Delli Carpini, M. X., & Keeter, S. (1996). **What Americans know about politics and why it matters**. Yale University Press.
- DEVMA. (2025). **Agile organisations in the BANI era: Case studies of companies utilising Scrum**. *Development Management*, 24(2).
- Digital Leadership. (2024). **BANI world: What is it and why we need it?** Digital Leadership Blog.
- Directors and Boards. (2025, April 16). **Navigating BANI challenges: An action plan for boards**. Directors and Boards.
- Faulconer, J. E. (2004). **Citizenship and self-government in democratic theory**. Cambridge University Press.
- Forbes. (2022). **Brittle, anxious, nonlinear, and incomprehensible: Welcome to the 'BANI' world**. Forbes Magazine.
- Fortune. (2024, November 5). **Brittle, anxious, nonlinear, and incomprehensible: Welcome to the 'BANI' world**. Fortune Magazine.
- Freedom House. (2024). **Freedom in the world 2024: Thailand**. Freedom House Publications.
- Frontiers in Political Science. (2024, January 8). **The impact of far-right political orientation and cultural values on conservative attitudes toward life and death in Europe: A multilevel approach**. *Frontiers in Political Science*, 5.
- Frontiers in Public Health. (2024, August 20). **Social environment, health cognition, and health behavior: How individuals with non-fixed employment end up with adverse health outcomes in China under the era of VUCA?** *Frontiers in Public Health*, 12.
- General Surayud Chulanont. (2007). **Thailand human development report 2007: Sufficiency economy and human development**. United Nations Development Programme.

- ghSMART. (2025, April 16). **Navigating BANI challenges: An action plan for boards.** ghSMART Publications.
- Hager Group. (2024, March 21). **From VUCA to BANI: Instability as a new paradigm.** Hager Group Publications.
- IEEE. (2023, June 1). **Comparing the impact of social media regulations on news consumption.** IEEE Xplore.
- Impact International. (2024, July 19). **Podcast: Is BANI the new VUCA? with Jamais Cascio.** Impact International.
- Kaboski, J., & Townsend, R. (2013). **The sufficiency economy and community sustainability in rural northeastern Thailand.** *Asian Culture and History*, 5(1), 45-62.
- Kenan Foundation Asia. (2024). **CSO sustainability index for Asia: Thailand country report 2022.** Kenan Foundation Asia.
- Little, A., & Meng, A. (2023). **Democratic backsliding in the 21st century.** *Annual Review of Political Science*, 26, 463-485.
- Lührmann, A., Lindberg, S. I., & Rooney, B. (2021). **Autocratization changing nature? Democracy breakdown in the 21st century.** Varieties of Democracy Institute.
- Mad Devs. (2023, November 7). **How to improve business resilience in BANI world?** Mad Devs Publications.
- MJV Innovation. (2021, November 9). **From a VUCA world to a BANI one: How uncertainty has changed and how your company can prepare.** MJV Innovation.
- Mongolia Journal. (2024, December 27). **The impact of electoral systems on women's participation in decision-making level.** *Mongolian Journal of Higher Social Sciences*, 47.
- Motu. (2017). **How political systems and social welfare policies affect well-being: A literature review.** Motu Working Paper.
- Ockey, J. (2021). **Thailand's democratic cycles: Institutional design and political breakdown.** *Journal of Democracy*, 32(2), 134-148.
- Piboolsravut, P. (2004). **Sufficiency economy.** *ASEAN Economic Bulletin*, 21(1), 127-134.
- Pierce, L., Rogers, T., & Snyder, J. A. (2016). **Losing hurts: The happiness impact of partisan electoral loss.** *Journal of Experimental Political Science*, 3(1), 44-59.
- Power of I. (2023, August 31). **Overcoming the challenges of a BANI world.** Power of I Publications.

- Public SCN. (2023, September 30). **Patterns of individuals' security-oriented economic behavior under the risk of displacement in BANI world and war conditions.** Public Scientific Network, 5.
- Putnam, R. D. (1993). **Making democracy work: Civic traditions in modern Italy.** Princeton University Press.
- RSIS International. (2024). **Navigating uncertainty: The role of VUCA and BANI frameworks in educational leadership strategies.** International Journal of Research and Innovation in Social Science.
- Santander Open Academy. (2024). **BANI world.** Santander Open Academy Blog.
- Schulmeister. (2023, November 17). **Company strategies: VUCA vs BANI in comparison.** Schulmeister Publications.
- Slater, D., & Wong, J. (2022). **The strength to concede: Ruling parties and democratization in developmental Asia.** Cambridge University Press.
- STOU Education Journal. (2023). **Tools for transforming from VUCA world to BANI world: A case of educational sector in Thailand.** STOU Education Journal, 16(2).
- Szabo, S., Apipoonyanon, C., Pramanik, M., Tsusaka, T. W., & Leeson, K. (2021). **Agricultural productivity, aging farming workforce, sustainable agriculture, and well-being: Household survey data from central Thailand.** Frontiers in Sustainable Food Systems, 5, 728120.
- The Active. (2568). **เปิดสถิติเลือกตั้งท้องถิ่นไทย ทำไมน้อยกว่าระดับชาติ. สืบค้น** จาก <https://theactive.thaipbs.or.th/data/local-elections-stat>
- The Economist Intelligence Unit. (2024). **Democracy index 2023: Age of conflict.** The Economist Intelligence Unit.
- Thinking About Museums. (2025, July 31). **Brittle, anxious, nonlinear, and incomprehensible.** Thinking About Museums.
- Varieties of Democracy. (2021). **Democracy report 2021: Autocratization turns viral.** V-Dem Institute.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). **Voice and equality: Civic voluntarism in American politics.** Harvard University Press.
- What is Emerging. (2021, January 1). **V.U.C.A vs B.A.N.I.** What is Emerging Publications.
- Wongkumchai, T., & Kiattisin, S. (2021). **Information analysis and evaluation model (IAEM) of Thai economy sustainability based on SEP and SDGs.** Heliyon, 7(6), e07305.
- World Bank. (2015). **The politics and governance of public services in developing countries.** World Bank Open Knowledge Repository

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามการวิจัย

แบบสอบถาม บทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทย ในยุคพลวัตผันผวน

เอกสารฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการศึกษาบทบาทของพลเมืองและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อมูลที่ช่วยเสริมสร้างพลังสังคมในการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศ ผ่านการจัดทำแผนพัฒนาสังคมให้เหมาะสมกับบริบทจริงของประเทศไทย โดยเน้นการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเชื่อมโยงความคิด ค่านิยม และพฤติกรรมทางการเมือง ให้เป็นพลังร่วมกันในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และลดผลกระทบจากข้อมูลบิดเบือนหรือการแทรกแซงจากผู้ไม่หวังดี

แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 4 แบบสอบถามระดับการปฏิบัติในการพลเมืองที่ดี

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อมูลที่ท่านให้จะถูกเก็บเป็นความลับ และจะนำไปใช้เพื่อการวิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น โดยไม่มีการเปิดเผยชื่อหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จึงขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามอย่างตรงไปตรงมาตามความคิดเห็นของท่าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หมายถึงในกล่องสี่เหลี่ยมตามความเป็นจริง

1. เพศ

- 1) ชาย 2) หญิง
 3) ไม่ระบุ

2. อายุ

- 1) 13 - 28 ปี (Gen Z)
 2) 29 - 44 ปี (Gen Y)
 3) 45 - 60 ปี (Gen X)
 4) 61 - 79 ปี (Gen B)

3. ภูมิลำเนา

- 1) กรุงเทพฯและปริมณฑล 2) ภาคกลาง
 3) ภาคเหนือ 4) ภาคตะวันออก/ตะวันออกเฉียงเหนือ
 5) ภาคตะวันตก 6) ภาคใต้

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

- 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี/เทียบเท่า 2) ปริญญาตรี/เทียบเท่า
 3) ปริญญาโท 4) ปริญญาเอก

5. อาชีพ

- 1) นักเรียนนักศึกษา
 2) ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างภาครัฐ
 3) พนักงานบริษัทเอกชน
 4) เจ้าของกิจการ/ผู้ประกอบการ
 5) รับจ้างทั่วไป/อิสระ (ฟรีแลนซ์, ช่าง, ไรเดอร์ ฯลฯ)
 6) เกษตรกร/ประมง/ปศุสัตว์
 7) แม่บ้าน/พ่อบ้าน
 8) ว่างาน
 9) อื่นๆ โปรดระบุ.....

6. รายรับเฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว

- 1) ต่ำกว่า 20,000 บาท
- 2) 20,001 – 40,000 บาท
- 3) 40,001 – 60,000 บาท
- 4) 60,001 – 80,000 บาท
- 5) 80,001 – 100,000 บาท
- 6) สูงกว่า 100,000 บาท

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงต่อความคิดเห็นของท่าน เกี่ยวกับระดับความเหมาะสม
 ของนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความหมายของเกณฑ์ค่าระดับคะแนนดังนี้

ระดับคะแนน 5 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม มากที่สุด

ระดับคะแนน 4 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม มาก

ระดับคะแนน 3 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม ปานกลาง

ระดับคะแนน 2 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม น้อย

ระดับคะแนน 1 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม น้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1.	ความพอประมาณ					
	1.1 นักการเมืองใช้งบประมาณของรัฐอย่างประหยัดและคุ้มค่า					
	1.2 นโยบายที่เสนอสอดคล้องกับศักยภาพและทรัพยากรของประเทศ					
	1.3 การดำเนินงานของนักการเมืองไม่สร้างภาระหนี้สินเกินความจำเป็น					
	1.4 นักการเมืองเลือกใช้งบประมาณกับสิ่งที่จำเป็นก่อนสิ่งที่เกินความจำเป็น					
	1.5 นักการเมืองดำรงชีวิตและแสดงออกอย่างสมถะ ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินสมควร					
2.	ความมีเหตุผล					
	2.1 นโยบายและการตัดสินใจมีเหตุผลและข้อมูลสนับสนุนที่ชัดเจน					
	2.2 นักการเมืองสามารถอธิบายและให้เหตุผลต่อสาธารณะได้อย่างโปร่งใส					
	2.3 นักการเมืองพิจารณาผลดี-ผลเสียก่อนดำเนินการทุกครั้ง					
	2.4 นโยบายที่เสนอสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการจริงของประชาชน					
	2.5 นักการเมืองรับฟังความคิดเห็นจากหลายฝ่ายก่อนตัดสินใจ					
3.	การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	3.1 นักการเมืองมีการเตรียมมาตรการป้องกันปัญหาในอนาคต (เศรษฐกิจ การเมือง ภัยพิบัติ)					
	3.2 นโยบายของนักการเมืองช่วยลดความเสี่ยงหรือผลกระทบจากวิกฤตได้จริง					
	3.3 นักการเมืองสนับสนุนการสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนระยะยาว					
	3.4 นักการเมืองมีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้เมื่อเกิดสถานการณ์ไม่คาดคิด					
	3.5 นักการเมืองสร้างระบบที่ช่วยให้ประชาชนและสังคมมีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ					
4.	ความรู้					
	4.1 นักการเมืองมีความรู้รอบด้านเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง					
	4.2 นักการเมืองใช้ข้อมูลเชิงวิชาการและข้อเท็จจริงในการตัดสินใจ					
	4.3 นักการเมืองอาศัยคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญก่อนกำหนดนโยบาย					
	4.4 นักการเมืองมีทักษะในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนได้					
	4.5 นักการเมืองพัฒนาตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง					
5.	คุณธรรม					
	5.1 นักการเมืองมีความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้					
	5.2 นักการเมืองยึดประโยชน์ของประชาชนมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวหรือพวกพ้อง					
	5.3 นักการเมืองปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและเสียสละ					
	5.4 นักการเมืองมีความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ					
	5.5 นักการเมืองรักษาคำพูดและคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
คำชี้แจงโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงต่อความคิดเห็นของท่าน เกี่ยวกับระดับความสอดคล้อง
ของคนไทยส่วนใหญ่ในสังคมไทยกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความหมายของเกณฑ์ค่าระดับ
คะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน 5 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม มากที่สุด

ระดับคะแนน 4 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม มาก

ระดับคะแนน 3 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม ปานกลาง

ระดับคะแนน 2 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม น้อย

ระดับคะแนน 1 หมายถึง มีระดับความเหมาะสม น้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1.	1.1 คนไทยส่วนใหญ่ใช้จ่ายและบริโภคอย่างเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น					
	1.2 ครัวเรือนไทยส่วนใหญ่จัดการรายได้-รายจ่ายอย่างพอเพียง ไม่ก่อหนี้เกินตัว					
	1.3 คนไทยส่วนใหญ่เลือกการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับฐานะและศักยภาพของตน					
	1.4 คนไทยส่วนใหญ่มีการออมและเก็บสำรองตามกำลังที่มี					
	1.5 คนไทยส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและพอเพียง ไม่ใช่เกินความจำเป็น					
2.	2.1 คนไทยส่วนใหญ่ตัดสินใจเรื่องสำคัญโดยพิจารณาจากข้อมูลและเหตุผลที่เพียงพอ ไม่ใช่ตามอารมณ์					
	2.2 คนไทยส่วนใหญ่ใช้หลักคิดเชิงเหตุผลในการวางแผนอนาคตของตนและครอบครัว ทั้งด้านการเงินและชีวิตประจำวัน					
	2.3 ครอบครัวไทยส่วนใหญ่เลือกใช้ทรัพยากรและโอกาสตามความจำเป็นก่อนความอยากได้					
	2.4 คนไทยส่วนใหญ่พิจารณาผลดี-ผลเสีย ของการกระทำต่อผู้อื่นและสังคมก่อนตัดสินใจ					
	2.5 คนไทยส่วนใหญ่รับฟังความคิดเห็นจากหลายด้านก่อนตัดสินใจในเรื่องสำคัญ					
3.	3.1 ครัวเรือนไทยส่วนใหญ่มีการออม หรือสำรองทรัพยากรเพื่อรองรับเหตุการณ์ไม่คาดคิด					
	3.2 คนไทยส่วนใหญ่มีการวางแผนเพื่อรับมือกับความเสี่ยง เช่น วิกฤตเศรษฐกิจหรือภัยธรรมชาติ					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	3.3 คนไทยส่วนใหญ่หาทางเลือกหลากหลายเพื่อสร้างความมั่นคงในครอบครัว					
	3.4 คนไทยส่วนใหญ่พร้อมปรับตัวเมื่อเผชิญกับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างกะทันหัน					
	3.5 คนไทยส่วนใหญ่ร่วมมือกันสร้างเครือข่ายหรือชุมชนเพื่อช่วยเหลือกันในยามวิกฤต					
4.	ความรู้					
	4.1 คนไทยส่วนใหญ่หาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง					
	4.2 คนไทยส่วนใหญ่เรียนรู้จากประสบการณ์และนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน					
	4.3 คนไทยส่วนใหญ่เปิดรับความรู้จากหลายแหล่ง ทั้งสื่อ วิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์จริง					
	4.4 ครอบครัวไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง					
	4.5 คนไทยส่วนใหญ่มีการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ก่อนเชื่อหรือเผยแพร่ต่อ โดยเฉพาะในสื่อออนไลน์					
5.	คุณธรรม					
	5.1 คนไทยส่วนใหญ่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เอาเปรียบผู้อื่น					
	5.2 คนไทยส่วนใหญ่ยึดถือความรับผิดชอบและความเพียรในการทำงาน					
	5.3 คนไทยส่วนใหญ่มีน้ำใจ ช่วยเหลือและแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคม					
	5.4 คนไทยส่วนใหญ่เคารพกฎหมาย กติกา และประโยชน์ส่วนรวม					
	5.5 คนไทยส่วนใหญ่มีความอดทน อดกลั้น และเสียสละเพื่อครอบครัวและสังคม					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามระดับการปฏิบัติในการพลเมืองที่ดี

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับ ระดับที่ท่านปฏิบัติจริง เกี่ยวกับพฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดี โดยกำหนดค่าระดับคะแนน ดังนี้

- ระดับคะแนน 5 หมายถึง มีระดับปฏิบัติ มากที่สุด
- ระดับคะแนน 4 หมายถึง มีระดับปฏิบัติ มาก
- ระดับคะแนน 3 หมายถึง มีระดับปฏิบัติ ปานกลาง
- ระดับคะแนน 2 หมายถึง มีระดับปฏิบัติ น้อย
- ระดับคะแนน 1 หมายถึง มีระดับปฏิบัติ น้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความถาม	ระดับปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1.	การปฏิบัติตามกฎหมายและหน้าที่					
	1.1 ท่านปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบของสังคม					
	1.2 ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งเมื่อถึงเวลาการเลือกตั้ง					
	1.3 ท่านชำระภาษีหรือค่าธรรมเนียมต่าง ๆ อย่างถูกต้องและตรงเวลา					
	1.4 ท่านเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น					
2.	การมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม					
	2.1 ท่านติดตามข่าวสารบ้านเมืองและสถานการณ์การเมืองอย่างสม่ำเสมอ					
	2.2 ท่านแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสาธารณะ เช่น ผ่านสื่อออนไลน์หรือเวทีชุมชน					
	2.3 ท่านเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน					
	2.4 ท่านให้ความร่วมมือกับกิจกรรมที่จัดโดยรัฐหรือองค์กรท้องถิ่น					
3.	ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม					
	3.1 ท่านรักษาความสะอาด ไม่ทิ้งขยะเรี่ยราด					
	3.2 ท่านดูแลและรักษาทรัพย์สินสาธารณะ เช่น ถนน สวนสาธารณะ อาคารสาธารณะ					
	3.3 ท่านลดการใช้พลังงานหรือน้ำเพื่อช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม					
	3.4 ท่านมีความระมัดระวังและรับผิดชอบต่อกรกระทำที่อาจกระทบผู้อื่น					
4.	คุณธรรมและการอยู่ร่วมกัน					
	4.1 ท่านปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต					
	4.2 ท่านเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และไม่ดูหมิ่นผู้อื่น					
	4.3 ท่านอดทนและอดกลั้นเมื่อต้องอยู่ร่วมกับผู้ที่มีความคิดต่าง					
	4.4 ท่านแสดงน้ำใจและแบ่งปันต่อคนรอบข้าง					
	4.5 ท่านปฏิบัติตามข้อตกลงหรือกติกาที่สังคมและชุมชนกำหนด					

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ท่านคิดว่า นักการเมืองไทยในอุดมคติควรมีคุณลักษณะสำคัญอะไรบ้าง

.....

.....

2. ท่านคิดเห็นอย่างไรกับแนวคิด “วัฒนธรรมพอเพียงทางการเมือง” (การเมืองที่พอดี มีเหตุผล และยั่งยืน) สำหรับนักการเมืองไทย?

.....

.....

3. ในมุมมองของท่าน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้กับการเมืองไทยได้อย่างไร?

.....

.....

4. ท่านคิดว่าการเมืองไทยจะมีความยั่งยืนได้ ต้องอาศัยเงื่อนไขหรือปัจจัยสำคัญใดบ้าง?

.....

.....

5. สำหรับท่าน การเป็น “พลเมืองที่ดี” ในสังคมไทยควรแสดงออกผ่านพฤติกรรมหรือการกระทำใดเป็นพิเศษ?

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่น

Reliability test

1. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	50	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	50	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.981	70

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
q2.1.1	208.9200	2589.014	.678	.980
q2.1.2	208.8200	2592.600	.721	.980
q2.1.3	208.7400	2599.053	.602	.981
q2.1.4	208.6800	2588.181	.670	.980
q2.1.5	209.2400	2595.656	.686	.980
q2.2.1	208.7800	2580.420	.851	.980
q2.2.2	208.8400	2584.872	.724	.980
q2.2.3	208.6800	2582.059	.824	.980
q2.2.4	208.8200	2587.661	.789	.980
q2.2.5	208.8600	2585.062	.801	.980
q2.3.1	208.9600	2586.570	.751	.980
q2.3.2	208.9000	2580.255	.821	.980
q2.3.3	208.9000	2580.867	.760	.980
q2.3.4	208.7600	2577.656	.789	.980
q2.3.5	208.8800	2579.291	.781	.980
q2.4.1	208.8200	2585.089	.774	.980
q2.4.2	208.8400	2584.790	.766	.980
q2.4.3	208.7400	2585.951	.743	.980
q2.4.4	208.8600	2579.347	.769	.980
q2.4.5	208.9200	2583.259	.837	.980
q2.5.1	209.1000	2580.337	.740	.980

q2.5.2	209.2400	2581.900	.768	.980
q2.5.3	209.0600	2579.486	.814	.980
q2.5.4	208.9800	2578.510	.747	.980
q2.5.5	209.1400	2573.470	.812	.980
q3.1.1	208.5600	2611.149	.598	.981
q3.1.2	208.8400	2605.484	.666	.980
q3.1.3	208.6600	2590.270	.741	.980
q3.1.4	208.7000	2591.480	.766	.980
q3.1.5	208.6200	2585.996	.806	.980
q3.2.1	208.5200	2590.459	.821	.980
q3.2.2	208.3000	2591.520	.739	.980
q3.2.3	208.5200	2600.785	.737	.980
q3.2.4	208.5400	2601.927	.769	.980
q3.2.5	208.4000	2586.286	.785	.980
q3.3.1	208.6400	2575.337	.789	.980
q3.3.2	208.7200	2572.247	.856	.980
q3.3.3	208.3800	2591.710	.719	.980
q3.3.4	208.5200	2598.663	.692	.980
q3.3.5	208.4800	2592.500	.794	.980
q3.4.1	208.3600	2587.868	.780	.980
q3.4.2	208.2200	2597.318	.736	.980
q3.4.3	208.2600	2590.115	.775	.980
q3.4.4	208.3200	2592.630	.682	.980
q3.4.5	208.3000	2594.092	.647	.980
q3.5.1	208.3200	2604.344	.655	.980
q3.5.2	208.3600	2605.990	.654	.980
q3.5.3	207.8000	2615.592	.501	.981
q3.5.4	208.4000	2598.612	.712	.980
q3.5.5	208.0800	2615.830	.588	.981
q4.1.1	207.1000	2649.398	.305	.981
q4.1.2	207.1000	2661.969	.134	.981
q4.1.3	206.9800	2651.653	.237	.981
q4.1.4	206.8800	2642.557	.346	.981
q4.1.5	206.8600	2653.756	.267	.981
q4.2.1	207.1600	2630.749	.434	.981
q4.2.2	208.2400	2608.227	.506	.981
q4.2.3	207.9000	2622.092	.466	.981
q4.2.4	207.7200	2622.287	.467	.981
q4.2.5	207.4000	2625.918	.450	.981
q4.3.1	206.8000	2644.367	.357	.981
q4.3.2	206.9000	2638.622	.413	.981
q4.3.3	207.1800	2639.171	.390	.981
q4.3.4	206.7600	2641.002	.382	.981
q4.3.5	207.0000	2645.714	.378	.981

q4.4.1	206.6800	2648.671	.359	.981
q4.4.2	206.8400	2644.627	.385	.981
q4.4.3	207.0400	2640.039	.377	.981
q4.4.4	206.9000	2639.316	.416	.981
q4.4.5	206.8200	2643.865	.405	.981

2. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ส่วนที่ 2)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	50	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	50	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.988	25

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
q2.1.1	56.2000	665.265	.807	.988
q2.1.2	56.1000	671.969	.781	.988
q2.1.3	56.0200	672.387	.697	.989
q2.1.4	55.9600	666.325	.773	.988
q2.1.5	56.5200	666.908	.856	.988
q2.2.1	56.0600	667.241	.889	.988
q2.2.2	56.1200	663.087	.857	.988
q2.2.3	55.9600	666.080	.896	.988
q2.2.4	56.1000	666.949	.896	.988
q2.2.5	56.1400	666.204	.898	.988
q2.3.1	56.2400	663.941	.893	.988
q2.3.2	56.1800	663.742	.916	.987
q2.3.3	56.1800	660.151	.909	.987
q2.3.4	56.0400	664.080	.850	.988
q2.3.5	56.1600	662.219	.886	.988
q2.4.1	56.1000	665.439	.880	.988
q2.4.2	56.1200	663.618	.899	.988
q2.4.3	56.0200	664.510	.867	.988

q2.4.4	56.1400	662.531	.867	.988
q2.4.5	56.2000	664.449	.952	.987
q2.5.1	56.3800	659.547	.890	.988
q2.5.2	56.5200	661.520	.907	.987
q2.5.3	56.3400	661.127	.945	.987
q2.5.4	56.2600	657.584	.912	.987
q2.5.5	56.4200	658.820	.923	.987

3. แบบสอบถามความคิดเห็นด้านสภาพสังคมไทยในปัจจุบันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ส่วนที่ 3)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	50	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	50	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.973	25

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
q3.1.1	67.5000	456.663	.579	.974
q3.1.2	67.7800	453.277	.672	.973
q3.1.3	67.6000	446.122	.765	.972
q3.1.4	67.6400	447.011	.783	.972
q3.1.5	67.5600	445.925	.798	.972
q3.2.1	67.4600	446.049	.853	.972
q3.2.2	67.2400	445.656	.783	.972
q3.2.3	67.4600	451.111	.750	.972
q3.2.4	67.4800	450.500	.812	.972
q3.2.5	67.3400	442.515	.852	.972
q3.3.1	67.5800	440.330	.803	.972
q3.3.2	67.6600	440.066	.852	.972
q3.3.3	67.3200	444.589	.786	.972
q3.3.4	67.4600	447.356	.764	.972
q3.3.5	67.4200	445.065	.867	.972
q3.4.1	67.3000	444.051	.828	.972
q3.4.2	67.1600	447.443	.798	.972
q3.4.3	67.2000	443.388	.859	.972

q3.4.4	67.2600	446.523	.714	.973
q3.4.5	67.2400	442.390	.769	.972
q3.5.1	67.2600	451.053	.698	.973
q3.5.2	67.3000	449.888	.740	.972
q3.5.3	66.7400	453.666	.577	.974
q3.5.4	67.3400	449.086	.748	.972
q3.5.5	67.0200	457.244	.602	.973

4. แบบสอบถามระดับการปฏิบัติในการพลเมืองที่ดี (ส่วนที่ 4)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	50	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	50	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.960	20

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
q4.1.1	78.4000	209.429	.771	.957
q4.1.2	78.4000	205.592	.721	.958
q4.1.3	78.2800	205.022	.797	.957
q4.1.4	78.1800	206.477	.812	.957
q4.1.5	78.1600	210.382	.756	.957
q4.2.1	78.4600	207.519	.726	.958
q4.2.2	79.5400	211.274	.459	.963
q4.2.3	79.2000	208.694	.617	.959
q4.2.4	79.0200	207.285	.665	.959
q4.2.5	78.7000	207.520	.679	.958
q4.3.1	78.1000	210.092	.742	.957
q4.3.2	78.2000	210.571	.715	.958
q4.3.3	78.4800	208.296	.769	.957
q4.3.4	78.0600	206.711	.852	.956

q4.3.5	78.3000	211.031	.781	.957
q4.4.1	77.9800	211.898	.778	.957
q4.4.2	78.1400	211.184	.764	.957
q4.4.3	78.3400	208.311	.758	.957
q4.4.4	78.2000	208.327	.823	.957
q4.4.5	78.1200	211.822	.758	.957

ผนวก ค

รายชื่อสมาชิก

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทริยา งามมุข หัวหน้าหมู่ไก่ฟ้า
2. นางบงกช สดวกการ รองหัวหน้า หมู่ฝ่ายวิชาการ
3. พันเอก เอกศาสตร์ ใจสำคัญ รองหัวหน้าหมู่ฝ่ายบริหารและกิจการทั่วไป
4. นางสาวชัชราภรณ์ สุระหิรัญพล เลขานุการ
5. นาวาโทหญิง นันทน์ มณีสว่าง เภรัญญิก
6. พันเอก มนต์ชัยกิจฉลอง สมาชิกกลุ่ม
7. นายวชิระ เจริญสาคร สมาชิกกลุ่ม
8. นายนิติพงษ์ คุ่มภัย สมาชิกกลุ่ม
9. นายวัชรินทร์ คงกระพันธ์ สมาชิกกลุ่ม
10. นายปรัชญา ปัญจะเรือง สมาชิกกลุ่ม
11. พันตำรวจโท ทัพพ์เทพ คังคะสุวรรณโน สมาชิกกลุ่ม
12. นายสุวรรณ บัวโรย สมาชิกกลุ่ม
13. นายพลวัชร ภูพิพัฒน์ สมาชิกกลุ่ม
14. นายเอกภณ วรรณกิจ สมาชิกกลุ่ม
15. พันตำรวจโท ธิติ อนันตริยกุล สมาชิกกลุ่ม
16. นายสุกฤษฎ์ชัย ธีระเริงฤทธิ์ สมาชิกกลุ่ม
17. นางสาวพรพรรณ เรือนศรี สมาชิกกลุ่ม
18. นางสาวพัทธนันท์ บัวตุม สมาชิกกลุ่ม

ภาคผนวก ง ภาพการทำงานกลุ่ม

คณะผู้ศึกษา (หมูไก่ฟ้า) ได้ประชุมหารือและระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากรอบแนวคิดการศึกษา
 บทบาทของพลเมืองและเศรษฐกิจพอเพียงต่อการสร้างความยั่งยืนทางการเมืองไทยในยุคพลวัตผันผวน
 ณ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์กองทัพไทย เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา